

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1869.

ΤΟΜΟΣ Κ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 469.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΓΑΛΑΤΑΙ ΓΡΑΙΚΙΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ

ΓΕΩΡΓ. ΞΤΑΥΡΑΚΗ.

Ἰπὸ

ΚΩΝΣΤ. Ν. ΣΑΘΑ.

Α'.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει σοφὸς ἰατρός Α. Παπάτης πρὸ ἐξαστίας ἐκδοῦς περισπούδαστον πραγματείαν περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου τῶν Ἑπτὰ Πύργων ὁμολογεῖ, ὅτι εἰ καὶ κατέβαλεν ἀτρότους κόπους, δὲν ἠδυνήθη ὅμως γὰρ ἐξακριβώσῃ τὰ περὶ τῶν πρώτων ἰδρυτῶν τοῦ κοινοφελούς τούτου καταστήματος. « Ἀπορίας ἄξιον εἶναι, λέγει, ὅτι εἰς τὰ κατάστιχα ὄχι μόνον τοῦ νοσοκομείου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων κοινῶν καταστημάτων, σχολείων καὶ τῶν ὁμοίων, μικρὰν, πολλάκις δὲ σήμερον γρῶσιν ἱστορικὴν εὐρυσκομένην τῆς ἰδρύσεως καὶ διατηρήσεως αὐτῶν. Παλαιὰ σκοληκὸ βρωτὰ χαρτῖα, ἀπρόσιτα ἀπὸ τῆν ῥυπαρότητα καὶ τὸν κοιορτόν, φυλάττουσι ἐπίτοις εἰς γωνίαν τινὸς φύλλου, ἢ εἰς τοὺς ἰσολογισμοὺς τοῦ ταμίου, μὴ

κρὰν ἱστορικὴν σημειῶσιν ἐπισήμων γεγονότων, πρὸς ἀνάμνησιν ὄχι μεταγενεστέρων ἀναγνωστῶν, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου γραμματέως. Ταῦτα λέγω πρὸς μαρτυρίαν τῶν ἐξῆς ἱστορουμένων. Ἄν, ἀπὸ τούτων ἀτάστικα, ἀτελεῖς φανῶσιν εἰς τοὺς φιλομαθεῖς αἱ μελέται αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἱστορίαν τοῦ νοσοκομείου τοῦ ἔθνους, μαρτυροῦμαι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πλείοτερα τούτων δὲν ἠδυνήθη γὰρ μάθω » (α).

Ἐκ δύο ἐπιγραφῶν ἀνακαλυφθειῶν ἐν τῇ πρὸ τριακοταετίας γενομένη ἐπισκευῇ τοῦ νοσοκομείου τῶν Ἑπτὰ Πύργων, ἡ μὲν μία μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο κατάστημα ὠκοδομήθη ἐν ἔτει 1755 δι' ἐξόδων τοῦ ῥουφετιοῦ τῶν πακάλιδων, ἡ δὲ, ὅτι ἐν Νοεμβρίῳ τοῦ 1795 ἔτους ἀνεκαιρίσθη ζήλω καὶ δαπάνῃ τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου, προστασίᾳ τοῦ μεγάλου διερχομένου Γεωργίου Μουρούζη, καὶ ἐπιστασίᾳ τῶν χριστιανικωτάτων ὁμογενῶν Ἰορδάνη (Καπλάνογλου) καὶ Μιχαλάκη (Κιουρκετζιμπαση) (β).

(α) Ἰπόμενημα περὶ τοῦ Γραϊκικοῦ Νοσοκομείου τῶν Ἑπτὰ Πύργων. Ἐν Ἀθήναις, 1863, σελ. 2.

(β) Τῆς τελευταίας στιχηρῆς ἐπιγραφῆς προτάσσεται τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου ἐν κεφαλαίοις γράμμασιν οὕτω συντεταγμένον, Ν. Φ. Τ. Σ. ΠΡ. ΚΤΠ. (Νεόφυτος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως).

Οὐχ ἦτορ ὅμως ὁ πολυμαθέστατος καὶ φιλόπονος συγγραφεὺς δὲν εἶχε τὴν τύχην συνεπίκουρον καὶ εἰς τὰς πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐν Γαλατῇ νοσοκομείου ἐνζήλους ἐρένας του.

Πρὸ τιτος ὁ φίλος μου Κ. Στ. Κρίτος μοι ἐπέδειξε τινα παρ' αὐτῷ ἀποτεθησανρισμένα μημεῖα τῆς γεολληρικῆς φιλολογίας, ἐντυπά τε καὶ χειρόγραφα, παραλειφθέντα ἐν τῇ περὶ τούτων πραγματείᾳ μου, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων σύντομόν τινα διατριβῆν τοῦ ὁμογενοῦς ἱατροῦ Σεργίου Ἰωάννου (γ), ἐν ἣ πολλὰ καὶ ἀξιολόγους εὑρορ εἰδήσεις περὶ τῆς ἰδρύσεως ἀμφοτέρων τῶν νοσοκομείων τούτων. Ταύτας δὲ ἀμέσως μεταγράψας προθύμως κοινοποιῶ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς σοφῆς πραγματείας τοῦ Κ. Πασπάτη.

» Τὸ ἐν Γαλατῇ νοσοκομεῖον, πάλαι ποτε Ὀσπητάλιον τῶν Γεμισζιδῶν κοινῶς λεγόμενον, ἐκτίσθη διὰ δαπάνης καὶ ἐξόδων τοῦ περιβοήτου Σταυράκογλου, διὰ τὰ εἰσέρχονται καὶ ἐπισκέπτονται ἐν αὐτῷ οἱ πτωχοὶ καὶ ἀσθενεῖς ναῦται. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κτίτορος ἀνεδέχθη τὴν τούτου ἐπιτροπίαν ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Δημήτριος Σκαναβῆς. Τούτου ἐπιτροπεύοντος, ὠκοδομήθη διὰ συνδρομῆς τοῦ γένους καὶ τῶ ἐν Πεόγλου τῆς Πανώλης νοσοκομεῖον. Ἡ φιλανθρωπία καὶ ὁ διάπυρος ζήλος ὑπὲρ τοῦ γένους δύο εὐπατριδῶν ὁμογενῶν μας (1) διεφύλαξε

(γ) Ἀναίρεσις νοσοκομικῆς τινοσ ἀναφορᾶς καὶ σύντομος διήγησις τῶν ἐν τῇ τοῦ Γαλατῇ τῶν Γραικῶν νοσοκομείων ἀρτίως συμπάντων, συνθεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ φιλογενοῦς Σεργίου Ἰωάννου, καὶ τῶν εἰς τὴν ἐκδοθεῖσαι ἐπὶ τῇ διανεμηθῆναι δωρεὰν τοῖς φιλογενοῖν. (Ἐν Βιέννῃ) 1806. — Εἰς μικρὸν 8, σελ. 46.

Σημ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1804 ἐκυκλοφόρησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει χειρόγραφος «Μεταφρασις ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ μιᾶς ἀναφορᾶς τοῦ ἱατροφιλοσόφου κυρίου Ἀντωνίου Πετζόνη, ἀρχιατροῦ τῶν νοσοκομείων, πρὸς τὸν ἔφορον καὶ ἐπιτρόπου αὐτῶν.» Ὁ εὐμαθὴς ἱατρός Σ. Ἰωάννου, ἡ μὴ ἀνεχόμενος τὰς ἀγρυπτικὰς κομπορήμασιν τοῦ διευθύνοντος τὸ Ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον μιτσελλήνος Ἰταλοῦ, ἡ καὶ ἐπιβεβαιωθῆναι τὴν περιφανῆ τούτου θέσιν ἐγράψε (1 Ἰανουαρίου 1805) τὴν ἀνωτέρω κατὰ τοῦ Πετζόνη δριμεῖαν διατριβῆν, ὑποσχόμενος τὴν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ δημοσίευσιν ἐκτενεστέρας καὶ ἐπιστημονικωτέρας πραγματείας. Βιογραφικαὶ εἰδήσεις ἑλλείπουσιν ἡμῖν περὶ τοῦ ὁμογενοῦς τούτου ἱατροῦ, ὅστις, καθὰ ἐξάγεται ἐκ τοῦ προϋβηθέντος πονηματίου, διέτριβεν ἐν Παδίᾳ τῷ 1797—1798. Ὁ αὐτὸς δ' ἐγράψεν ἀξιολογὸν ἱστορίαν τῆς ἱατρικῆς, τὴν μόνην ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχουσαν, ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίας τῆς τοῦ Blach, ἣν ἐκ τοῦ ἀγγλικῆς εἰς τὸ γαλλικὸν μετέφρασεν Ἀδαμάντιος ὁ Κοραΐς. «Πραγματείας ἱατρικῆς, τόμος πρῶτος, περιέχων ἐπιτομον ἱστορίαν τῆς ἱατρικῆς τέχνης φιλοπνηθείσαν ὑπὸ Σεργίου Ἰωάννου τοῦ ἱατροῦ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει (ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου) 1818.» Εἰς μικρὸν 8, σελ. ΣΤ—368. Εὐχῆς δ' ἔργον ἦθελεν εἶσθαι ἐὰν οἱ δυνάμενοι συνέγραψαν τὸν βίον τοῦ διακεκριμένου τούτου ἐπιστήμονος.

(1) Οἱ εὐπατρίδαι οὗτοι, ὧν τὰ ὀνόματα γραφῆσονται ἐν βίβλῳ ζωῆς αἰωνίου, εἰσὶν οἱ κύριοι Μιχαλάκης Κισουρτζίπασης καὶ Ἰορδανῆς Καπλάνογλου.

καὶ διέσωσεν ἀπὸ τὰ ναυάγια τοῦ καιροῦ τὸ ἐν Γαλατῇ τῶν πτωχῶν καταφύγιον. Τῶντι εἰς ὅλην τὴν βασιλεύουσαν δὲν ὑφίστατο ἄλλο νοσοκομεῖον Γραικῶν, εἰμὴ τὸ ἐν Γαλατῇ, καὶ τοῦτο ὠκομμεῖτο ἄχρι καιροῦ χωρὶς κανένα εἰσόδημα κύριον, ἀλλὰ μὲ μόνην τὴν ἐκούσιον συνεισφορὰν τῶν ναυτῶν, τὴν βοήθειαν τῶν ὁμογενῶν καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν κλήρου.

» Περὶ τὸ 1792 ἔτος (*), ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ λοιδίου Νεοφύτου, οἱ ῥηθέντες δύο ὁμογενεῖς, διὰ προστασίας τοῦ ἀειμνήστου πεῖζαδῆ Γεωργίου Μουρούζη, πρῶτου διερχομένου τῆς Αὐλῆς, ἔλαβον ἄδειαν παρὰ τοῦ πολυχρονίου ἡμῶν Ἄνακτος νὰ οἰδομήτωσι καὶ ἔτερον νοσοκομεῖον, δηλ. τὸ τῶν Ἐπτὰ Πύργων λεγόμενον πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ὑπὸ τῆς πανώλης μεμολυσμένων. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑπέροχον τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων πρὸς διατήρησιν τῶν τριῶν τούτων νοσοκομείων ἀπαιτοῦσε καὶ ἄλλους τινας ἀφθονωτέρους πόρους, κοινῇ συνόδῳ ἀπεφασίσθη νὰ ἀφαιρέσων ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῶν δερκῶν τὸ κοινῶς Παλουκλί λεγόμενον, καὶ νὰ τὸ ἐνώσωσιν ὡς κτήμα ἴδιον εἰς τὰ νοσοκομεῖα, ὅπως ἡ ἐν αὐτῷ γινομένη χρηματικὴ σύναξις συμβάλλῃ μᾶλλον εἰς βοήθειαν καὶ περίθαψιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν ἀδελφῶν μας (1)· ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ ἐξαρκούντος, πάλιν κοινῇ συνόδῳ ἀπεφασίσθη νὰ γίνεταί σύναξις εἰς ὅλας τὰς ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν εὐσεβῶν ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὰ στίφη (ἐσνάφια) τῶν ὁμογενῶν μας. Προσεκλήθη ἔτι ἕκαστος τῶν ὀρθοδόξων νὰ ἀφίνη εἰς τὴν διαθήκην του τὸ κατὰ δύναμιν καὶ προαίρεσιν εἰς βοήθειαν τῶν νοσοκομείων. Καὶ διὰ τὰ στερεώσωσι μὲ ἀλύτους δεσμοὺς τὰ πραχθέντα, διορίσθησαν, κατὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἐποχὴν, μὲ σιγίλλια ἐκκλησιαστικὰ κοινῇ ψήφῳ τοῦ γένους καὶ ἀποφάσει συνοδικῇ, ἐπίτροποι καὶ ἔφοροι τῶν νοσοκομείων τὰ τέσσαρα κυριώτερα στίφη (2).

» Οὕτως διέμεναν τὰ πράγματα ἕως τῆς 20 τοῦ Ἀπριλίου 1805. Ἐὰν ἐξετάσωμεν ἰδιαίτερως τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν καὶ κυβέρνησιν τοῦ ἐν Γαλατῇ νοσοκομείου ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς οἰκοδομῆς του ἕως εἰς τοῦτο τὸ ἔτος, βλέπομεν μὲ ἄκραν μας λύπην, ὅτι δὲν εἰσῆχθη ποτὲ εἰς αὐτὸ οὔτε ἡ εὐνομία ἐκεῖνη καὶ τάξις, μὲ τὴν ὁποίαν οἰκομονοῦνται τὰ νοσοκομεῖα τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, οὔτε τὸ σύστημα ἐκεῖνο τῆς κλινικῆς τὸ τόσον ἀναγκαῖον, ὅχι μόνον πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξέτασιν καὶ γύμνασιν τῶν νέων.

(*) Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ σημειοῦται 1793. Σ.

(1) Ἐκ τούτου μόνου τοῦ παραδείγματος ἄς γνωρίσωσιν οἱ Γραικοκατήγοροι πῶσον παραλόγως ἐκφαυλίζουσιν ἡμᾶς ὡς δεισιδαίμονας.

(2) Δηλαδὴ τὸ τῶν Γουναράδων, τῶν Τζεβαίρηδων, τῶν Τσοχαντζιδῶν, καὶ Ἀμπατζιδῶν.

» Τῶν κατὰ καιροῦς διορισθέντων ἐν αὐτῷ ἱατρῶν οἱ μὲν ἦσαν ἀπλῶς ἐμπειρικοὶ, ἄλλοι δὲ πεπαιδευμένοι μὲν καὶ εἰδήμονες τῆς αὐτῶν τέχνης, ἀλλ' ὅμως εἰσῆρχοντο σχεδὸν καὶ ἐξήρχοντο χωρὶς ποτὲ νὰ δυνκθῶσι θέλοντες, ἢ νὰ θελήσωσι δυνάμενοι νὰ ἀφαιρέσωσι τὰς καταχρήσεις, καὶ νὰ μεταβάλωσιν εἰς τάξιν τὴν πολυχρονίον ἀταξίαν. Ὁ ζήλος αὐτῶν καὶ ἡ μάθησις δὲν ἐχρησίμευσεν εἰς ἄλλο, εἰμὴ εἰς τὸ νὰ προτείνωσι τινὰ ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβολὴν ἢ ἐκτέλεσις ὅμως ἐφαίνετο δύσκολος, ἢ ἀδύνατος. Ἐχρησάετο λοιπὸν ἡ κραταιὰ χεὶρ ζηλωτοῦ φιλογενοῦς, ἔχοντος σύμφωνον εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν θέλησιν διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ποθουμένην μεταβολὴν τε καὶ ἀνακαίνισιν. Τοῦτο ἦτο προωρισμένον ἴσως νὰ γίνῃ εἰς τὰς λαμπρὰς ἡμέρας ἐκεῖνου, οὐ καὶ μόνον τὸ ὄνομα ἔπαινος, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἦν οἱ μεταγενέστεροι τῶν ὁμογενῶν μας θέλουσιν ἐνθυμεισθαι μὲ χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην.

» Ἡ ἀείμνηστος αὕτη καθ' ἡμᾶς ἐποχὴ εἶναι ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ φῶτα τῆς φιλοσοφίας τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἄρχισαν νὰ λάμπουν εἰς τὸν ἡμέτερον ὀρίζοντα. Ὁ ἔμφυτος τῶν μαθημάτων ἔρωσ, ὅστις χαρακτηρίζει τὸ ἡμέτερον γένος οἱ φιλόμουσοι νέοι, οἱ ὅποιοι πλουτισθέντες ἀπὸ τὰς ἐπιστήμας εἰς τὰς ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης ἐπέστρεψαν εἰς τὴν μητρῶν γῆν διὰ νὰ τὰς μεταδώσωσιν εἰς τὸ γένος· ὁ ζήλος τῶν φιλογενοῦν πλουσίων, ὅσοι ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰς τὰ κρείττω τοῦ γένους ἐπίδοσιν, ὅλα ταῦτα, λέγω, διήγειραν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς ἡμετέρας ἐπικρατείας σχολεῖα καὶ σπουδαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδιδάσκοντο αἱ φυσικαὶ καὶ μαθηματικαὶ ἐπιστήμαι. Δὲν ἠκούοντο πλέον εἰς αὐτὰ αἱ μάταιαι λογομαχίαι διὰ τὰ συγκείμενα τοῦ Γαζῆ, καὶ διὰ τοὺς συμπλεκτικούς συνδέσμους, ἀλλὰ διελύοντο τὰ ὑψηλὰ τῆς ἀλγέβρας καὶ ἀστρονομίας προβλήματα, καὶ ἐξηγοῦντο μὲ τὸν Νεύτωνα οἱ νόμοι τῆς φύσεως. Τὰ τοιαῦτα φῶτα, καὶ ὁ τῆς τούτων ἀπολαύσεως ἔρωσ δὲν ἐβράδυνον νὰ ἐκτανωθῶσι καὶ ἕως εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὡς ἐκ τῆς περιφερείας εἰς τὸ κέντρον (*). Ἀνηγέρθησαν λοιπὸν καὶ ἐν αὐτῇ σχολεῖα, καὶ ἀκαδημαῖα κοινὰ διὰ θεσπίσματος αὐτοκρατορικοῦ καὶ συνδρομῆς ὅλου τοῦ γένους.

Τὰ γιγαντιαῖα ταῦτα βήματα ἐφάνησαν θαῦμα εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ πεπολιτισμένη Εὐρώπη ἐθαύμασε βλέπουσα ἕνα ὑπέρλαμπρον πρίγγιπα νὰ κηρύττεται ἔφορος καὶ προστάτης τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἕνα Γραικὸν φιλόσοφον νὰ ψηφίζεται καθηγμεῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρτισυστάτου ἀκαδημίας (1). Ἀλλὰ τὰ πράγματα εἰς

(*) Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι λίαν ἀξιοσημείωτος. Σ.

(1) Ὁ σχολαρχῶν τῆς ἀκαδημίας ταύτης κύριος Δωρόθεος Πρώτος, ἀρτίως προεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Φιλαδέλφειας

τὴν φύσιν εἶναι ἀλληλένδετα, καὶ ἦτον ἀδύνατον ἡ τοιαύτη παλιγγενεσία τῶν γραμμάτων νὰ μὴ ἐπιφέρῃ καὶ τὴν τῶν νοσοκομείων ποθουμένην μεταβολὴν καὶ διόρθωσιν. Ἐπρεπε λοιπὸν ἀναγκάτως νὰ βελθῶσιν εἰς τάξιν τὰ ἄσυλα τῶν πτωχῶν ἀσθενῶν καταγῶγια, τὰ ὁποῖα διορίσθησαν, ὅχι μόνον πρὸς θεραπείαν καὶ ἔκσιν τῶν εἰσερχομένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπίδοσιν τῶν νέων ἐκεῖνων, ὅσοι καταγίνονται εἰς τὸ θεῖον τῆς ἱατρικῆς ἐπάγγελμα. Ἄλλεις ποῖον ἄλλον ἔπρεπε νὰ ἐμπιστευθῇ τὸ τοιοῦτον κατόρθωμα εἰμὴ εἰς τὸν ἴδιον ζηλωτὴν καὶ ἐξοχον τοῦ ἡμετέρου γένους; Τῶντι ἡ μεγαλειότης τοῦ πολυχρονίου ἡμῶν ἄνακτος αὐτὸν διώρισε διὰ διπλώματος αὐτοκρατορικοῦ ἔφορον τῶν ἡμετέρων νοσοκομείων. Καὶ ἐπειδὴ τὸ δίπλωμα τοῦτο, μεταφρασθὲν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς διαλέκτους, καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν γαλλικὴν, ἐφάνη πολλὰ ἀξιοπαρατήρητον, κρῖνον εὐλογον καὶ ἐγὼ νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα τὰ οὐσιωδέστερα τούτου κεφάλαια (1).

» Οὐδεὶς, λέγει, ἡμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ἡ εὐταξία καὶ ὁ καλὸς ὀργανισμὸς τῶν νοσοκομείων προξενεῖ κοινὴν τὴν ὠφέλειαν καὶ διὰ τὰ στερεωθῶσι ταῦτα πρεπόντως εἶναι ἀναγκαῖον πρὸ πάντων νὰ ἐκλεχθῶσιν ἱατροὶ ἐμπειροὶ, ἱκανοὶ νὰ διδάσκωσι καὶ νὰ πράττωσιν εἰς αὐτὰ τὴν ἱατρικὴν καὶ ἀνατομίαν. Ἐπειδὴ οἱ ἱατροὶ, ὅσοι ἔρχονται ἀπὸ τὰς χριστιανικὰς ἐπαρχίας εἰς τὴν ἐμὴν μητρόπολιν, εἰ καὶ ἐσπουδάσαν ἐντελῶς τὴν ἱατρικὴν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Χάλας, τοῦ Παταύτου, καὶ τοῦ Μονπελιέ, ἐκπίπτουσιν ὅμως εἰς πολλὰ σφάλματα ἕνεκεν τῆς διαφορᾶς τῶν κρᾶσεων, καὶ τοῦ κλίματος. (Ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι ἀποδεδειγμένη ἀπὸ τὴν πείραν, καὶ ὁμολογουμένη ἀπὸ ὅλους τοὺς σοφοὺς συγγραφεῖς, καὶ ἐμπειροῦς πρακτικοὺς, οἵτινες δοξάζουσιν ὀρθῶς, ὅτι διὰ νὰ ὑπερέχῃ τινὰς εἰς ταύτην τὴν τέχνην πρέπει νὰ τὴν διδαχθῇ, καὶ νὰ κάμῃ τὰς ἀναγκαῖας πείρας εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὅπου μέλλει νὰ τὴν ἐπαγγέλλεται.) Τούτου ἕνεκεν εἰς ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις ἐνασχολοῦνται ἐπιπόνως νὰ στερεώσωσι νοσοκομεῖα καὶ σπουδαστήρια, μόνον μέσα διὰ νὰ αὐξάνωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν σοφῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν. Δῆλον λοιπὸν, ὅτι ἂν ἡ ὑψηλὴ μου αὐτὴ πεπεισμένη εἰς ταύτην τὴν ἀναντίρρητον ἀλήθειαν, προσπαθῆσῃ μετὰ σπουδῆς νὰ θεμελιώσῃ τὰ τοιαῦτα συστήματα, θέλει γένει αἴτιος, ὥστε ὅχι μόνον οἱ ἐνταῦθα εὐρισκόμενοι ἱατροὶ νὰ ἀπολαμβάνωσι περισσότερα φῶτα, ἀλλὰ θέλει εὐ-

Ἐἴθε ὅλοι οἱ ποιμένες τοῦ λογικοῦ ποιμνίου νὰ λαμβάνωσι τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον, ὡς βραβεῖον καὶ γέρας τῆς εἰς τὸ γένος παρ' αὐτῶν ὠφελείας.

(1) Journal de Francfort, N° 202, 21 juillet, 1805. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

κολύνει ἔτι καὶ τὴν τῆς ἱατρικῆς σπουδὴν εἰς ὄλους ἐκείνους, ὅσοι μέλλουσι νὰ καταγίνωνται εἰς αὐτὴν, καὶ οὕτω θέλει πολλαπλασιάσει εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς τὸν ἀριθμὸν τῶν σοφῶν ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ γένος τῶν μουσουλμάνων καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη θέλουσιν ὠφελῆθαι μεγάλως.

» Δὲν ἀμφιβάλλω προσέτι, ὅτι τὸ γένος τῶν Γραικῶν, ἔχον διὰ ἔφορον ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ὑποκείμενα, εἰλικρινεῖα ἐντελεῖ διαπρέποντα, ἀγχινοῖα τε καὶ ἀληθεῖ τῶν ἐπιστημῶν ἔρωτι, καὶ ὅτι τὸ γένος τοῦτο ἀσχολούμενον κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν τέχνην τῆς ἱατρικῆς, καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἀνατομίας, θέλομεν ἐπιτύχει τοῦ ποθομένου σκοποῦ, καὶ θέλομεν φέροι εἰς αὐξήσιν ταύτην τὴν ἐπιστήμην.

» Γνωρίζων ἐπομένως, ὅτι σὺ πρίγγιψ Μουρούζη ἔχεις ὅλα αὐτὰ τὰ ἀπαιτούμενα προτερήματα, καὶ ὅτι (ἐπειδὴ ἐμπιστεύομαι εἰς σὲ τὴν διοίκησιν ταύτην τῶν συστημάτων, τόσον ἀναγκαίων εἰς τὴν ἀνωρρότητα) δὲν θέλεις παραλείπει οὔτε κόπον, οὔτε σπουδὴν πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐπίδοσιν τῶν νέων, καὶ μὴ ἀμφιβάλλων διὰ τὴν ταχεῖαν ἐκτέλεσιν τῆς θελήσεώς μου, σὲ ψηφίζω διὰ τοῦ παρόντος μου αὐτοκρατορικοῦ θεσπίσματος ἐπίτροπον ὄλων αὐτῶν τῶν νέων συστημάτων, καὶ προστάζω,

» Ὅτι νὰ μοὶ ἀναφέρῃς καὶ νὰ μὲ εἰδοποιῆς μὲ ἔγγραφα, τῆ ἰδίᾳ σου σφραγίδι σεσημειωμένα, ὅσα ἤθελες κρίνει εὐλόγα καὶ ἀναγκαῖα, διὰ τε τὰ σχολεῖα τῶν μαθηματικῶν καὶ φιλολογίας, ὀργανισθέντα καὶ συστηθέντα εἰς Κουρουτζεσμὲ ὑπὸ τοῦ σου ζήλου, καὶ διὰ τὴν εὐρυθμίαν καὶ καλὴν διοίκησιν τῶν νοσοκομείων.»

» Ἴδου ἐν συντόμῳ τὰ ὅσα ἐθεσπίσθησαν ἀπὸ τοῦ ὕψος τοῦ θρόνου πρὸς ἡμετέραν ὠφέλειαν. Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι ἡ ἔφεσις καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ κραταιοῦ ἀνακτος ἀπέβλεπεν, ὅχι μόνον εἰς τὸ νὰ ἀνακινήσῃ κατὰ τὸ σύστημα τῆς Εὐρώπης τὸ καθ' ἡμᾶς νοσοκομεῖον, ἀλλὰ νὰ διορισθῶν ἐν αὐτῷ καὶ διδάσκαλοι Γραικοί, οἱ ὅποιοι (ὡς λέγει τὸ δίπλωμα) καταγίνονται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἱατρικὴν καὶ ἀνατομίαν. Τοιοῦτος βέβαια ἦτο καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ φιλογενεοῦς ἐφόρου, ἂν συμπεράνωμεν ἐκ τῆς ἐκλογῆς, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἔκαμεν εἰς τὸν νῦν σχολαρχοῦντα τῆς ἐν Κουρουτζεσμὲ ἀκαδημίας. Εὐρίσκοντο μάλιστα τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν βασιλεύουσαν νέοι Γραικοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἱατροὶ ἄριστοι, ἱκανοὶ νὰ διοικήσωσιν ὅχι τὰ νοσοκομεία τοῦ Γαλατᾶ, ἀλλὰ τὰ καὶ τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Παταύου, εἰδήμονες τῆς τῶν ἰδίων προγόνων γλώσσης τε καὶ σοφίας, περιεπληθύντες εἰς τὰς πλέον περιδοῦσιν τῆς Εὐρώπης ἀκαδημίας διὰ τὴν διδασκαλίαν ἐντελεῶς τὰς ἐπιστήμας, καὶ τὴν τῆς ἱατρικῆς καὶ χειρουργίας τέχνην. Κακὴ τύχη ὅμως δὲν ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ εἰς

κανένα ἀπὸ αὐτοὺς, ἴσως διατὶ ἦτον Γραικοί, καὶ τοῦ Ἱπποκράτους μαθηταὶ καὶ ἀπόγονοι.

» Κατὰ δυστυχίαν ἐρρίζωθη ἡ πρόληψις εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ὅσοι ἔρχονται ἐκ περᾶτων τῆς οἰκουμένης, καὶ ὁμιλοῦσι ξένην διάλεκτον, ἔχουσιν ἔμφυτον τὴν σοφίαν, δι' αὐτὸ μόνον, καθ' ὅτι εἶναι ἀλλοεθνεῖς καὶ ἑτερόγλωσσοι. Ἐδόθη λοιπὸν ἡ προτίμησις εἰς ἕνα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀλλοεθνεῖς, Πετζόνην λεγόμενον, καὶ ἐψηφίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἐν Γαλατᾶ νοσοκομείου.

» Ἦλθεν οὗτος εἰς βασιλεύουσαν περὶ τὸ 1799 ἔτος μὲ τίτλον ἱατροῦ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἰσπανίας. Ἡ φήμη ἡ διακηρύττουσα πανταχοῦ μὲ ἑκατὸν στόματα, ὅτι ἐδῶ εἶναι τὸ Περού καὶ αἱ Ἰνδία τῶν ἱατρῶν, τὸν ἔσυρεν ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς Λομβαρδίας εἰς τὴν πόλιν τοῦ Κωνσταντινου. Κατ' ἀρχὰς διὰ τὸ ἐκθαμβίσει τὸ κοινὸν ἐκηρύχθη μέλος τινὸς μεγάλης ἀκαδημίας, ἣτις ἄχρι τοῦδε μένει ἀνώνομος. Τῷ ἐφάνη πολλὰ εὐτελεῖς νὰ συγκαταριθμηθῇ εἰς τὴν κλάσιν τῶν ἀπλῶς ἱατρῶν, ὅθεν καὶ ἀντὶ τοῦ ἱατροῦ μόνος ὠνομάσθη ἱατροφιλόσοφος. Ἡ φύσις δὲν τὸν ἐστέρησε δι' ὄλου ἀπὸ τινος προτερήματα, ἡ νόσος ὅμως τῆς ἄκρας του φιλαυτίας τὰ ἀπημαύρωσεν. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐφαίνετο ἡ δοξομανία ἐξωγραφισμένη. Τὸ βλέμμα, τὸ σχῆμα, ἡ ὁμιλία, καὶ ὅλα του τὰ κινήματα ἔπνεον στῶϊκὴν σοβαρότητα. Δὲν ἦτο βέβαια ἄμοιρος τῶν τῆς ἱατρικῆς μαθημάτων καὶ τῆς θεωρίας, ἀγνοοῦσεν ὅμως τὸ πλέον οὐσιωδέστερον μέρος τῆς τέχνης, δηλ. τὴν πρᾶξιν. Ὁπαδὸς καὶ λατρευτὴς ὢν τοῦ Βραconικοῦ συστήματος ἐδόξαζεν, ὅτι δὲν διδεται ἱατρὸς εἰς τὸν κόσμον, ἐὰν δὲν δέχεται τὰς τοῦ Βρῶν θεωρίας. Οἱ Ἱπποκράται λοιπὸν, οἱ Γαληνοί, οἱ Βοεράβιοι, καὶ ὅλοι οἱ μετ' αὐτοὺς ἀθάνατοι νέες ἐφαίνοντο κώωπες εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐπειδὴ δὲν διήρεσαν τὰς νόσους εἰς σθενικὰς καὶ ἀσθενικὰς. Ὁ ἱατροφιλόσοφος οὗτος, καὶ μέλος τῆς ἀνωνόμου ἀκαδημίας, δὲν εἶχε διὰ μισθὸν ἀπὸ τῶν Ἰσπανῶν πρέσβυν, εἰμὴ τριάκοντα μόνον γρόσια τὸν καθ' ἕκαστον μῆνα ὑψοῦτο ὅμως μὲ τὰς ἐλπίδας εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς εὐτυχίας, καὶ ἐφρατάζετο εὐκόλον τὴν ἀπόλαυσιν τῶν τοῦ Κροίσου θησαυρῶν, ἐὰν ἤθελε φθάσει νὰ κηρυχθῇ τερατουργὸς ἐν τῇ γῆ τῶν τυφλῶν, ὡς ἔλεγε. Τῶνόντι αὐτὸ μόνον ἐπροσπάθει, καὶ εἰς τοῦτο ἀπέβλεπε. Κατὰ δυστυχίαν αἱ πρῶται δοκιμαίαι τῆς αὐτοῦ ἐπιστήμης, τὰς ὁποίας ἔδωκεν εἰς τὸ κοινόν, δὲν ἀνταπεκρίθησαν ποσῶς εἰς τὰς λαμπράς του ἐλπίδας. Ἐξεύρουσιν ὅλοι τὸν ἐπώδυνον θάνατον τοῦ δυστυχιοῦς Ρικορδὲ, πνευματικοῦ τῆς Ἰσπανικῆς πρεσβείας, ἀνδρὸς σοφοῦ τε καὶ ἐπιστήμονος, ὅστις ἀφ' οὗ διέφυγε τὴν γιλοτίνην τοῦ Ροβεσπιέρ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς μεταβολῆς, ἐγένετο θου-

σία ἐλεεινὴ τοῦ Βραconικοῦ συστήματος ἐν Κωνσταντινουπόλει (1).

» Ὁ καιρὸς δὲν θέλει ἐξαλείψει τὴν ἐνθούμιον τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ θανάτου ευγενεοῦς τινὸς θυγατρὸς πλουσιῶν γονέων ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Ἀρμενίων, ἣτις βασιανισθεῖσα ὀλόκληρον μῆνα ἀπὸ τὰ ἐρεθιστικά καὶ δραστήρια φάρμακα τοῦ ἱατροφιλοσόφου, ἐξέλειπε τὸ ζῆν, εἰ καὶ τὴν ἐπισκέπτετο δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας. Παραλείπει διὰ βραχυλογίαν τὰ τόσα ἄλλα συστηματικὰ σφάλματα, τὰ ὁποία ἐκάλυψεν ὁ τάφος, καὶ ἐξήλειψεν ὁ χρόνος· φθάνει μόνον νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα, ὅτι μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς ἢ δύο ἐτῶν, ἀφ' οὗ ἀπλησίση πλέον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελῇ θαύματα, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς γῆς τῶν τυφλῶν (καθὼς ἔλεγε), συνέβη περίστασις αἰσίας, ἣτις τὸν ἐβίασε νὰ ἀλλάξῃ βουλήν καὶ ἀπόφασιν.

» Εὐρίσκετο τότε εἰς τὴν βασιλεύουσαν ὁ τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας ἱατρὸς, Σκόττ τοῦνομα, ἀνὴρ σοφός τε καὶ ἐπιστήμων, ὅστις εἶχε λάθει πρὸ πολλοῦ τὴν δαμαλίδα, σταλθεῖσαν αὐτῷ ἐκ τῆς Λόνδρας. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις εἰσήγαγε καὶ ἔβαλεν εἰς χρῆσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ θαυμαστὸν τοῦτο τῆς εὐλογίας προφυλακτικόν, φυλιάσας τὰ παιδιά τοῦ ἰδίου πρέσβεως λόρδ Ἐλγεν. Διὰ τὴν πολλαπλασιάσθη ὅμως τὰς πείρας, καὶ νὰ διαδώσῃ εἰς τὸ κοινόν τὴν χρῆσιν τοιοῦτου κοινωφελοῦς πράγματος, ἐπεθύμει νὰ εὕρῃ ἱατρὸν τινὰ εἰδήμονα καὶ φιλάνθρωπον. Ἐπρότεινε λοιπὸν κατ' ἀρχὰς τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἐδῶ ἄριστον μάμον καὶ χειρουργόν, Μάρκον Δαραμπέτ, ὅστις τὸ ἀπεποιήθη διὰ τὰς πολλὰς του ἐνασχολήσεις. Ὁ Πετζόνης, ὅστις πρὸ πολλοῦ ἐπεθύμει τοιαύτην περίστασιν, διὰ τὴν λαμπρὴν τὸ ὄνομά του, ἔλαθε μετ' ὀλίγον καιρὸν τὴν δαμαλίδα παρὰ τοῦ Σκόττ· ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ τὴν μέθοδον τοῦ φυλιάσματος, καὶ ἤρχισεν ὁμοῦ μὲ κάποιον Ἑσσε ἱατρὸν νὰ κάμῃ πείρας, καὶ νὰ κοινοποιῇ ἐνταῦθα τὴν χρῆσιν τῆς δαμαλίδος. Ἡ δοξομανία ὅμως δὲν ἔχει ὄριον, ὅθεν ἀντὶ νὰ ὁμολογῇ τὰς δικαίας χάριτας εἰς τὸν κύριον Σκόττ, ἐκηρύχθη ὁ πρῶτος χορηγὸς καὶ δοτὴρ τῆς δαμαλίδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ ὀνομασθῇ καὶ πρῶτος ἐφευρετὴς (2).

(1) M^r. Ricorder. Ἐπασηεν ὁ δυστυχὴς ἀπὸ δυσπεψίας, ἣτις τῷ συνέβη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Τῷ ἐδόθη παρὰ τοῦ ἱατροφιλοσόφου ἀριόνι μὲ κάμφοραν καὶ ἐκστράτον τῆς κίνης. Χειροτερεύοντος τοῦ πάθους, ἐφάναζεν ὁ ἄθλιος ἀδελφὸς «μὲ θανατόνευς ἱατρὸν, μὲ τὰ χάπια σου.» Τῇ ἐνάτῃ ἡμέρᾳ ἀπέθανε.

(2) Εἰς τὴν ἐγχειρίδιον ἐπιγραφόμενον «Διδασκαλία παρανοητικὴ περὶ τῆς χρήσεως τῆς δαμαλίδος» τυπωθὲν ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας κατὰ τὸ 1805 ἔτος, εὐρίσκω ταύτην τὴν φράσιν. «Εἰς τοὺς βιβλίους αὐτοῦ δύο καὶ μάλιστα εἰς τὸν κύριον Πετζόνην χρεωστούμεν τὴν εἰς τὰ ὦδα ἀφίξιν καὶ διακείωσιν τῆς

ἰδού τὸ μόνον συμβεβηκὸς, τὸ ὁποῖον τοῦ ἠνοῖξε τὴν εἴσοδον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ λαμπροῦ πρίγγιπος, καὶ τὸν ἤξιώσε τῆς αὐτοῦ κραταιᾶς προστασίας καὶ ἀντιλήψεως. Προϊόντος δὲ τοῦ καιροῦ, ἐν δυνάμει τεσσάρων ἢ πέντε ὀνομάτων τῆς νεωτέρας χημικῆς, δύο ἢ τριῶν λέξεων τῆς νέας θεωρίας τοῦ Βρῶν, ἔλαθε τοιαύτην ὑπόληψιν εἰς τινὰς τῶν ἡμετέρων, οἶαν δὲν ἔλαβον οἱ Βοεράβιοι εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, οἱ Σουδενάμιοι εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ οἱ Φράγκοι εἰς τὴν Ἀουστρίαν. Ἀλλὰ τί λέγω; τοσοῦτον ἐξηπατήθησαν τινὲς ἀπὸ τὰς αὐτοῦ μεγαλορρημοσύνας, ὥστε τὸν ἐδόξασαν, ὡς θεοῦν ἀπεσταλμένον πρὸς σωτηρίαν τοῦ γένους, καὶ δὲν ἔλειψαν νὰ κηρύξωσιν, ὅτι ἡ πρόνοια τοῦ ὑψίστου τὸν ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς, ὡς πολῦτιμον δῶρον (3). Μὲ τοιαύτην λαμπρὰν ὑπεράσπισιν προεκρίθη ὄλων τῶν ἄλλων, καὶ ἐψηφίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἐν Γαλατᾶ νοσοκομείου, ὡς εἰπομεν.

» Ἄμα ἀφ' οὗ ἐδέχθη αὐτὸν τὸν τίτλον καὶ τὸ ἀξίωμα, ἐφαντάσθη νὰ ὑψώσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν καθέδραν τῶν Ἀσκληπιαδῶν, καὶ νὰ κηρυχθῇ ὅχι μόνον ἀρχίατρος ὄλου τοῦ τῶν Γραικῶν γένους, ἀλλὰ καὶ νομοδιδάσκαλος τῶν ἐδῶ ἱατρῶν, ὅπερ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι εἰς ἐλευθέραν τέχνην ἀπεφάσισε νὰ συστήσῃ εἶδος δεσποτικῆς μοναρχίας, καὶ νὰ κατακυριεύσῃ τῶν δημοτέχνων του, ὡς ὁ ὑπερτατος Ζεὺς τῶν ἐν Ὀλύμπῳ θεῶν τε καὶ ἡμιθέων. Ἡ αἰγίς, μὲ τὴν ὁποίαν τὸν ἐσκέπασεν ἡ τύχη, ἦτον κραταιοτάτη. Δὲν τοῦ ἔλειπε πλέον ἄλλο, παρὰ οἱ βροντώδεις κεραυνοί, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Ζεὺς κατέπληττε τοὺς θνητούς τε καὶ ἀθανάτους.

» Ἐλαθε πληρεστάτην ἐξουσίαν παρὰ τοῦ πρίγγιπος νὰ πράξῃ ὅ,τι ἤθελε κρίνῃ ἐπωφελές τε καὶ ἀναγκαῖον πρὸς διόρθωσιν τοῦ νοσοκομείου· ἐφθανε μόνον νὰ προτείνῃ τι καὶ ἐγένετο ἀμέσως ἔργον ὁ λόγος, προνόμιον τὸ ὁποῖον δὲν τὸ ἤξιώθη βέβαια κανένας τῶν αὐτοῦ προκατόχων.

» Ἐπρόσταξε λοιπὸν νὰ ἀνακαινίσωσι τὰ παλαιὰ τοῦ νοσοκομείου κτίρια, νὰ ἀνοίξωσι παράθυρα, νὰ οἰκοδομήσωσιν ὑπερῶα καὶ ἀμφιθέατρα, νὰ πλατύνωσι τοὺς κοιτῶνας, νὰ βάλλωσιν εἰς αὐτοὺς κρεβάτια ὑψηλὰ μὲ στρώματα καὶ σκεπάσματα νέα κατὰ τὸ ἔθος τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅλα ταῦτα ἔγιναν μὲ ὑπέρογκα ἐξοδα. Ἐξώσεν εὐθὺς ὄλους σχεδὸν τοὺς παλαιούς ἐπιστάτας ὡς ἀναξίους, καὶ ἀντεῖσή-

δαμαλίδος.» Ψευδέστατον. . . περὶ δὲ τοῦ Σκόττ οὐδεὶς λόγος; Ἄδικία μεγίστη. . .

(3) Ἐάν τις ἀμφιβάλλῃ ἢ νομίσῃ ὑπερβολὰς τὰ λεγόμενα, ἀς ἀναγνώσῃ μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ προῤῥηθὲν ἐγχειρίδιον, σελ. 15 τὴν ἀξιοσημειωτοὺν ταύτην φράσιν. «Ἴδου ἀνὴρ φιλάνθρωπος καὶ φιλόσοφος, ὅπερ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀρωγῇ πλουτούμενος ἦδη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ κύριος Πετζόνης κτ.» Ἄν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀρωγὴ τοιαύτη, ἐποῖα ἡ ὀργή;

γαγεν άλλους. Διωρίσθησαν εις τὸν κάθε κοιτῶνα ὑπηρετῶν διὰ τὰ ἐπισκέπτωνται τοὺς ἀρρώστους καὶ τὰ δίδωσιν ἐν καιρῷ τὰ ἱατρικὰ βότανα. Ἐβάλλθησαν κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Εὐρώπης ἀριθμητικοὶ χαρακτήρες εἰς τὰ κραθιάτια. Ὁ δεύτερος ἱατρὸς προσετέχθη τὰ λαμβάνη ἐγγράφως τὸ ὄνομα τοῦ πάσχοντος, τὴν πατρίδα, τὸ γένος, τὴν ἡλικίαν κτλ. Ὅλα ταῦτα ὁμοίως ὁμοιάζον μετὰ ἐκεῖνα τὰ ἐπίπλαστα χρώματα, τὰ ὁποῖα καλύπτουσι τὰ δυσειδή πρόσωπα.

» Κατέβαιναν ὁ ἀρχίατρος δις τῆς ἐβδομάδος εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἐπιππος καὶ συνωδευμένος μετὰ τρεῖς δούλους καὶ ἕνα διερμηνέζ. Ὅταν εἰσέρχεται εἰς τοὺς κοιτῶνας τῶν ἀρρώστων προπερνεύετο στίφος ὑπηρετῶν μετὰ τὰ θυμιάματα τοῦ Γιτόν Μορβου (Guyton Morveau) διὰ τὰ καθαρίσαι τὴν μεμολυσμένην ἀτμοσφαῖραν. Ὅσοι ἐβλεπον τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην παράταξιν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὴν θριαμβευτικὴν εἰσοδόν, ἐφαντάζοντο βέβαια, ὅτι εἰσέρχεται αὐτὴ ἡ ἰδία ἀθανασία. Τὰ πράγματα ὁμοίως ἀπεδεικνυον ὅλον τὸ ἐναντίον, ἐπειδὴ μόλις ἐξήρχετο ὁ νέος Ἀσκληπιὸς καὶ ἐξηγάγοντο μετ' ὀλίγου ὥρας τρία ἢ τέσσαρα λείψανα. Εἰς ὅλας τὰς πολυειδεῖς νόσους διωρίζετο μία καὶ ἡ αὐτὴ μέθοδος, δηλαδὴ ἡ ἐρευθιστικὴ τε καὶ τονικὴ. Τὰ σώματα τῶν ἀθλίων Γραικῶν ἐφαίνοντο εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ φιλοσόφου τῆς Λομβαρδίας ἐξητονισμένα ἀπὸ τὰς νηστείας, ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς μελλούσης κολάσεως καθὼς ἔλεγε. Προσφυστέρα δι' αὐτοῦ μέθοδος δὲν ἐνομιζέτο ἄλλη ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Βρών. Τὸ ἀριόν λοιπὸν, ἢ κάμφορα, ἢ ἄρνικα, ἢ βαλεριάνα, ὁ οἶνος, καὶ ἄλλα παρόμοια ἦτον τὰ μόνα ἡρωϊκὰ φάρμακα, ὅσα κατὰ κόρον εἰς ὄλους ἐπίσης ἐδίδο (1). Τοιαύτην πρὸς τοῖς ἄλλοις κατάχρησιν ἔκαμνεν ἀηδεδάτης τινὸς οὐσίας, τανίνου λεγομένης, τῆς ὁποίας ἐκαταδαπανοῦσεν ὀκτάδας ὀλοκλήρους τὸν καθ' ἕκαστον μῆνα, μ' ὅλον ὅτι εἰς κανένα νοσοκομεῖον τῆς Εὐρώπης οὔτε ἠκούσθη οὔτε ἐβάλλθη ποτὲ εἰς πρᾶξιν τοιοῦτον φάρμακον.

» Ἦτον θέαμα ἐλευθέρων καὶ ἀξιοδάκρυτον τὰ βλέπει τινὰς ὄλους ἐξ ἴσου τοὺς ἀσθενεῖς βεθυθισμένους εἰς λήθαργον, μεθυθισμένους ἀπὸ τὸν οἶνον, σχεδὸν μανικὸς ἀπὸ τόσα δραστηκὰ βότανα τὰ περιμένωσιν ἀνεπιστήτως τὸν θάνατον. Δὲν ἤμποροῦσε τινὰς τὰ ἰδῆ χωρὶς δάκρυα πλησίον εἰς ἕνα νεκρὸν ἕνα ἀγωνιῶντα, ἕτερον ἡμιθανῆ καὶ ἄλλον ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς τὰ πίνῃ τὸ πικρὸν τοῦ θανάτου ποτήριον ὁμοῦ μετὰ τὰ καυστικὰ καὶ δριμύτατα φάρμακα. Τὰ

(1) Εἰς τὸ τέλος τῆς νοσοκομιστικῆς του ἀναφορᾶς προσθέτει ὁ ἀρχίατρος τὸν κατάλογον ὄλων τῶν ἱατρικῶν, ὅσα ἔβαλεν εἰς πρᾶξιν εἰς αὐτὸν δὲν βλέπομεν ἄλλα φάρμακα, εἰμὴ ἱεθειστικὰ καὶ καυστικὰ.

πάθη δὲν ἦτον βέβαια τόσον φθοροποιὰ καὶ ὀλέθρια, ἐγένοντο ὁμοῦ τοιαῦτα μετὰ τὴν τοιαύτην παράλογον μέθοδον. Πρὸ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ νοσοκομείου, ὅταν δηλαδὴ ὠκονομεῖτο ἀπὸ ἐκείνου τοὺς ἱατροὺς, τοὺς ὁποίους ὁ ἱατροφιλόσοφος ὀνομάζει ἀμαθεστάτους, μόλις ἀπέθνησκον ἐν δέκατον τῶν ἀρρώστων μετὰ τὴν ἀνακαινίσειν ὁ ἀριθμὸς τῶν τεθνεώτων ὑπερέβη ἀσυγκρίτως τὰ ὄρια. Δὲν ἐπεροῦσε σχεδὸν ἡμέρα χωρὶς τὰ ἐκβάλλου τρία ἢ τέσσαρα πτώματα. Τί πλέον; συνέβη εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὰ ἐκπνεύσασαι δώδεκα, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ τρεῖς ἐλέγοντο τελείως ἱατρευμένοι. Ἡ φθορὰ καὶ ὁ θάνατος ἐφθασαν εἰς τοιαύτην ὑπερβολὴν, ὥστε ὁ ἀρχίατρος ὅλος ἐπτοημένος ἄρχισε τὰ φαντάζεσθαι ἐπιδημίαν, καὶ δὲν ἔλειψε τὰ κηρύξῃ ἐγγράφως εἰς τὸ κοινὸν ὅτι τρομερὰ ἐπιδημία ἀπὸ τύφους καὶ περιπνευμονίας νευρικᾶς κυριεῖται τὸ νοσοκομεῖόν του. Ἡ ἀλήθεια ὁμοῦ εἶναι, ὅτι ποτὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δὲν ἐβασίλευσε τόση ἄκρα ὑγεία καθὼς τότε· ἀλλ' εἰς τὸ τῶν Γραικῶν νοσοκομεῖον ἐφέρετο ἡ τοῦ θανάτου ῥόμφαία. Αὐτὸ μόνον κατήντησε τὰ γένη πικρῶς ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἂν τις ἐξήρχετο ζῶν, ἐνομιζέτο θαῦμα. Εἰς μάτην ἀπέδιδεν ὁ ἀρχίατρος τὴν τῆς φθορᾶς αἰτίαν εἰς τὴν τῶν ἐπιστατῶν καὶ ὑπηρετῶν δυστροπίαν τε καὶ ἀμέλειαν. Αὐτοὶ μὲν ἐξώσθησαν καὶ αὐθις διὰ προσταγῆς του, πλὴν τὰ κέντρα τοῦ θανάτου διέμεναν κεκρυμμένα εἰς τὰς φιάλας τῶν ἱατρικῶν του καὶ εἰς τὰς χημικὰς παρασκευὰς, αἱ ὁποῖαι κατέκειον τὰ σπλάγγνα τῶν δυστυχῶν ἀρρώστων. Ἄν ὁ ἀρχίατρος ἤθελε παρατηρήσει μετὰ ἀπαθῆς βλέμμα τὰς θαυμαστάς θεραπείας ὅσαι ἐγένοντο συγχρόνως εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἀρσενάλε, διοικούμενον ἀπὸ Γραικῶν ἱατρῶν καὶ χειρουργῶν, ἂν ἤθελε μιμηθῆ τὴν ἀπλουστάτην καὶ ἀρίστην μέθοδον μετὰ τὴν ὁποῖαν ἱατρεύοντο συγχρόνως οἱ ἐν τῷ Γαλλικῷ νοσοκομείῳ ἀσθενεῖς, βέβαια δὲν ἤθελεν ἐξασποστεῖλαι τόσους εἰς τὰ κοιμητήρια, οὔτε ἤθελεν ἀποτολήσει τὰ κατὰπλήξῃ τὰς ἀκοάς μας μετὰ τόσους παραλογισμοὺς καὶ ματαιολογίας. Ἀλλ' ἡ δοξομανία δὲν ἀνοίγει ποτὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διὰ τὰ ἰδῆ τὴν ἀλήθειαν. Ἐξωδεύοντο διὰ μόνον τὰ ἱατρικὰ φάρμακα ὑπὲρ τὰ χίλις γρόσια τὸν καθ' ἕκαστον μῆνα, ἀλλ' ὁμοῦ τὰ ὑπερογκὰ ἔξοδα δὲν ἐχρησίμευον εἰς ἄλλο πρᾶξ εἰς τὸ τὰ ἐπιταχύνωσι τὸν θάνατον τῶν ἀθλίων ὁμογενῶν μας. Οἱ δίσκοι, ἐγύριζον εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων πρὸς βοήθειαν τοῦ νοσοκομείου, δὲν ἐχρησίμευον εἰς ἄλλο παρά εἰς τὸ τὰ γεμίζωσι τοὺς τάφους Μπέογλου τὰ λείψανα τῶν ἀδελφῶν μας. Πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν μας βλέποντες τὴν τὴν ἀπώλειαν καὶ τὸν ὄλεθρον, ἄρχισαν τὰ κατακρυφαίνειν. Τὸ γένος ὅλον ἔπειτα ἄρχισε τὰ κατακραυγάζῃ. Οἱ ἴδιοι ἀρρώστοι

(πράγμα ἀνήκουστον εἰς τὴν ἱστορίαν) ἔκαμαν πολυλάκις εἶδος ἀποστασίας, συντριβόντες τὰς φιάλας τῶν ἱατρικῶν του ἐνώπιον τοῦ φαρμακοποιοῦ καὶ ζητοῦντες ἐκδίκησιν. Εἰς ὅλα ταῦτα ὁ ἀρχίατρος δὲν ἀπεκρίνετο, παρά μετ' ὕβρεις καὶ λοιδορίας καθ' ὅλου τοῦ γένους, ὀνομάζων τοὺς Γραικοὺς βαρβάρους, δεισιδαίμονας, καὶ ἄλογα ζῶα.

» Ἦθελον προξενήσει φρίκην, ἂν διηγοῦμένη καταλεπτικῶς τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς ἐννέα μηνῶν διάστημα. Ἄνθρωποι ἀξιοπίστοι μ' ἐπληροφόρησαν, ὅτι ἔλαβε τὴν σκληρότητα τὰ σχίξῃ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀναρρώσθεντων τὰ λείψανα τῶν νεκρῶν, ἐπὶ προφάσει τὰ εὔρη τὴν τοῦ θανάτου αἰτίαν, καὶ ὅτι τάχα κάμνει ἀνατομίαν. Ἐσχίσε, λέγουσι, ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα πτώματα. Ἀλλὰ ποῖα ἢ ἐκ τούτου ὠφέλεια; τάχα διὰ τὰ κρυπθῆ εἰς τὸ κοινὸν, ὅτι εἰξεύρει τὰ σχίξῃ πτώματα; Ἐὰν τοῦτο μόνον ὀνομάξῃ καὶ νομιζῇ ἀνατομίαν, βέβαια οἱ μάκελλοι τὴν ἐξεύρου ἀπὸ αὐτὸν καλλίτερα. Πότε καὶ τοῦ ἄρα γε ἐδιδάχθη ταύτην τὴν τέχνην; Πότε ἔλαβε τὸ ἀνατομικὸν ξίφος εἰς τὰς χεῖρας; Ἐχρησάθη μίαν καὶ μόνην φορὰν τὰ γένη ἀποτομῆ τοῦ ποδὸς εἰς ἀσθενῆ τοῦ νοσοκομείου του, καὶ ὁ χειρουργός, μὴ ὢν ἄξιος τὰ τὴν ἐκτελέσει, κατέφυγεν εἰς τὸν μακαρίτην Γρυπύλην ὁμογενῆ μας, ὅστις, ἐν ᾧ ἔκαμνε τὴν τομῆν, ὁ ἱατροφιλόσοφος περιήρχετο ἐξω εἰς τὴν αὐλήν, φοβούμενος μὴ τοῦ ἔλθῃ λειποθυμία. Τοιοῦτοι εἰσὶν οἱ διδάσκαλοι τῆς ἀνατομίας; Φεῦ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης! Ἐστοχάστη, ὅτι εὔρε τυφλοὺς διὰ τὰ τοὺς ἐμπαιξῇ μετὰ τὰ ὀνόματα εἰς ταύτην ὁμοῦ τὴν γῆν τῶν τυφλῶν εὐρίσκονται καὶ πολυόμματοι Ἄργοι, οἱ ὁποῖοι ἀνιχνεύουσι τῶν λαοπλάνων τὴν ἀθλιότητα.

» Ἀλλ' ἐφθασε τέλος πάντων τὸ κακὸν εἰς ἄκρον, καὶ ἡ πολυχρόνιος τραγωδία ἐτελείωσε μετὰ σκηνῆν, τὴν ὁποῖαν βέβαια ἤθελον ἀποσιωπήσει, ἐὰν δὲν ἐδημοσιεύετο εἰς τὸ κοινὸν ὅλον τῆς πόλεως.

» Καθ' ὅν καιρὸν ἐψήφισθη ἀρχίατρος τοῦ νοσοκομείου, ἐσύστησεν ἐν αὐτῷ ἰδίᾳ δυνάμει, ὡς δεύτερον ἱατρὸν καὶ χειρουργὸν Νεαπολιτάνον τινὰ, τοῦ ὁποῖου τὸ κύριον ὄνομα μένει ἄδηλον (εἰ καὶ Διαμαντῆς κοινῶς ὀνομάζετο), ἐπειδὴ ὡς ἄλλος Πρωτεύς ἤλλαξεν ἄχρι τοῦδε διαφόρους μορφὰς καὶ ὀνόματα· ἦτον αὐτὸς κατ' ἀρχὰς ἱερεὺς εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα ἕως εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐν αὐτῇ διεγέρσεως. Ἡ ἀνακύκλωσις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐν Νεαπόλει, ἢ ὁποῖα ἐξέβρασε χιλιάδας στασιαστῶν τε καὶ δημεγεργῶν ἀνά πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, ἐβίασε καὶ αὐτὸν τὰ ἀλλάξῃ σχῆμα καὶ ὄνομα, καὶ τὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς ἰδίας πατρίδος μετὰ νέαν τινὰ, κωμωδοποιὸν τὸ ἐπάγγελμα. Περιπλανηθεὶς εἰς διάφορα μέρη κατήντησε τέλος πάντων καὶ εἰς Κωνσταντι-

νούπολιν ὁμοῦ μετὰ τὴν αὐτοῦ νομιζομένην σύζυγον, ἔνθα δι' ἐξουσίας καὶ δυνάμεις τοῦ Πετζόνη εἰσῆχθη ἀνεξετάστως εἰς τὸ τῶν Γραικῶν νοσοκομεῖον, ὡς ἱατρός καὶ χειρουργός. Μετὰ παρέλευσιν χρόνου, ὅταν ὁ ἀρχίατρος ἄρχισε τὰ κλονίζεσθαι καὶ τὰ κατακεραυνοῦται ἀπὸ τὰς ἀρὰς ὄλου τοῦ γένους, ἐστοχάσθη τὰ ἀποπλύνῃ ἀπὸ τὸν ἐκυτόν του τὸν βύπον, ἀποδίδων ὅλα τὰ σφάλματα εἰς τὸν δεύτερον ἱατρὸν, καὶ ἀκολούθως τὸν ἐξώσῃ ὡς ἐνοχόν. Τὸ ἄσπονδον μῖσος τὸ ὁποῖον ἔτρεφε κατὰ τῶν Γραικῶν, τὸν ἀπετύφλωσε τόσον, ὥστε δὲν ἐγνώρισε κανένα ἐξ αὐτοῦ τοῦ γένους ἄξιον τὰ γένη καὶν δευτέρου ἱατρὸς τοῦ νοσοκομείου. Ἐγραψε λοιπὸν εἰς ἄλλον τινὰ Νεαπολιτάνον, Κιμόνην τοῦνομα, περιπλανώμενον τότε ἐν Σμύρῃ, διὰ τὰ προφθάσῃ ταχέως καὶ τὰ λάβῃ τὸν τόπον τοῦ πρώτου. Φθάσας οὗτος ἐνταῦθα καὶ ψηφισθεὶς τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἱατρός τοῦ νοσοκομείου, ἄρχισε τὰ ἐκφοβίξῃ τὸν ἀνώνυμον Διαμαντῆν, λέγων, ὅτι ὁ βίος του, τὸ καθ' αὐτό του ἐπάγγελμα, καὶ ἡ παράνομος συζυγία ἔγιναν τοῖς πᾶσι γνωστὰ, καὶ ὅτι ἐκτὸς τῆς φυγῆς δὲν τοῦ εἴμεινε ἄλλη ἐλπίς σωτηρίας. Ἀποφασίζει αὐτὸς ὁ δειλαίος, ἢ τὰ φύγη, ἢ τὰ ἐκπέμψῃ τὴν σύζυγόν του εἰς τὴν Νεάπολιν, ὡς αἰτίον οὔσαν τῆς ἀτυχίας του. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ δυστυχὴς, κλαίουσα καὶ ὀδυρομένη διὰ τὸν πικρὸν αὐτοῦ ἀποχωρισμὸν, καὶ δι' ὄλου ἀπελπισθεῖσα κατέπιεν ἐκουσίως δηλητήριον φάρμακον, καὶ ἐτελεύτησε μετὰ ἐπόδον θάνατον.

» Ἰστέρον ἀπὸ τῶν αὐτῶν καὶ τοιαῦτα συμβάντα, τὰ ὁποῖα εἰς τὸν ἀληθῆ Γραικὸν διεγείρουσι τὴν ὀργὴν καὶ τὰ δάκρυα, ἢ ἐπηρμένη ὀργὴς τοῦ Πετζόνη ἄρχισεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὰ ταπεινοῦται· ἢ ὑπόληψις του τὰ ἀμαυροῦται· τὸ ὄνομα του ἐπροξενούσε φρίκην εἰς τοὺς ἀκούοντας, καὶ ἀτιμίαν εἰς ὅλον τὸ γένος. Ἐξώσθη τέλος πάντων ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐφαντάσθη τὰ οἰκαιοποιήθη, ὡς ἴδιον κτήμα του· καὶ καθὼς σεσαθρωμένη οἰκία κρημνίζεται ἀπὸ τὸ ἴδιον βάρος, οὕτως ἐκπέπτωκεν ἢ αὐτοῦ δόξα καὶ ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ' ἤχου.

» Ἐφάνησαν εἰς τὸν κόσμον πολλοὶ ἐχθροὶ καὶ κατήγοροι τοῦ τῶν Γραικῶν γένους· ἐφάνησαν εἰς τὴν γῆν πολλὰ τέρατα τῆς ἀχαριστίας· ὁ οὐρανὸς ὁμοῦ δὲν εἶδεν ἔτι ψυχὴν πλέον ἀχάριστον, οὔτε ἐχθρὸν πλέον ἄσπονδον τοῦ ἡμετέρου γένους ἀπὸ αὐτόν. Ἰπὸ Γραικῶν ἐτρέφετο, ὑπὸ Γραικῶν ἐπλουτίζετο, ὑπὸ Γραικῶν ἐδοξάζετο, καὶ κατὰ Γραικῶν ἐφρυάττετο. Γραικὸς ἱατρός τὸν διέσωσε παρ' ἐλπίδας ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ μ' ὅλον τοῦτο Γραικὸν ἱατρὸν δὲν ἐδόξαζεν. Ἡ ἐλευθέριος χεὶρ Γραικοῦ πρίγκιπος διένεμε καθ' ἕκαστην δαψιλῶς εἰς αὐτὸν πλοῦτη καὶ δῶρα, καὶ αὐτὸς καθ' ἕκαστην ἐκίνει

γλώσσαν κατήγορον καθ' ὅλου τοῦ γένους. Ἡ ψυχὴ του βεβαμμένη ἀπὸ τὰ φαρμάκι τοῦ μίσους, δὲν ἐπρόφερε ποτὲ τὸ ὄνομα τῶν Γραικῶν, χωρὶς νὰ προσθέσῃ τὰ ἐπιθετὰ τὰ πλέον ὑβριστικὰ καὶ παράλογα, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ συνειθισμένον του, πέστιε. Φεῦ τῆς ἀνηκούστου ἀχαριστίας! Ὅσάκις τὸν ἤκουον εἰς τὰς συναναστροφὰς νὰ ἐκχέῃ ἀνυποστόλως τὰς μυρίας κατὰ τοῦ γένους ὑβρεῖς καὶ λοιδορίας, ἐνεθυμούμην τὴν ἀπόκρισιν, τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν ὁ σοφὸς Σωκράτης εἰς τινὰ παράσιτον, ὁ ποῖος ἅμα ἀφοῦ ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν τράπεζαν τοῦ Ἀμφικτύωνος, εὐεργέτου του, ἔλεγε κατ' αὐτοῦ ἀπείρους κατηγορίας καὶ ὑβρεῖς. Πρόσμενε (τοῦ εἶπεν ὁ Σωκράτης) πρόσμενε νὰ χωνεύσῃς πρότερον, καὶ ἔπειτα ὑβρίζε. Πρόσμενε σὲ λέγω καὶ ἐγὼ, κύριε Πετζόνη, νὰ χωνεύσῃς πρότερον τὸν ἄρτον, ὃν ἔφαγες, τὰ πλούτη ὅσα ἀπῆλαυσε, τὰς δόξας καὶ τιμὰς, ὧν ἀναξίως ἤξιώθης, τὰ μνηστῆρα καὶ ἐτήσια, ὅσα ἔλαβες, καὶ λαμβάνεις ἀπὸ τὰς τῶν Γραικῶν αὐθεντίας, καὶ ἔπειτα ὑβρίζε.

» Ἀλλὰ πόθεν αὐτὸ τὸ ἄσπονδον μῖσος κατὰ τοῦ γένους μου; ἄρα γε διατί σὲ ἐδέχθη μὲ ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας, ἀφοῦ ἀπεβλήθης ἀπὸ τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς σου; ἄρα γε διατί σὲ ἐξέβλεκεν ἀπὸ τὴν κοπρίαν τῆς πτωχείας καὶ σὲ ὑψωσεν εἰς λαμπρὰν τύχην, ὁποῖαν οὔτε εἰς τὸ ὄνειρόν σου δὲν ἐφαντάσθης; ἄρα γε διατί σὲ ἔκαμε νὰ περιέρχῃσαι ἐπιππος καὶ ἐφ' ἄρματος μεταξὺ ἐκείνων, ὅσοι σὲ εἶδον κείμενον μέσα εἰς ὄρνιθον; ὦ ψυχὴ, ἀχαριστος καὶ ἀγνώμων! ἂν ἡ μακροθυμία τοῦ οὐρανοῦ σὲ δώσῃ ἐτι ζῶν, θέλεις ἐνθυμηθῆ ἔτι μὲ δάκρυα τὸ γένος αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεις βάρβαρον, δεισιδαίμον καὶ στυγητόν. Θέλεις ἐνθυμηθῆ μὲ λύπην τὸ Κατὰστένον τῆς Βυζαντίου πόλεως; ἀλλὰ τί λέγω; θέλεις ἐκφωνήσῃς πολλάκις ἀναστενάζων, πόσοι μίσθιοι τῶν εὐεργετησάντων με Γραικῶν περισεύουσιν ἄρτου, ἐγὼ δὲ λιμῶ ἀπόλλυμαι; Μύριοι, ὡς σὺ, περιέρχονται εἰς τὰς πόλεις τῆς Εὐρώπης γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι μὴ ἔχοντες ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει; μύριοι, ὡς σὺ, κυκλοφοροῦσιν εἰς τὰς πλατείας καὶ ὁδοὺς τῆς πατρίδος σου πωλοῦντες ἀλοφὰς καὶ βαλσάματα διὰ πέντε σολῖδια καὶ ἂν ποτε σὺ δὲν καταντήσῃς εἰς τοιαύτην εὐτέλειαν, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει σὲ ζωογονήσῃ ἡ ζωτικὴ αὐρα τῶν γενναίων Γραικῶν, τῶν ὁποῖων ἡ εὐσπλαγχνία ἐκτείνεται ὄχι μόνον εἰς Περλίνον καὶ Παρίσιον, ἀλλ' ἔως εἰς τὸ Περὺ καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας.

» Εὐρίσκω εἰς τὴν παλαιὰν ἱστορίαν, ὅτι ἐστάθη εἰς τὸν κόσμον τις δοξομανῆς, ὅστις διὰ νὰ ἀποθανατίσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, κατέκαυσε τὸν περίφημον ἐκείνον ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ. Εἰς τὰς ἡμέρας μας σὺ ἔφθασες νὰ δίκαι-

ωνίσῃς τὸ ὄνομά σου μὲ τὸν ὄλεθρον τῶσων ὁμογενῶν μας. Οἱ κριταὶ τῆς Ἐφέσου κατεδίκασαν μὲ ποινὴν θανάτου, ὅσους ἤθελον προφέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἀσεβοῦς ἐκείνου. Ἐγὼ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἤθελον κρίνειν ἔνοχον, ὅποιον δὲν προφέρει τὸ ὄνομά σου μὲ φρίκην.

» Ἀλλ' ὦ πατρίς, τὸ γλυκὺ μοι καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα! σὺ ἀνεστενάξας ὑπὸ τοῦ βάρους ἀχαριστοῦ ἀλλοθνοῦς τὰ τέκνα σου ὅμως σὲ ἐξεδίκησαν. Ἀπετοκρακίσθη τέλος πάντων, καὶ ἐλπίζω ὅτι τὸ ἔδαφός σου δὲν θέλει καταπατηθῆ πλεον ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἀνθρωπόμορφα τέρατα, τὰ ὁποῖα τὸ ἐμίανον μὲ τὸ αἷμα τῶν υἱῶν σου. Ἴσως ἡ φωνή, τὴν ὁποῖαν ὑψωσα εἰς ὑπεράσπισίν σου θέλει παροξύνει τινὰς τῶν ὁμογενῶν μου; ἀλλ' αὕτη εἶναι ἡ φωνὴ τῆς ἀληθείας, καὶ ἡ ἀλήθεια πάντοτε πλήττει. Ὅταν ἄρχισα νὰ καθιστορήσω τὰ τραγικὰ ἀποτελέσματα τῆς ψευδομαθίας καὶ τῆς ἀπάτης ὁ κάλαμός μου ἔπεσε πολλάκις ἀπὸ τὰς χεῖρας, τὰ δάκρυα ἔτρεξαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ ἡ ψυχὴ μου φλογισμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ γένους καὶ ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς ἀληθείας ἐπεκαλεῖτο τοὺς κεραυνοὺς τοῦ οὐρανοῦ διὰ νὰ κάμουν ἐκδίκησιν τὴν ὄρα ὅμως φωνάζω εἰς ὅλους τοὺς ἀληθεῖς Γραικοὺς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πάλαι ποτὲ ἔλεγεν ὁ Ἰσοκράτης: «Αἰσχρὸν ὅλην Ἑλλάδος ὑβριζομένης μηδεμίαν ποιήσασθαι κοινὴν τιμωρίαν, ἐξὸν ἡμῖν εὐχῆς ἄξια διαπράξασθαι. (Ἰσοκρ. Πανηγυρ.)»

(Ἐπειτα τὸ τέλος.)

ΝΙΚΟΔΗΜΕΙΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ.

Τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1869, ἡμέραν Κυριακὴν, τὴν 10 ὥραν π. μ., ἐδικάσθη ἐν τῷ παρεπιστημίῳ ὁ κατὰ πενταετίαν τελούμενος ἀγὼν, ὁ σκοπὸν ἔχων τὴν συγγραφὴν πονήματος διαλαμβάνοντος ἀπλῶς καὶ εὐλήπτως, κατὰ τὸ πρόγραμμα, περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ὡς χριστιανοῦ καὶ πολίτου. Τὸ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ συρρέουσιν ἀκροατήριον ἦτο πολυπληθὲς καὶ ἐκλεκτόν.

Ἴδου δὲ καὶ ἡ ἐκθεσις τὴν ὁποῖαν ἀνέγνω ὁ τρίτος τῶν ἐν αὐτῇ ὑπογεγραμμένων ἀγωνοδικῶν.

Ἐντιμὸς ἔτη δμῆγυρις!

Τῶν ἐν Ἀθήναις τελουμένων τριῶν ἢ τεσσάρων διανοητικῶν ἀγῶνων πρωτεύει ἀναντιρρήτως ὁ ἐπικαλούμενος Νικοδήμιος, οὐ μόνον διὰ τὸ σεμνὸν τοῦ ἀγωνίσματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀγωνοθέτου. Ἀθλήσας οὗτος γενναίως, ὡς γινώσκει ἡ ἐν-

τιμος δμῆγυρις, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας πόλεμον, ἀλλὰ καὶ τὴν πεποίθησιν ἔχων ὅτι ἄνευ χρηστῶν ἠθῶν δὲν σώζεται ἡ ἐλευθερία, συνέστησε τὸν παρόντα ἀγῶνα, οὐ τινος τοὺς πρώτους καρποὺς ἐδρέψατο πρὸ πενταετίας ἢ πατρίς, ὅτε τὸ βραβευθὲν πόνημα διασπαρὲν ἀνά πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, διέδωκεν ὀρθὰ καὶ χριστιανικὰ διδάγματα. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκείνην περίοδον ἐν μόνον πόνημα εἶχεν ὑποβληθῆ κατὰ τὴν δευτέραν ὅμως ταύτην τρία ἐρίζουσι περὶ τῆς νίκης.

Τὸ ἔχον ἐν κεφαλίδι τὰ δύο ταῦτα ῥητὰ: «Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νικά ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν,» καὶ: «Ἐσσεθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὡς περ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι,» διαίρειται εἰς μέρη ἕξ, ἧτοι εἰς εἰσαγωγὴν καὶ πέντε κεφάλαια, ὑποδικαιούμενα καὶ ταῦτα εἰς παραγράφους, ἐν αἷς ἐξετάζονται ὅσα ὄρισεν ὁ ἀγωνοθέτης. Παρητηρήθη ὅμως ὅτι πλὴν τῆς εἰσαγωγῆς, πολὺ ἐκτενεστέρως τῆς τοῦ βραβευθέντος πονήματος κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, καὶ τινῶν προσθηκῶν, ἀφαιρέσεων καὶ μεταθέσεων, τὸ ὅλον τοῦ συγγράμματος εἶναι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ βραβευθὲν κατὰ λέξιν ἐπαναλαμβάνομενον. Διὸ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ, νομίσασα ἀνοικεῖον νὰ δικάσῃ τὸ ἅπαξ ἀνακρίθην καὶ δικάσθην, ἔστω καὶ πληρέστερον, μετέβη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν λοιπῶν δύο.

Ἐκ τούτων τὸ φέρον τὸ λόγιον: «Ὡς τέκνα φωντὸς περιπατεῖτε δοκιμάζοντες τί ἐστὶν εὐάρεστον ἢ τῷ Κυρίῳ,» παρ' ὀλίγον οὐδ' αὐτὸ ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν κακογραφίαν, ἣν τινὰ καθιστῶσιν ἰερογλυφικωτέρων αἰ πολλοῦ ἐπὶ τῶν πρώτων λέξεων διορθώσεις, καὶ τὴν ἀξιοσημείωτον ἀνορθογραφίαν καὶ ἀπροσεξίαν τοῦ γραφέως, ὧν ἕνεκα καὶ λέξεις ἀλλοιοῦνται καὶ φράσεις ἀποβαίνουσι κολοβαί. Ἀποβλέψαντες ὅμως εἰς τὴν φιλότιμον προαίρεσιν τοῦ συγγραφέως, δὲν ἐδισταμάμεν νὰ κατατρίψωμεν καὶ χρόνον καὶ ὀφθαλμοὺς ὅπως ἐπεξέλθωμεν τὸ χειρόγραφον.

Καὶ αὐτὸ δὲ σύγκειται ἐξ εἰσαγωγῆς, μερῶν δύο καὶ κεφαλαίων ἕξ, ὧν τὰ μὲν πέντε ἔχουσιν ἕκαστον τὴν αὐτὴν τῶν τοῦ προηγουμένου ἐπιγραφὴν, τὸ δὲ ἕκτον ὀρίζει τὰ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καθήκοντα. Διαφέρει ὅμως ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς συγγραφῆς, τοῦ ἀγωνιζομένου προτιμήσαντος τὸν διαλογικὸν χαρακτῆρα. Ἴδου δὲ ὁποῖα ἡ οἰκονομία τοῦ πονήματος:

Ἡ σκηνὴ τίθεται ἐν Παρνασσῷ, κατὰ χρόνον οὐχὶ πολὺ ἀπέχοντα ἡμῶν, πρὸς τὴν βορειανατολικὴν ὑπώρειαν, ὅπου κεῖται κωμόπολις «περιστοιχομένη, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ συγγραφέως, ὑπὸ τερπνῆς καὶ μαγευτικῆς φύσεως.»

«Εἰς τὴν κωμόπολιν ταύτην,» ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ συγγραφεὺς, οὐ τινος ἀντιγράφου τοὺς λό-

γους γέματος χάριν, αἰεὶ τὴν κωμόπολιν ταύτην εὐθυμοὶ καὶ χαριέντες ἐπανήρχοντο οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐκ τοῦ τρυγητοῦ τῶν ἀμπελώνων κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1831 ἔτους.

Ἦτο τότε ἐσπέρχ ὠραία καὶ γοητευτικὴ. Ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ δῶν ἦδη ἥλιος, φαειρὸς καὶ μεγαλοπρεπῆς κπτερχόμενος κατὰ μικρὸν ἐξηφάνιζε τὸν φεινὸν αὐτοῦ δίσκον ὅπισθεν τῶν ὑπὸ τῶν τελευταίων του ἀκτίνων καταχρυσωμένων κορυφῶν τοῦ Παρνασοῦ τὰ ἐπιστέφοντα τοὺς πέριξ λόφους δάση, ὑπ' αὐτοῦ τὸ τελευταῖον καταλαμπόμενα, παρίσταντο ὡσεὶ φλόγες ἀναβαίνουσαι ἀπὸ βωμῶν, τοὺς ὁποῖους αὐτὴ ἡ φύσις εἰς τὸν πλάστην καὶ δημιουργὸν αὐτῆς ἀνίδρυσεν. Ὁ οὐρανὸς αἴθριος διεποικίλλετο ὑπὸ τῶν λαμπροτέρων χρωμάτων, τὰ ὁποῖα δύναται τις κατὰ τὰς πλέον εὐδίδους ἡμέρας ἐν τῷ καθαρῷ καὶ διαυγεί τῆς Ἑλλάδος ὀρίζοντι νὰ θεωρήσῃ. Μόλις δὲ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἡδεῖα καὶ ἀναπαυτικὴ νύξ ἤρξατο τὰς μελανὰς αὐτῆς πτέρυγας ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ὕψηλου νὰ ἐξαπλώνη, καὶ ἴλαρὰ καὶ προσμειδίωσα ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἄκρου τοῦ ὀρίζοντος ἡ χρυσοειδὴς σελήνη ἀνεφάνη.

» Ἐν τῷ μέτῳ μιᾶς τόσον λαμπρῆς καὶ περικαλλοῦς φύσεως οἱ χωρικοὶ ἐκεῖνοι τὸ ἑαυτῶν βῆμα ἔφερον, καὶ ὑπ' αὐτῆς, ὡσεὶ διὰ μαγικῆς ῥάβδου ἐπὶ τῶν ἀπλοϊκῶν καρδιῶν τῶν ἐπιδρώσης, ἐκινουῦντο καὶ τὰ ἀφελῆ τῶν χεῖλη εἰς τὴν ἐκφώνησιν δικφῶρων ἀσμάτων, ὅτε αἴφνης ἀπαίσίως τις εἰδήσις ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως τῶν διαδιδόμενῃ, τὰ μὲν ἄσματα διέκοπτεν, ἐπὶ δὲ τοῦ πρώην περιχαροῦς καὶ εὐθύμου προσώπου τῶν τὴν λύπην καὶ ἀθυμίαν ἐπέχυνεν.

» Ἡ λυπηρὰ αὕτη εἰδήσις ἦτο ὁ θάνατος τοῦ μεγάλου εὐεργέτου καὶ πρώτου τῆς πατρίδος τῶν κυβερνήτου, τοῦ περιουστάτου καὶ μεγαλεπήδου ἐκεῖνου ἀνδρὸς, εἰς τὴν ἐξιδιασμένην τοῦ ὁποῖου πολιτικὴν ἄνεσιν τὸ ἔθνος τῶν σὺν τῇ οὐκ ὀλίγῃ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεώς του μογήσει καὶ αὐτὴν τὴν πρώτην αὐτοῦ πολιτικὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀνάπτυξιν ὠφείλει, ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Καποδιστρίου.»

Τὸ ἄκουσμα τοῦτο κατετάραξεν ὡς εἰκὸς τοὺς κατοίκους τῆς κωμοπόλεως, οἱ τινες, πάραυτα μετέβησαν ἀθροοὶ «εἰς τὸν οἶκον σεβασμίου τινὸς γέροντος, ὃν ἀπὸ πολλοῦ ἦδη εἶχον συνειθίσει ὡς κοινὸν αὐτῶν εὐεργέτην νὰ ἀγαπῶσι καὶ νὰ σέβωνται ὡς ἄλλον μελισταγῆ Νέστορα ἢ θεῖον Σωκράτην νὰ ἐρωτῶσι καὶ συμβουλεύωνται.»

Ἴδου δὲ ποῖος ἦτο ὁ δεύτερος οὗτος Νέστωρ ἡ Σωκράτης, ὅς τις ὅμως ὀνομάζετο Γερολάμπης. Ἀγαπῶν ὁ Γερολάμπης αὐτὸς, «τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας,» λέγει ὁ συγγραφεὺς, ἀνεχώρησε νέος ἐτι «ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐστίας τῶν σεμνῶν τῆς Μνημοσύνης θυγατέραν, ἀφ' ἧς εἶχεν ἀποδιώξει αὐτὰς

τὸ σκότος καὶ ἡ βαρβαρότης τοῦ μεσαιῶνος,» καὶ μετέβη εἰς τὴν Ἑσπερίαν ὅπου ἀεζιμύζησε» πᾶν κἀλὸν καὶ χρήσιμον οὐ μόνον εἰς ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δούλην πατρίδα. Μόλις δὲ ἀκούσας τὸ σάλπιγμα τῆς 25 Μαρτίου ἐπανήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ συνηγωνίσθη μετὰ τῶν ἄλλων. Καὶ μόνον ὅτε ἀνεκνήρυχθη ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῆς» καὶ ἦλθεν ὁ κυβερνήτης, ἀπεφάσισεν ἵνα ἀπὸ τοῦ δημοσίου εἰς τὸν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι βίον ἀποχωρήσας καὶ εἰς ταύτην τὴν γενεθλίον του γῆν, ἐν ἣ τὸ πρῶτον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶδε, κομίσῃ τὴν εὐδαιμονίαν ἐκείνην, ἣ τις εἰς αὐτὴν ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς διανοητικῆς, ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς αὐτοῦ περιουσίας τῆς κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ εἰς τὴν ξένην γῆν ἀποδημίας ἀποκτηθείσης.»

Κατὰ παρέκβασις ῥητέον ὅτι ἐνταῦθα σφάλλεται ἱστορικῶς ὁ συγγραφεὺς· διότι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀνεκνήρυχθη ἐν τῇ κατ' Ἐπίδαυρον πρώτῃ ἐθνικῇ συνελύσει, διὰ δόγματος φέροντος ταύτην τὴν χρονολογίαν· αὐτῷ πρῶτον ἔπει τῆς ἀνεξαρτησίας, ὑπὸ δὲ τῶν ξένων ἀγνωρίσθη τὴν 22 Ἰανουαρίου 1830, ἦτοι δύο ἔτη καὶ τινὰς ἡμέρας μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ κυβερνήτου.

Συνέβησαν δὲ οἱ κάτοικοι τῆς ἀνωμένου κωμοπόλεως εἰς τοῦ Γερολάμπη, διότι, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ συγγραφέως, «οἱ τερπνοὶ καὶ ἡδεῖς αὐτοῦ λόγοι ἐπέχον παραμυθητικὸν βάλσαμον εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν.» Καὶ καθήσαντες περίλυποι μεταξὺ ἀνθέων καὶ χλόης ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, προσεδόκων παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότου παρηγορίαν.

Δὲν ἦτο δὲ ὁ Γερολάμπης τὸ μόνον πρόσωπον τοῦ δράματος· ὑπῆρχον καὶ ἄλλα, τῶν ὁποίων τὴν ἐξεϊκόνισιν φέρε ἀκούσασθαι παρὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως.

«Ἐν τῇ ὁμηγύρει ταύτῃ, λέγει, ἐκτὸς τοῦ Γερολάμπη, ὅστις ἐπὶ μὲν τοῦ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἐβρύτιδωμένου μετώπου του ἔφερε τὴν εἰκόνα ἀνδρὸς σοφοῦ καὶ πολυπείρου, ἐπὶ δὲ τῆς ὑπὸ μὲν τῆς λευκῆς καὶ πολιᾶς αὐτοῦ κόμης ἐζήκοντα καὶ πέντε ἔτων, ὑπὸ δὲ ὑγείας καὶ εὐρωστίας τοῦ σώματος, τῆς ζωηρότητος καὶ ἐκφραστικότητος τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τοῦ ῥοδοχρόου τῶν παρειῶν του μόλις πεντηκονταετοῦς δεικνυομένης ἡλικίας του τύπον ἀνδρὸς ὄλον αὐτοῦ τὸν βίον ἐν πάσῃ ἐγκρατεῖ, σωφροσύνῃ καὶ καλῇ διαίτῃ διανύσαντος, καὶ τέλος ἐπὶ τοῦ ἱλαροῦ καὶ ἀγαθοῦ χαρακτῆρος τοῦ προσώπου του τὴν σφραγίδα τῆς ἀρετῆς καὶ καλοκαγαθίας· ἐκτὸς λέγομεν τοῦ ὑπὸ τοσοῦτων προτερημάτων περικοσμουμένου Γερολάμπη, διεκρίνετο ἔτι καὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς κωμοπόλεως διὰ τὴν πιστὴν καὶ ἀκριβῆ τῶν καθηκόντων των ἐκπλήρωσιν· ὁ γεραρὸς κηπετᾶνος Γεροστράτος διὰ τὰς ὁποίας καὶ ὡς κλέ-

πτης καὶ ὡς ὄπλαρχηγὸς τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ παρέσχε κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα εἰς τὴν πατρίδα του ἐκδουλεύσεις· ὁ δὲ δήμαρχος τῆς κωμοπόλεως Δημήτριος, διὰ τὴν μετὰ φρονήσεως καὶ δραστηριότητος εἰς τὸ ἔργον του ἀφοσίωσιν, ὅστις ὅμως παρείχε καὶ τινὰ ἀνησυχίαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Γερολάμπη διὰ τὴν διάδοσιν ὀλεθρίων τινῶν καὶ φθοροποιῶν ἀρχῶν, ἃς προσεκτήσατο ἐκ συναναστροφῆς συναφθείσης ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος μετὰ τινῶν νέων νεωστὶ ἐξ Εὐρώπης ἐλθόντων καὶ φερόντων μεθ' ἑαυτῶν καὶ τινὰ τῶν κακῶν ἐκείνων, τὰ ὁποία κατὰ τὰ τέλη μάλιστα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχον αὐτὴν κατακλύσει· ὁ κτηματίας Εὐθύμιος ὅστις, ὅπως ἐπιδεικνύη ὑπεροχὴν τινὰ ἐπὶ τῶν ἄλλων, εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ κάμνη παρατηρήσεις εἰς τὸν Γερολάμπη, μετὰ σταμυλίας ὅμως καὶ οὐχὶ τόσον ἐσκεμμένως· ὁ ἔμπορος Ἀνδρέας, ὅστις περιπεσὼν εἰς τινὰ δυστυχήματα ἐμέμφετο ἕνεκα τούτων Θεὸν καὶ ἀνθρώπους· ὁ καφεπώλης Ἀντώνιος καὶ ὁ οἰνοπώλης Διονύσιος, οἵτινες ἐπιμελεῖς ἄλλως ὄντες εἰς τὰ ἔργα των, παρεσύρθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν πλάνην των ἕνεκα τῆς ἀμαθείας των· σὺν τούτοις δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὧν διεκρίνοντο οἱ μὲν διὰ τὴν μεγάλην τάξιν μεθ' ἧς ὄλας τὰς ὑποθέσεις των συνώδευον, οἱ δὲ, κτλ., πάντες ἔχοντες τὴν ἀξίειπαινον περιέργειαν ἵνα τὸν Γερολάμπη ἐρωτῶσι καὶ μανθάνωσι.»

Καὶ ταῦτα μὲν ἱκανὰ ὅπως ἐννοήσωμεν τίνι τρόπῳ διατάσσονται τὰ τοῦ συγγράμματος. Ἐκ δὲ τῆς τελευταίας περικοπῆς ἐννοοῦμεν καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Γερολάμπης ἐδίδασκε τοὺς συνεγγχωρίους αὐτοῦ παλαιῶν ἰδίως πρὸς τὰς ὀλεθρίας ἀρχὰς τοῦ Δημητρίου καὶ Εὐθυμίου. Καὶ ἐντεῦθεν ὁ διάλογος.

Σημειωτέον δὲ καὶ δεῦτερον ἐν παρεκβάσει ὅτι ὁ συγγραφεὺς συγγέει ἐν τινι ὑποσημειώσει τοὺς πάλαι Κλέφτας μετὰ τῶν Ἀρματωλῶν, καὶ ὅτι ὀνομάζων δὲ δήμαρχον τὸν Δημήτριον λησμονεῖ, ὅτι δημάρχους ἔχοντες ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν Ἰδρυσιν τῆς βασιλείας.

Ἀρχεται δὲ ὁ διάλογος ἀπ' αὐτῆς τῆς εἰσαγωγῆς. Ὁ Γερολάμπης, κατοδυσμένος διὰ τὸν θάνατον τοῦ κυβερνήτου, οὐ τινος ἢ φήμης εἶχε περιέλθει, κατ' αὐτὸν, «ἄπασαν τὴν οἰκουμένην, ἄπαντας τοὺς λαοὺς καὶ τὰς φυλάς τῆς γῆς,» ἀνεμέτρησε τὰ εὐεργετήματα ὅσα ἐδαψίλευσεν εἰς τὴν πατρίδα ὁ δολοφονηθεὶς, καὶ κατέδειξε τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα γενομένην ζημίαν ἐκ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ Εὐθύμιος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Δημήτριος ἀπεδοκίμασαν τὰ λεχθέντα. «Τί τὸν αἰοιδίμον Κυβερνήτην, ἀρώτησεν ἐκεῖνος,» ὠφέλησεν ἢ καθ' ὅλα σοφῆ αὐτοῦ καὶ ἀκριβῆς τῶν καθηκόντων ἐκπλήρωσις; Μία καὶ μόνη χεὶρ ἤρκεσεν ἵνα μηδεμίαν χάριν τῶν ὄσων ἐκεῖνος εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος του προσήνεγκε

γνωρίζουσιν τὸ νῆμα τῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς του διακόψῃ.»

Ὁ δὲ Δημήτριος συμπληρῶν καὶ ἀναπτύσσων τὴν ἰδέαν τοῦ ὁμόφρονος αὐτοῦ, κακίσαντος τὸν Κυβερνήτην ὅτι, χαρίζομενος τῇ πατρίδι ἠμέλησε τὰ πρὸς ἑαυτὸν καθήκοντα, μόνην εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου εἶπε τὴν ἀπόλαυσιν δύο τινῶν, τῶν ἐγκοσμίων ἀγαθῶν, καὶ ὀνηματὶ τοῦ πλοῦτου, οὐ ἕνεκα «παρὰ πάντων προσκυνεῖται,» καὶ τῶν ἀξιομάτων δι' ἃ «παρὰ πάντων τιμᾶται καὶ δοξάζεται.»

Τὴν παράβολον ταύτην δόξαν ἀντέρουσεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὁ νέος Σωκράτης, ἀλλὰ δι' ἄλλης παραβολωτέρας, τῆς ἐξῆς· «Τοῦ πλοῦτου, εἶπε, γνήσιοι μὲν γεννήτορες εἶναι αἱ ἀδικίαι καὶ ἀρπαγαί, ἀναπόσπαστοι δὲ καὶ ἀχώριστοι ἀδελφοὶ του αἱ ἐπιπορευαί, τὰ ψεύδη, αἱ ἀπάται, αἱ ζημίαι, αἱ κλοπαὶ καὶ τὰ παρόμοια τούτοις.» «Εἰς δὲ τὰ ἀξιώματα,» προστίθησι μετὰ μικρὸν, «τίς οἶδεν ἐφ' ὀπίσθων ἐπιβουλῶν, ῥηδιουργιῶν καὶ μυρίων ἄλλων κακῶν ἐπιβᾶς, ἐφ' ὀπίσθων πτωμάτων ἄλλων πολλῶν ἀνωτέρων καὶ ἱκανωτέρων πατήσας, θέλεις δυνηθῆ ἵνα εἰς τὸ ποθοῦμενον φθάσῃ.»

Ἀστεϊότατον δὲ ὅτι προσθεύει τὰ τοιαῦτα αὐτὸς ὁ πρὸ μικροῦ διεβεβαιώσας, ὅτι ὁ ἦρωας αὐτοῦ ἦλθε νὰ εὐεργετήσῃ τὴν ἰδίαν πατρίδα καὶ διὰ τῆς ὕλικῆς περιουσίας, ἣν ἀπέκτησεν εἰς τὰ ξένα. Καὶ τούτου λοιπὸν τοῦ νέου Σωκράτους ὁ πλοῦτος γεννήτορας καὶ ἀδελφούς εἶχεν ἐκεῖνους τοὺς ὁποίους ὀνόμασεν ἀνωτέρω ὁ συγγραφεὺς;

Ἄλλὰ ταῦτα δὲν χρήζουσιν ἐρμηνείας. Ἀπὸ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς, μεθ' ἧς ἐξαφανίζεται καὶ τοῦ Κυβερνήτου τὸ πρόσωπον ἵνα μὴ ἀνακύψῃ πλέον καθ' ὄλον τὸ σύγγραμμα, μεταβῶμεν εἰς τὰ μέρη αὐτοῦ καὶ τὰ κεφάλαια.

Τὸ πρῶτον μέρος ἐπιγράφεται «Περὶ καθηκόντων καθόλου,» καὶ πραγματεύεται περὶ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν, πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον καθηκόντων. Ὀμιλῶν δὲ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ περὶ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν, ἐμφιλοχωρεῖ εἰς συζήτησιν περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ· καὶ ἀγωνιζόμενος νὰ μεταπίσῃ τοὺς ἀνοημένους αὐτὴν, ἐλέγχει τοὺς ἀθέους, καταδικάζει τοὺς φραγμασόρους, κηρύττει ψευδῆ τὴν θρησκείαν τῶν εἰς Μωάμεθ πιστευόντων καὶ μέμφεται τοὺς ἀρχαίους ὅτι ἐλάτρευον πολλοὺς Θεοὺς.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ γίνεται ἰδιαιτέρος λόγος περὶ τῶν πρὸς τὴν ψυχὴν καθηκόντων, ἀρχεται συζητῶν ὁποία ἡ ψυχὴ, καὶ μετρωζόμενος εἰς ἰδεολογικὰς ἐρεῦνας ἀποφαίνει αὐτὴν συγκεκριμένην ἐκ τριῶν δυνάμεων, τούτεστιν ἐκ γνωστικοῦ, συναισθητικοῦ καὶ ὀρεκτικοῦ. Λέγει δὲ τὰ μεταφυσικὰ ταῦτα ὁ Γερολάμπης πρὸς τοὺς χωρικούς τοῦ Περνασοῦ ἦτοι τῆς καθ' ἡμᾶς Λιάκουρας.

Καὶ ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ὁ διαγωνιζόμενος δὲν ἐμελέτησεν ὅσον εἶδε πρὶν ἢ λάβῃ τὸν κάλαμον ἀνὰ χεῖρας, τοὺς ὄρους οὓς ἔθετο ὁ ἀγωνοθέτης ἐν τῷ προγράμματι αὐτοῦ. Ὁ ἀγωνοθέτης δὲν ζητεῖ φιλοσοφικὰ ἐγχειρίδια καὶ πλάνης ἀνασκευᾶς, ἀλλὰ βιβλίον περιέχον ἀπλῶς καὶ εὐκαταλήπτως τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, τὸν πλησίον, τὴν πατρίδα καὶ ἑαυτὸν καθήκοντα τοῦ χριστιανοῦ.

Τοιαῦτα ἐν γένει τὰ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ δευτέρου τούτου πονήματος· εἰς δὲ τὸ λεκτικὸν δὲν ἐπεμβαίνει ἡ ἐπιτροπὴ, διότι, κατὰ τὴν γνώμην αὐτῆς, ἕκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γράφῃ ὅπως θέλει τὸ συγκαταβατικὸν ὅμως καὶ νοῦμον ἀκροατήριον θὰ ἐνόησεν ἐκ τῶν παρατεθέντων τεμαχίων ὅποιον τὸ τοῦ προκειμένου πονήματος. Ἀναγκαῖον μόνον κρίνομεν νὰ ὑπενομήσωμεν καὶ αὐθις, ὅτι ὁ ἀγωνοθέτης ἀξιοῖ συγγραφὴν ἀπλῆν καὶ εὐληπτον κατὰ τε τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ ὄρος, ὅπως ἀναγινώσκειται καὶ καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν πολλῶν, χάριν τῶν ὁποίων καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐκδίδεται φιλοτίμῳ αὐτοῦ δαπάνη.

Τὸ δὲ τρίτον πόνημα τὸ φέρον ἐν ἀρχῇ δύο ῥητὰ, τὸ μὲν Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου· «Τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μὴδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ,» τὸ δὲ τοῦ Πλάτωνος· «Οὐ γὰρ ἐστὶ περὶ ὅτου θεοτέρου ἂν ἄνθρωπος βουλεύσεται, ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ οἰκειῶν,» διαιρεῖται εἰς ἕνδεκα κεφάλαια καὶ ἔχει τὴν ὕψην διηγηματικὴν.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ 1830 ἔτους Δημήτριος τις Μαυρογέννης, Ἕλληνας μὲν τὸ γένος, οὐδέποτε ὅμως συγκατανεύσας νὰ φανερώσῃ ποῦ τῆς Ἑλλάδος εἶδε κατὰ πρῶτον τὸ φῶς, μετέβη ἐκ Χίου μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν πέντε τέκνων αὐτοῦ εἰς Σάμον, σκοπὸν ἔχων νὰ ἐγκαταβίωσῃ ἐκεῖ. Διὸ περιελθὼν πᾶσαν τὴν νῆσον ἐξελέξατο εἰς κατοικίαν τὸ χωρίον Λέκαν, ὅπου καὶ ὠκοδόμησεν οἰκίαν καὶ κηπόνον ἐφύτευσε, καὶ γῆν ἠγόρασε πρὸς καλλιέργειαν κατὰ τὰ πέριξ. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο θεοσεβὴς, φιλομαθὴς, φιλοπροσῆγορος καὶ φιλόανθρωπος, καὶ ἐπειδὴ πρὸ πάντων ἀνεφλέγετο ὑπὸ ἀσβεστοῦ ζήλου ὅπως καταστή καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ὠφέλιμος, τοσοῦτον εἰλικυσε τὴν ἀγάπην καὶ τὸ εἶδος τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου, ὥστε πάντες ἤκουον αὐτὸν ὡς χρησμὸν καὶ ἐθεώρουν ὡς πατέρα, εἰ καὶ εἶχε τριάκοντα μόνον ἔτων ἡλικίαν ὅτε μετώκησεν ἐκεῖ.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, ὅτε ἦλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Μαυρογέννης, ἦσαν ἀγροῖκοι καὶ ἀμαθεῖς· ἀλλὰ ταῦτα αὐτὴν μεταβολὴν ἢ μᾶλλον ἀλλοίωσιν ἐπέφερον εἰς τὸν βίον αὐτῶν διὰ τε τοῦ παραδείγματος καὶ τοῦ λόγου, ὥστε ἀγνωρίστος κτεστὴ μετὰ τινὰ χρόνον ἢ μικρὰ ἐκείνη κοινωμία. Τῇ προτροπῇ αὐτοῦ καὶ σχολεῖον ἀνήγειραν, καὶ ἱερέα ἱκανὸν νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐκάλεσαν, καὶ εἰς τὴν γεωργίαν

καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν ἐπέδωκαν, καὶ γραμμῶν ἔλαβον πείραν.

Εὐδοκίμει δὲ θαυμασίως περὶ ταῦτα ὁ Μαυρογέννης, διότι ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκητο, καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ κατ' οἶκον, ἐπροθυμεῖτο νὰ διδάσκη τὰ χρήσιμα, ὑπόδειγμα ἔχων τὸν Σωκράτη, ὅς τις «παίζων οὐδὲν ἤττον ἢ σπουδάζων ἔλυσίτελει τοῖς συνδιατρίβουσι.» Ἔνεκα τούτου ἡ διδασκαλία αὐτοῦ δὲν ἦτο δογματικὴ καὶ ξηρὰ, ὁμοίαν πρὸς ἐκείνας αἱ τινες ἀποβαίνουσι μᾶλλον ὀχληραὶ πρὸς τοὺς ἀκρωμένους, ἀλλ' ἀφελῆς καὶ ὅλως πρακτικὴ. Ἐδράττετο καὶ τῆς ἐλαχίστης εὐκαιρίας ἵνα δι' ἔρμηνείας προσιτῆς εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ διὰ παραδειγμάτων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, ἀρμοδίως παρεισαγομένων, ἔκ τε τῆς ἱστορίας καὶ τῆς θείας Γραφῆς, ἐξελέγη τὸ κακὸν ἢ τὸ καλὸν, καὶ πείσῃ τοὺς συνεγχωρίους ν' ἀγαπήσωσι τοῦτο καὶ νὰ μισήσωσιν ἐκεῖνο. Ὅθεν καὶ περὶ πασῶν σχεδὸν τῶν περιστάσεων τοῦ βίου ὠμίλησε, καὶ περὶ πασῶν ἔδωκεν ὁδηγίαν.

Οὕτω πως ἐπράξε καὶ ἐπολιτεύθη ὁ Μαυρογέννης μέχρι θανάτου. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἠσθάνθη αὐτὸν ἐγγίζοντα, καλέσας τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς συνεγχωρίους, παρήνεσε νὰ ἐξακολουθήσωσι πολιτευόμενοι ὅπως καὶ μέχρι τοῦδε, ἐνουθέτησε καὶ ἔδωκε παραγγελίας, διευθέτησε τὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, διελέχθη περὶ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας, καὶ γαλήνιος παρέδωκε τὸ πνεῦμα παρὰ πάντων πενθούμενος.

Τοιοῦτος ἐν συντόμῳ ὁ μῦθος τοῦ συγγράμματος. Ἰδοὺ δὲ καὶ ὁποῖα ἡ διάταξις τῆς ὕλης:

Ὡς εἶπομεν, τὸ πόνημα διαιρεῖται εἰς ἔνδεκα κεφάλαια, ὧν ἀναγκαῖον κρίνομεν νὰ παραθέσωμεν τὰς ἐπιγραφάς:

Κεφ.	α.	τὸ χωρίον.
»	β.	τὸ σχολεῖον.
»	γ.	ἡ ἐκκλησία
»	δ.	ἔρωσ πρὸς τὴν ἐργασίαν
»	ε.	περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ
»	ς.	περὶ τῶν πρὸς Θεὸν καθηκόντων
»	ζ.	» » » τὸν πλησίον »
»	η.	» » » τοὺς γονεῖς »
»	θ.	» » » τὴν πατρίδα »
»	ι.	» » » ἑαυτὸν »
»	ια.	οἰκιακὸς βίος.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται μαρτυροῦσι τὸ πρὸ μικροῦ ῥηθὲν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς διέλαθε περὶ πασῶν σχεδὸν τῶν βιωτικῶν περιστάσεων. Διὰ τοῦτο ὑποδιήρесе τὰ κεφάλαια εἰς πολλὰς καὶ μικρὰς παραγράφους οὐχὶ χωριστάς ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ συνεχομένας κατὰ τρόπον μὴ διακόπτοντα τὸν εἰρμόν τοῦ λόγου, μεταβιβάζοντα δὲ ἡρέμα τὸν ἀναγνώστην ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἀντικείμενον.

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον, περιέχον τὰ περὶ τῆς ἐν Λέκῃ ἀποκαταστάσεως τοῦ Μαυρογένους, θεωρητικὸν μᾶλλον ὡς εἰσαγωγή.

Ἐν αὐτῷ βλέπομεν ὅτι καὶ περιηγεῖται τὴν νῆσον, καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ κῆπον καλλιεργεῖ, καὶ εἰς τὴν γεωργίαν ἐπιδίδεται, καὶ μετὰ τῶν ἐντοπίων φιλοῦται. Ἡ θέσις αὐτοῦ εἶναι εἰσέτι θέσις ξένου· καὶ ὅμως ἐκ τῆς οἰκοδομῆς λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ διδάξῃ πῶς πρέπει νὰ τοποθετῶνται αἱ οἰκίαι ἵνα τὸ μὲν θέρος ὡς ἰσοθεραῖ, τὸν δὲ χειμῶνα θερμαὶ καὶ πάντοτε ὑγιεινῶν (1), ἐκ τοῦ κήπου, ποῖα δένδρα νὰ προτιμῶνται, τὰ ἄγρια ἢ τὰ ὀπωροφόρα, ἐκ τῆς γεωργίας, τίνες οἱ εὐδοκιμώτεροι τρόποι τῆς καλλιέργειας καὶ τῆς διαθέσεως τοῦ ὕδατος ὅπως ἐπαρκῆ εἰς πλείονας ἀνάγκας, ἐκ τῆς ἐξοικειώσεως μετὰ τῶν ἐγγχωρίων, ὁποῖα τὰ καθήκοντα τῶν ἐποίκων καὶ καθεξῆς. Σὺν τούτοις δὲ ὁμιλεῖ καὶ περὶ τάξεως, καὶ καθαριότητος, καὶ ναυτιλίας, καὶ ἐμπορίας, καὶ τεχνῶν, καὶ νεκροταφείου, καὶ σφαγείου, καὶ παιδείας, καὶ ἠθῶν καὶ ἄλλων.

Ἰδοὺ τινὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου. Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι ἀποτείνεται ὁ Μαυρογέννης πρὸς ἀνθρώπους ἀπαιδευτούς καὶ πάντη ἀμαθεῖς. Ἡ τάξις, λέγει, εἶναι ἀρετὴ ἀνεκτίμητος καὶ χρήσιμος παντὶ ἀνθρώπῳ ἢ τάξις βοηθεῖ τὴν μνήμην, οἰκονομεῖ τὸν χρόνον καὶ διατηρεῖ τὰ πράγματα. Ἄν ὁ χρόνος εἶναι τὸ πολυτιμότερον τῶν πραγμάτων, μόνος ὁ τακτικὸς ἀνθρώπος γνωρίζει νὰ οἰκονομῇ αὐτὸν κτλ.»

Ἐξηγῶν ἀλλαχοῦ εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς φιλοξενήσαντας αὐτὸν ἐν Λέκῃ· «Ἰπάρχουσι, λέγει, ἀρεταί, αἵτινες πραττόμεναι ὑπὸ τοῦ πολίτου, μικρὰν ἢ οὐδεμίαν σχεδὸν ἀπονέμουσι τιμὴν καὶ τῇ πατρίδι τοῦ πράττοντος· ἀλλ' ἡ φιλοξενία εἶναι ἀρετὴ τιμῶσα ὀλόκληρον τὴν κοινωνίαν, ἧς μέλος εἶναι καὶ ὁ φιλοξενῶν. . . Ἡ φιλοξενία εἶναι ἀρχαία· παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ ξένος ἐθεωρεῖτο ὡς φίλος καὶ οἶνονε συγγενῆς, τὰ δὲ δίκαια τῆς ξενίας ἦσαν ἰερά κτλ.»

Κατὰ τὸν αὐτὸν περιεκτικὸν τρόπον συνετάχθησαν καὶ τὰ λοιπὰ κεφάλαια. Ἐν τῷ περὶ σχολείων δίδει πρὸς τοὺς γονεῖς ἐντολήν, τὴν ὁποίαν πάντες οἱ ἔχοντες τέκνα ἀνάγκη νὰ τηρῶσιν ἀπαρεγκλίτως. «Μὴ νομίζετε, λέγει, ὅτι ἀπιστεῖλαντες τὰ τέκνα ὑμῶν εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπράξετε ὅ,τι πρέπει»

(1) ΣΗΜ. ΠΑΝΑ. Ὁ συγγραφεὺς συμβουλεύει νὰ ἔχωσιν αἱ οἰκίαι τὸ πρὸς ἀνατολὰς. Ἀλλ' ἡ πρὸς μεσημβρίαν ἐκθεσις, καθὰ καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀξιοῖ, εἶναι ὀρθότερα. «Καὶ συμπασαν δὲ τὴν οἰκίαν ἐπέδειξα αὐτῇ ὅτι πρὸς μεσημβρίαν ἀναπέταται, ὥστε εὐθελὸν εἶναι, ὅτι χειμῶνος μὲν εὐηλιός ἐστι, τοῦ δὲ θέρους εὐσκιος.» Οἰκονομ. 9. 4. Καὶ ἀλλαχοῦ «Οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερον μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται· χθαμαλότερον δὲ τὰ πρὸς ἀρκτον ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι.» Ἀπομνημ. Γ'. 8, 9.

ἀπατάσθαι! τὸ σχολεῖον τότε ὠφελεῖ τοὺς παῖδας, ὅταν οἱ γονεῖς αὐτῶν μετὰ τῶν διδασκάλων συνεργῶσι διὰ τῆς συνεχοῦς αὐτῶν παρουσίας ὑπὲρ βελτιώσεως αὐτῶν. Οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχωσιν γινῶσιν τῆς ἐν τῷ οἴκῳ διατριβῆς αὐτῶν, οἱ δὲ γονεῖς τῆς ἐν τῷ σχολείῳ προόδου καὶ διαγωγῆς. Ὁ ἱατρὸς τότε δύναται νὰ ἱατρεύσῃ τὸν ἀσθενῆ, ὅταν διαγνώσῃ ἀκριβῶς τὴν κατέχουσαν αὐτὸν νόσον, τὸ σχολεῖον ἐνίοτε βλάπτει καὶ ἐθίζει τὸν παῖδα τὸν ἀμελεῖ καὶ ἄτακτον εἰς τὴν ἀργίαν «τὴν μητέρα πάντων τῶν κακῶν κτλ.»

«Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐν τῷ περὶ ἐργασίας κεφαλαίῳ, ἐτοποθέτησε τὴν ἐργασίαν ὡς φύλακα καὶ φρουρὸν τῆς ἀρετῆς· μόνος ὁ ἐργατικὸς ἀνθρώπος εἶναι καὶ ἐνάρτετος. Ἡ ἐργασία ἀπασχολεῖ τὸν ἀνθρώπον καὶ δὲν τὸν παραδίδει εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὰς ὀρέξεις του. . . Πλὴν τούτου διὰ τῆς ὀκνηρίας ὁ ἀνθρώπος καταπονεῖται καὶ ἀποκάνει ταχύτερον ἢ διὰ τῆς ἐργασίας. Ἡ ἐργασία εἶναι ἐχέγγυον τῆς ἀνεξαρτησίας κτλ.»

Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς ἀληθείας ταύτης ἐπάγει εἰς παράδειγμα τὸν Βυφῶνα, τὸν Κυβιέρον, Ἀλφρέδον τὸν τῆς Ἀγγλίας, Πέτρον τὸν Μέγαν, τὸν Ἀριστοτέλην, τὸν Δημοσθένην, τὸν Κλεάνθηνα καὶ ἄλλους.

Τὸ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ κεφάλαιον αὐτὴν ἔχει τὴν ἀρετὴν, ὅτι δὲν ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ αὐτὴν διὰ θεωριῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐπιχειρημάτων, ἀλλὰ διὰ τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν κτισμάτων τοῦ δημιουργοῦ. Καὶ ἀληθῶς τί πειστικώτερον ἅμα δὲ καὶ ἀπλούστερον τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου; Ἐάν, λέγει ὁ συγγραφεὺς, οὐ τινος συγκεφαλαιώσωμεν τὸν λόγον, ἀπαιτεῖται τεχνίτης ἵνα κατασκευάσῃ ὄρολογιον, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ κατασκευασθῶσιν ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, ἡ θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς μόνα καὶ κατὰ τύχην; Πλὴν τούτου, προστίθησι, καὶ οἱ ὀνομαστότεροι τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων σοφῶν, οἱ Σωκράτης, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Βάκων, Καρτέσιος, Νεύτων, καὶ οἱ μεγαλεφυέστατοι τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἶον Ἀλέξανδρος, Ναπολέων, Οὐάσιγκτων ὠμολόγουν καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν.

Περιττὸν κρίνομεν νὰ ἐπισωρεύσωμεν καὶ ἄλλα ἀποσπάσματα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Μαυρογένους· ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀναπτύσσων τὰ διάφορα εἶδη τῶν καθηκόντων, ὀρίζει αὐτὰ εἰδικώτερον καὶ ὑποστηρίζει, ὡς ἐρρέθη, διὰ παραδειγμάτων. Διαλαμβάνει δὲ καὶ περὶ ἀγάπης, καὶ νόμων, καὶ πολιτείας, καὶ ἐκλογῆς συζύγου, καὶ φιλοστοργίας, καὶ προσευχῆς καὶ τῶν τοιούτων. Περὶ νόμων μάλιστα δοξάζει ὅ,τι καὶ ὁ Πλάτων, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ ἐμπειρότατοι τῶν καθ' ἡμᾶς πολιτικῶν. «Τότε, λέγει, οἱ νόμοι εἶναι καλοὶ, ὅταν πηγάζωσι καὶ ἀνα-

πτύσσωνται ἐκ τῶν ἐθίμων καὶ τῶν καλῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ. . . Οἱ νόμοι, προστίθησι κατωτέρω, πρέπει νὰ ὦσιν ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνθρώπων.»

Καὶ ναὶ μὲν τὸ σύγγραμμα οὐδὲν καινὸν περιέχει, διότι, μεθ' ὅσα μάλιστα ἐδογματίσταν περὶ καθηκόντων καὶ ἠθικῆς Σωκράτης τε καὶ Πλάτων, Πυθαγόρας τε καὶ Ἐπίκτητος καὶ ἄλλοι, ἰδίως δὲ τὸ Εὐαγγέλιον, πάντα τὰ μετὰ ταῦτα καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶ σοφωτέρων τοῦ Μαυρογένους λεπτολογηθέντα εἰσὶν ἐκείνων σκιά· ὁμολογοῦμεν ὅμως ὅτι ἐπαναλαμβάνον αὐτὰ μετέρχεται τρόπον ἐκθέσεως ἐπιτήδειον νὰ ἐνσταλάξῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγνώστου ἀρχὰς ὑγιεῖς, χωρὶς δι' ἀφηρημένων ἰδεῶν καὶ δυσκαταλήπτων ἐκφράσεων νὰ προξενήσῃ αὐτῷ κόρον.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι αὕτη ἐκείνη τὴν ὁποίαν παρήγγειλε μὲν ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, παρεδέχθησαν δὲ σήμερον τὰ ἔθνη ὅσα, δοξάζοντα κυριώτατον θεμέλιον τῆς κοινωνίας τὴν κοινὴν ἐκπαίδευσιν, σπουδάζουσι κατ' ἐξάαιρετον περὶ αὐτῆν. «Οὐδὲν μάθημα μετὰ δουλείας τὸν ἐλεύθερον χρὴ μαθάνειν. Οἱ μὲν γὰρ τοῦ σώματος πόνοι βίᾳ πονοῦμενοι χειρὸν οὐδὲν τὸ σῶμα ἀπεργάζονται, ψυχῇ δὲ βίαιον οὐδὲν ἔμμονον μάθημα. Μὴ τοῖνον βίᾳ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀλλὰ παίζοντας τρέφε, ἵνα καὶ μᾶλλον οἶός τ' ἦς καθορᾶν ἐφ' ὃ ἕκαστος πέφυκεν.»

Ἀναλύοντες τὸ προηγούμενον πόνημα ἐλέγομεν ὅτι οὐδεμίαν ἐπιφέρουσαν κρίσιν ἐπὶ τοῦ λεκτικοῦ. Ταῦτα ἐπαναλαμβάνομεν καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Εἰ δὲ καὶ ὁμολογοῦμεν αὐτὸ εὐλήπτως γεγραμμένον, ἐπειδὴ ὅμως ἔχει ἔστιν ὅτε τὴν μὲν λέξιν ὑπταίαν, ἀσταθεῖς δὲ καὶ ἀνώμαλον τὸ ὕφος, συμπεραίνομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀπέκτησεν ἔτι τὴν ἔξιν τοῦ γράφειν. Ἰπάρχουσι δὲ καὶ τινες παλιλλογία ἢ καὶ ἀνορθογραφία ἀποδοτέα βεβαίως εἰς τὸν ἀντιγραφέα, τὰς ὁποίας εὐκαίον νὰ διορθώσῃ εἴ ποτε δημοσιεύσει τὸ ἀξιέπαινον αὐτοῦ ἔργον.

Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγεται, ἐκρίθη αὐτὸ ἐπεξεργασμένον κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἀθλοθέτου, ἔδοξεν ἡμῖν τοῖς κελύσει τοῦ ἐπὶ τῆς παιδείας ὑπουργείου, τῆς τε Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Πανεπιστημίου πρυτανεῦσαι τὰ περὶ τὸν χρηματικὴν τοῦτον ἀγῶνα, ἀναγορεῦσαι κοινῇ ψήφῳ νικητὴν τὸν συγγραφέα τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 πονήματος, ἐπιδιχᾶσαι δὲ αὐτῷ καὶ τὸ χιλιόδραχμον ἔπαθλον.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1869.

Οἱ ἀγωνοδίκαι
Ἀρχιμανδ. ΑΒΕΡΚΙΟΣ ΛΑΜΠΙΡΗΣ
ΚΩΝΣΤ. ΚΟΝΤΟΓΟΝΗΣ
Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

ΝΥΜΦΗ ΠΛΟΥΣΙΑ.

(Τέλος. Ἰδε φυλ. 468.)

Δ΄.

Φαντάσθητι νέαν κόρην με τριακοσίας πενήκοντα χιλιάδας λιρών αγαπῶσαν! Φαίνεται γελοῖον, ἀλλ' ἦτο ἀληθές. Πρὸς τούτοις ἦτο μυστικὸς καὶ μονομερὴς ἔρωσ. Πολλάκις τὸν ἀπῆντησας εἰς τὰς συναναστροφάς, καὶ ἡ πρώτη πρὸς αὐτὸν συμπάθειά μου ἐγεννήθη διότι με ὠμίλει εὐλικρινῶς καὶ ἐλευθέρως. Οἱ νέοι ἦσαν γενικῶς τόσον ὀχληρῶς περιποιητικοὶ ἢ δειλοὶ, κάποτε δὲ καὶ ἀδιάφοροι, ὑποθέτω ἕνεκα τῆς καταραμένης περιουσίας μου, ὥστε δὲν ἠδυνάμην νὰ τοὺς ὑποφέρω. Ἀλλ' ὁ Κάπτταιν Ράτκληφ ἐφαίνετο ὅπως διόλου ἀδιάφορος εἰς τὰ χρηματικὰ πλοῦτή μου, καὶ ἐφέρετο πρὸς ἐμὲ ὡς εἰς νέαν, ἧς τὴν συναναστροφὴν ἐζήτηί ἀπλῶς ἕνεκα αὐτῆς τῆς ἰδίας καὶ οὐχὶ διὰ τινὰ ἄλλον κεκρυμμένον σκοπόν. Διεκοίνωσα τὸ μυστικόν μου πρὸς τὴν Λαίδην Κόλουου καὶ ὅτι μάλιστα ἄπαξ με ἐπέπληξε δὲν ἐνθυμοῦμαι διὰ ποίαν αἰτίαν, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο θελκτικώτατον. Ἡ σύζυγος τοῦ πάππου μου μοὶ ἀπῆντησεν ὅτι ὀλίγον ἐγνώριζον τοὺς δόλους καὶ τὰ τεχνάσματα τῆς ἀνδρικής καρδίας, καὶ ὅτι ἡ τοῦ Κάπτταιν Ράτκληφ φαινομένη εὐλικρίνεια ἦτο πολὺ πλέον ὑποπτος καὶ ἀπὸ τὰς μεγαλητέρας καὶ ἀηδεστέρας κολακείας τῶν ἄλλων.

« Ἀλλὰ, κόρη μου, ἐξηκολούθησε, δὲν πρέπει οὔτε διὰ μίαν κἄν στιγμὴν νὰ τὸν φαντασθῆς. Εἶναι μὲν νέος καλῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ πτωχότατος. Ὁ μισθὸς τοῦ μόλις θὰ ἀναβαίνει εἰς τετρακοσίας λίρας κατ' ἔτος, με ἐλπίδα νὰ κληρονομήσῃ δέκα χιλιάδας λιρῶν μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς του. Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐφκντάζεσο νὰ νυμφευθῆς τὸν θυρωρόν μας.»

Μετενόησα διατί νὰ ἀνοίξω τόσον ἐλευθέρως τὴν καρδίαν μου πρὸς τὴν λαίδην Κόλουου καὶ νὰ ἐκφράσω τόσον εὐλικρινῶς τὸ αἰσθημά μου πρὸς τὴν ὀξύνοα ταύτην γυναῖκα, ἧτις διὰ τινος ὅπως μακκιαβελικοῦ τρόπου (ὡς ὑπέθεσα) κατώρθωσε νὰ μὴ συναπαντώμεθα πλέον. Εἰς ὅποιονδήποτε μέρος καὶ ἂν ἐπηγαίναμεν, εἴτε εἰς γεύματα, εἴτε εἰς ἐσπερίδας, ἀνυπομόνως ἐπερίμενον νὰ ἀπαντήσω τὴν θελκτικὴν τοῦ Κάπτταιν μορφὴν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμενε πάντοτε ἀόρατος ὅπου καὶ ἂν ἐγὼ εὕρισκόμην.

Μίαν ἡμέραν ἐνῶ ἀνεπόλουν εἰς τὴν μνήμην μου τὰς παρελθούσας μετὰ τοῦ Κάπτταιν Ράτκληφ συναντήσεις μου, καὶ πλήρης θελκτικῶν ὀνείρων ἔπινον κατὰ τὸ δειλινὸν τὸ τέιον μετὰ τοῦ πάππου μου καὶ τῆς συζύγου του, ὁ λόρδος Κόλουου ἀφῆκεν αἰ-

φνης τὸν κυθίσκον του, ἔβηξεν ὡς ἄλλος διπλωμάτης καὶ μοὶ ἀπέφθινε τὴν ἀκόλουθον ὀμιλίαν.

— Λουίζα, ἀγαπητὴ μου κόρη, βλέπεις ὅτι ὀλονὲν γηράσκω καὶ σὺ εἶσαι δεκαενναετής. Καὶ τὰ δύο ἀναμφισβήτητα γεγονότα, καὶ πράγματα ἀρκετὰ φυσικά, πλὴν δι' ἐμὲ ἐπίφοβα ἀμφοτέρω, ὅταν φαντάζωμαι τί θέλει ἀκολουθῆσει. Πολὺ ἐπιθυμῶ, καθὼς καὶ ἡ λαίδη Κόλουου (ἡ σύζυγός του ἦτο μόνον τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ἡλικίας, καὶ δὲν ἐφρόντιζε πολὺ ἂν δὲν τὴν ἐκάλουν νόνην μου), πολὺ ἐπιθυμοῦμαι, ἀγαπητὴ μου νὰ σὲ ἴδωμεν ὑπανδρευμένην μετὰ τινὰ ἐντιμον καὶ ἄξιον τῆς καταστάσεώς σου νέον. Ἀκολουθῶς θέλεις ἴσως ἐκτιμήσει πολὺ πλέον παρ' ὅσον τώρα τοὺς κόπους καὶ τὰς φροντίδας ἃς κατεβάλαμεν διὰ τὴν εὐημερίαν σου. Ἰσως καὶ δὲν γνωρίζεις ἐντελῶς τὴν εὐθύνην τῆς κηδεμονίας νέας κόρης, ἣν ἡ πρόνοια τόσον μεγαλοδώρας ἠύλογησεν.

Ἡ λαίδη Κόλουου βλέπουσα ὅτι ὁ ἀξιώτιμος σύζυγός της ἤρχισε νὰ τρέπεται πέραν τοῦ δέοντος εἰς τὸ πεζόν, διέκοψε τὴν ὀμιλίαν του καὶ ἀπευθυνθεῖσα πρὸς ἐμὲ:

— Τὸ βέβαιον εἶναι, ἀγαπητὴ μου Λουίζα, με εἶπεν, ὅτι πολλαὶ αἰτήσεις ἀπηυθύνθησαν πρὸς ἡμᾶς διὰ νὰ λάβωσι τὴν τιμὴν τῆς συζυγίας σου. Ἀλλ' ἠναγκάστημεν δι' αὐτὴν καὶ μόνην τὴν εὐτυχίαν σου, ἀγαπητὴ μου, νὰ τὰς ἀπορρίψωμεν ὅλας.

— Ὁ Κάπτταιν... Ράτκληφ ἔκαμε... αἰτησίν τινα; ἠρώτησα τραυλιζούσα καὶ ἐρυθριῶσα.

— Βεβαίως ὄχι, ἀγαπητὴ μου, ἀπεκρίθη ἡ σύζυγος τοῦ πάππου μου σκυθρωπάσασα ὀλίγον. Αἱ προσφοραὶ περὶ ὧν σὲ λέγω μᾶς ἀπευθύνθησαν ἀπὸ πρόσωπα ἀσυγκρίτως πολὺ ὑψηλοτέρας περιωπῆς. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους μᾶς ἔγεινε καὶ τις ἄλλη πρότασις ἣν τόσον ὁ λόρδος Κόλουου καὶ ἐγὼ θεωροῦμεν λαμπροτάτην.

— Ὅτι εἶναι τίς ἀπὸ τοὺς ἐξ δούκας ἴσως; ἠρώτησα μετὰ σκωπτικοῦ μειδιάματος.

— Ναί, ἀγαπητὴ μου Λουίζα, τὸ πῦρες, ἀπεκρίθη ἡ λαίδη Κόλουου, καταστέλλουσα τὴν δυσανέσκεσαν, ἣν ἐπροκάλεσε διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐρωτήσεώς μου. Εἶναι ἐκ τῶν ἐξ δούκων.

— Ἐλπίζω νὰ μὴν εἶναι ὁ δούξ τοῦ Κόκσεμουθ ὁ ἀρθρικὸς ἐκεῖνος γέρον.

— Ὁχι, ἀγαπητὴ μου, εἶναι ἐξαίρετος καὶ καλοήθης νέος, μόνον κατὰ τρία ἔτη μεγαλητέρός σου.

— Ὁ Βέρνστεπλ;

— Ναί, ὁ δούξ τοῦ Βέρνστεπλ. Δὲν εἶναι πλούσιος, εἰς τρόπον ὥστε, καθὼς ὁ Κόλουου ὀρθῶς παρετήρησε, ὁ πλοῦτός σου ἐπιχαίρειως θέλει κοσμήσει τὸ δουκικὸν στέμμα του. ἔχει ὅμως καὶ ἰκανὴν περιου-

σίαν διὰ νὰ μὴ δυνήθη τις νὰ εἴπῃ ὅτι σὲ ἐνυμφεύθη διὰ τὰ χρήματα. Ὅτι εἶσθε κομφὸν καὶ ὠραῖον ζεύγος, με εικοσιπέντε χιλιάδων λιρῶν στερινῶν ἐτήσιον εἰσόδημα. Δὲν εἶναι μὲν τὸ εἰσόδημα μέγα δι' ἓνα δούκα, ἀλλὰ εἰς ἓνα φρόνιμον νέον ὡς ὁ Βάρνστεπλ, εἶμαι βεβαία ὅτι θέλει πληρέστατα ἐπαρκέσει.

Δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσω ἀκούσασα τὴν λαίδην Κόλουου λαλοῦσαν τοιοῦτοτρόπως περὶ εικοσιπέντε χιλιάδων λιρῶν ἐτήσιου εἰσοδήματος, ὅτε ἀνεμνήσθη ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐν Παρισίοις ζωῆς της, ὅπου κατοίκει εἰς τὸ ἀνώτερον πάτωμα, ἐξήρχετο ἡ ἰδία καὶ ἠγόραζε τὰ τῆς καθημερινῆς χρήσεως ἀναγκασιά της, ὥστε ὅλα αἱ τῶν ἀγαθῶν πωλητήρια ἐτρέποντο εἰς φυγὴν ἅμα ὡς αὐτὴ ἐπλησίαζεν.

— Ἐ! Λουίζα, τί νομίζεις; ἠρώτησεν ὁ πάππος μου.

— Ἄγνοῶ, ἀπεκρίθη ψυχρῶς. Ὑποθέτω ὅτι πρέπει νὰ ὑπανδρευθῶ κάποιον, ἂν δὲν θέλω νὰ σαπίσω ὡς ἐν πλοῦσιον γεροντοκόριττον, καὶ ὕστερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ οἱ δούκες εἶναι ἀξιοσέβαστος κλάσις ἀνθρώπων. — Ἀλλὰ νομίζετε, Λαίδη Κόλουου, ἐπρόσθεσα μετὰ τινος ἀμφιβολίας, ἀλλὰ νομίζετε ὅτι ὁ δούξ εἶναι πιθανόν... εἶναι πιθανόν... νὰ αἰσθάνεται αἰσθημά τι... δι' ἐμὲ;

— Ἀγαπητὴ μου, με ἀπεκρίθη, καταφιλοῦσά με περιπαθῶς καὶ ἀφίσασα νὰ κυλήσῃ ἐν δάκρυ ἐπὶ τοῦ ὤμου μου τὸ ὅποιον καθ' ὑπερβολὴν με ἠνώχλησεν, ἀγαπητὴ μου, θὰ τὸ ἀκούσης ἀπὸ τὰ ἴδια του χεῖλη αὐρίου. — Ὅτι ἔλθῃ νὰ γευματίσῃ μετ' ἡμῶν.

Ε΄.

Πολλάκις ὅτε ἐκαθήμεν πρὸ τοῦ καθρέπτου μου καὶ ἡ Εὐφημία ἡ θεραπαινίς μου κατεγίνετο νὰ με καλλωπίξῃ διὰ τὰς ἐσπερινὰς συναναστροφάς ἀμφεβαλλον ἂν ἀληθῶς ἦμην εὐειδής. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς τοὺς ἰδίους ὀφθαλμούς μου — ἐγνώριζον ὅτι θὰ ἦσαν μεροληπτικοί, καὶ ἐν τούτοις δὲν ἠδυνάμην νὰ λάβω οὐδενὸς ἄλλου τὴν γνώμην. Ἄν ἠρώτων τὴν Εὐφημίαν ἤθελεν ἀνακαγγάσει ὡς ὅλοι αἱ θεραπαινίδες ἐν παρομοίαις περιστάσεσι, καὶ ἤθελε χύσει ποταμούς κολακειῶν ἃς καθ' ὑπερβολὴν ἀπεστρεφόμην. Νομίζω ὅτι μίᾳ πλοῦσιᾳ νέᾳ πρέπει νὰ ἦναι πλέον ἀνήσυχος περὶ τῆς ὠραιότητός της παρὰ κάθε τις ἄλλη, διότι, ἂν τῶντι εἶναι ὠραία, δυνατόν νὰ λησμονήσῃ τις τὰ πλοῦτη. Ἐνῶ πάλιν ἂν ἦναι ἄσχημος ἃς ἦναι βεβαία ὅτι, τὰ πλοῦτη της καὶ μόνα τὰ πλοῦτη της θὰ εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας τῶν περικυκλούντων αὐτήν.

Κατὰ φυσικὸν λόγον ἐπεθύμουν νὰ φανῶ εὖει-

δῆς τὴν ἐσπέραν καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ ὁ δούξ — ἄλλως δὲν θὰ ἦμην γυνή. — Ἐκτὸς τούτου ἐπρόκειτο νὰ ἦναι ἡ συναναστροφὴ ὅλων οἰκογενειακῆ. Οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς τοῦ πάππου μου, τῆς Λαίδης Κόλουου, ἐμοῦ καὶ τοῦ μέλλοντος συζύγου μου ἔμελλε νὰ παρευρεθῆ. — Εἰς ἓν μέγα γεῦμα δύναται τις νὰ μείνῃ καὶ ὀλίγον ἀπαρατήρητος, ὅτε ὅμως τέσσαρες μόνον θὰ παρακαθῆσθε ἀπέναντι ἀλλήλων εἰς τὴν τράπεζαν, δύνασθε κάλλιστα νὰ ἐξετάσετε κάθε τι τοῦ γείτονός σας, τὴν ἐνδυμασίαν, τοὺς χαρακτήρας καὶ αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν. Ὅταν ἐφθασεν ὁ δούξ ἐκαθήμεθα ὅλοι εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς θαυμάζοντες ἐκ τῶν παραθύρων τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Εἰς τὰς ἐννέα παρὰ τέταρτον ἐκαθῆσαμεν εἰς τὴν τράπεζαν, ὁ Λόρδος καὶ ἡ Λαίδη Κόλουου ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων τῆς τραπέζης, καὶ ὁ Δούξ καὶ ἐγὼ ἀπέναντι. Οἱ γέροντες ἦσαν ἀρκετὰ ὀμιλητικοί, καὶ τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον διὰ νὰ ἀναπληρώσωσι τὴν ἔλλειψιν τῶν νέων οἵτινες ἦσαν ἀρκετὰ σιωπηλοί. — Νομίζω ὅτι ἀμφοτέροι ἡμεῖς ἀφρημένοι. — Ἐγνώριζον διὰ ποίαν αἰτίαν ἦλθεν ὁ δούξ βέβαια δὲ καὶ αὐτὸς θὰ ἐγνώριζεν ὅτι ἦμην προειδοποιημένη. Ἐφαίνετο τῶντι ἀρκετὰ εὐειδής, ἦτο μετρίου ἀναστήματος, καὶ εἶχε πρόσωπον εὐλικρινές καὶ ἐκφραστικὸν με μικρὰν σειρὰν γενεῶν ἐκατέρωθεν τῶν παρειῶν του. Μᾶλλον ἔκλινε πρὸς τὸ ἐρυθρὸν, ἀλλ' ἴσως τοῦτο προήρχετο διότι ἐκαθήμεν ἀπέναντί του. Ὡμίλει μετὰ τῆς μεγαλητέρας ἐλευθερίας καὶ κοσμιότητος, καὶ ἦτο τῶντι τὸ πλέον εὐπρόσδεκτον δειγμα ἐξ ὅλων τῶν πεφυσιωμένων ἀριστοκρατῶν ὅσους ποτὲ εἶδον.

Ἡ συνομιλία κατὰ τὸ διάστημα τοῦ γεύματος ἦτο καθ' ὑπερβολὴν τετριμμένη καὶ ἄνευ τινὸς ἐνδιαφέροντος. Ἀλλ' ὅτε ἐφθάσαμεν πρὸς τὸ τέλος ὁ Λόρδος Κόλουου ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ περὶ τῶν προετοιμασιῶν τοῦ κυνηγίου ἐν Σκωτίᾳ.

— Ἐλαβον σήμερον μίαν ἐπιστολήν, εἶπεν ὁ δούξ, ἧτις με κάμνει νὰ περιφρονήσω ὅλα τὰ κυνήγια τῆς Σκωτίας. Ἀναγνώσατε, Κόλουου.

Ὁ πάππος μου ὕψωσε τὰ δυματουάλιά του καὶ ἀνέγνωσε τὴν ἀκόλουθον παράγραφον, ἣν τῷ ὑπέδειξεν ὁ δούξ.

« Εἶχον τὴν τιμὴν νὰ εἰσάξω μίαν σφαῖραν εἰς τὴν κεφαλὴν ἐνὸς λέοντος, ἐνῶ ὁ σέηχ (sheik) καὶ οἱ ἀκόλουθοί του ἀπετελείωσαν τὴν λέαιναν. Σκοπέω νὰ φέρω εἰς Ἀγγλίαν τὰ νεογνά των καὶ ἂν ἐπιθυμῆτε νὰ σχηματίσετε ἐν μικρὸν θηριοτροφεῖον εἰς εἶμαι πολὺ εὐτυχῆς νὰ σᾶς προσφέρω τοὺς σκύμνους τῶν φονευθέντων δύο λέόντων.»

— Φαντασθῆτε, Δεσποσύνη! εἶπεν ὁ Δούξ, τὸ κυνήγιον αὐτὸ εὕρεται εἰς ἀπόστασιν μόνον ὀκτώ

ήμερων ἀπὸ τὸ Λονδίον ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἄτλαντος.—
Ἄ! ὁ Κάπτειν Ράτκλφρ ἐστάθη πολὺ εὐτυχῆς!

— Εἶναι ὁ Κάπτειν Ράτκλφρ ὅστις ἀνήκει εἰς τὸ ἴον τάγμα; ἠρώτησα ἐρυθρίασα.

— Μάλιστα. Τὸν ἐγνωρίσατε. Ἄ! εἶναι κάλλι-
στος νέος. Περίφημος κυνηγός, καὶ καλὸς ἵππεύς.

— Τὸν γνωρίζομεν πολὺ ὀλίγον, εἶπεν ἡ Λαίδη
Κόλουου, ἥτις παρετήρησε τὸ ἐρύθημά μου.

Μετὰ ταῦτα ἡ Λαίδη καὶ ἐγὼ ἠγέρθημεν ἐκ τῆς
τραπέζης διὰ νὰ ἀφίσωμεν τοὺς κυρίους νὰ πῶσι
τὸν οἶνόν των καὶ νὰ καπνίσωσιν ἐπ' ὀλίγον, ἡμεῖς δὲ
μετέβημεν εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου ἡ Λαίδη μετὰ κατη-
σπάσθη ἐκ νέου, ψιθυρίζουσα.

— Παιδί μου, φαίνεσαι ἀνήσυχος, ἀλλ' εἶναι
πράγμα φυσικόν.

Καὶ ὅμως ὡς κόρη δεκαενναετής εἰς ἣν ἐπρόκειτο
ἐντὸς ὀλίγου νὰ κάμωσι πρότασιν συνοικεσίου, ἤμην
συγκριτικῶς καθ' ὑπερβολὴν ἡσυχος.

— Ἀλλὰ, ἐξηκολούθησε, δύναμαι νὰ φαντασθῶ
τὰ αἰσθηματά σου κρίνουσα ἐκ τῶν ἰδικῶν μου. Ἐν-
τὸς ὀλίγου θὰ δοθῆ ἔν τέλος, Λουίζα, καὶ τὰ διευ-
θετήσαμεν ἀξιόλογα. Ἄκουσε· ὁ Κόλουου θὰ ἐξέλθῃ
σχεδὸν ἀπαρατήρητος ἐκ τῆς αἰθούσης, μετ' ὀλίγον
θὰ τὸν ἀκολουθήσω καὶ ἐγὼ καὶ θὰ δώσω εἰς τὸν
Λίπθωρπ (οὗτος ἦτον ὁ ὑπρέτης) τὰς πλέον αὐ-
στηράς διαταγὰς νὰ μὴ ἀφίσῃ κανένα νὰ εἰσέλθῃ
εἰς τὴν αἴθουσαν ἐπὶ εἰκοσι λεπτά.

Μετ' ὀλίγον ἀνέβησαν καὶ οἱ Κύριοι εἰς τὴν αἴ-
θουσαν εἰς ἣν εὐρισκόμην μετὰ τῆς Λαίδης Κό-
λουου, καὶ τότε ἀληθῶς ἤρξατο νὰ αἰσθάνωμαι ἐκυ-
τὴν ἀρκετὰ νευρικὴν, πρῶτος ὁ πάππος μου, ψιθυ-
ρίσας ἀκαταλήπτους τινὰς λέξεις περὶ τινος σπου-
δαίας ἐπιστολῆς ἣν ἐλησμονήσεν εἰς τὸν κοιτῶνά
του, ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης. Ἡ Λαίδη ἔφερεν εἰς τὸν
δοῦκα ἓνα τόμον γελοιογραφῶν τῆς δεκάτης ὀγδόης
ἐκατονταετηρίδος διὰ νὰ τὰς ἴδῃ (βεβαίως μετ' ἐ-
μοῦ), καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε καὶ ἐκείνη σχεδὸν ἀ-
παρατήρητος ἐκ τῆς αἰθούσης. Δὲν ἐτόλμων νὰ ὑ-
ψώσω τοὺς ὀφθαλμούς μου, οὔτε ἐνόησα πότε ἐξ-
ῆλθεν, ἐν τούτοις ἐγνωρίζον ὅτι δὲν ἦτο παρούσα,
καὶ ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ ἀνὴρ ὅστις ἐπρόκειτο νὰ με προ-
τείνῃ νὰ γίνω σύζυγός του εὐρισκόμεθα μόνοι.

Ἡσθάνθη ἑαυτὴν τόσον. . . καὶ ἐγὼ ἀδυνατῶ νὰ
τὸ ἐκφράσω, καὶ τοσοῦτον ἤμην βεβαία ὅτι ὁ δούξ
θὰ παρετήρησε τὸ ἐρύθημα ὃ διεχύθη ἀπὸ τοῦ με-
τώπου μέχρι τῶν ὤμων μου, ὥστε ἔμεινα ἔχουσα
προσηλωμένον τὸ βλέμμα ἐπὶ πολὺ ἐπὶ μιᾶς τῶν γε-
λοιογραφῶν, οὐδεμίαν προφέρουσα λέξιν.

— Φαίνεται ὅτι σὰς ἤρεσεν ἡ εἰκὼν αὕτη, Δε-
σποσύνη Φιτζάδαμ, εἶπεν ὁ Δούξ.

— Ὅχι. . . μάλιστα. . . δηλαδή. . . μετὰ συγχα-

ρεῖτε, δούξ, ἐσκεπτόμην πόσον ἀλλόκοτος φαίνεται
ἡ ἐνδυμασία αὕτη.

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ δούξ. Τότε ἀλλοιώσας
ὀλίγον τὴν φωνὴν καὶ ἐγειρας τοὺς ὀφθαλμούς ἐκ
τοῦ βιβλίου με εἶπε.

— Δεσποσύνη Φιτζάδαμ, παρατηρῶ ὅτι ὁ πάπ-
πος σας καὶ ἡ Λαίδη Κόλουου ἐξῆλθον ἀμφοτέροι ἐκ
τῆς αἰθούσης. Μὲ συγχωρεῖτε νὰ ὠφεληθῶ ἀπὸ τῆς
περιστάσεως ταύτης καὶ νὰ σὰς ἀπευθύνω λέξεις τι-
νάς περὶ ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον τὰ μέγιστα ἀφορᾷ
τὴν μέλλουσαν εὐτυχίαν μου.

Ὁ δυστυχῆς νέος ἀπήγγειλε τὴν ὁμιλίαν ταύτην
ὡς ἂν ἐπρόκειτο νὰ εἶπῃ προσευχὴν τινα. Δὲν ἀμ-
φιβάλλω δὲ ὅτι τὴν ἐμελέτησε καὶ ἔμαθεν ἐκ στή-
θους, ὡς ἤθελε μελετήσῃ τὸν λόγον τοῦ νέου Βου-
λευτῆς κατὰ πρῶτον μέλλων νὰ δημηγορήσῃ ἐν τῷ
Κοινοβουλίῳ. Μετὰ ταῦτα ἡ φωνὴ του ἐγένετο σπα-
σμωδική, καὶ ὀλίγιστα ἐνθυμούμαι ἐξ ὅσων με εἶπε,
διότι ἐγεννα ὠχρότατη καὶ ἐταράχθη πολὺ περισσό-
τερον παρ' ὅσον ἐπερίμενον. Ὁ δούξ με εἶπε περί-
που τὰ ἐξῆς.

— Σὰς ἐθαύμασα καθ' ὑπερβολὴν, Δεσποσύνη Φι-
τζάδαμ. . . ἐκ τῆς πρώτης στιγμῆς καθ' ἣν σὰς εἶδον. . .
Φοβοῦμαι ὅτι θὰ με εὑρετε πολὺ νέον. . . ἀλλ' αὐ-
τὴν τὴν ἔλλειψιν θὰ τὴν διορθώσω κατ' ἔτος, χά!
χά! χά! . . . ἔπρεπε νὰ νυμφευθῶ. . . ἀνθρωπος
εἰς τὴν θέσιν μου. . . καταλαμβάνετε. . . ποτὲ δὲν
εἶδον νέον. . . ἐνωῶ, δὲν εἶδον καμμίαν καθὼς ὑ-
μᾶς. Ἄν συγκατατίθεσθε, Δεσποσύνη Φιτζάδαμ, θέ-
λω καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ σὰς κα-
ταστήσω εὐτυχῆ σύζυγον.

Ἐφαίνετο τόσον αἰδήμων, καὶ συνάμα τόσον ἦτο
ἀρρένωπος ἐνῶ μοι ἀπηύθυνε τὴν ὁμιλίαν ταύτην,
ὥστε συνεκινήθη ἡ καρδίαν μου, καὶ τὰ δάκρυα ἦλθον
εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου.

— Ἴσως με ἀγαπᾷ μετὰ τὰ σωστά του, εἶπεν καθ'
ἑαυτὴν. Ἐξέφρασα εἰς τὸν δοῦκα πόσον ἐξ ἀπροό-
πτου με ἐγένετο ἡ πρότασις αὕτη, καὶ ὅτι πρέπει νὰ
με συγχωρήσῃ μὴ δυναμένη νὰ τῷ εἶπω εὐθὺς μήτε
ναὶ, μήτε ὄχι, ὅτι εἶναι καλὸν νὰ γνωρισθῶμεν ἀμ-
φοτέροι περισσότερον, καὶ ὅτι μετὰ τινὰς μῆνας. . .
Ὁ δούξ ἐξέλαβε τὴν ὁμιλίαν μου ταύτην ὡς συγκα-
τάθεισιν, διότι μετὰ διέκοψε καὶ λαβῶν ἐφίλησε μετὰ σε-
βασμοῦ τὴν χεῖρά μου. Τότε δὲ εὐθὺς (ὑποθέτω ὁ
Λίπθωρπ ὅτι θὰ ἔδωσε τὸ σημεῖον) ὁ πάππος μου ἐ-
πανῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν μετὰ τὸν πλέον ἀνύποπτον
καὶ ὑποκριτικὸν τρόπον ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς
Λαίδης Κόλουου, ἥτις, ὡς ἂν ἦτο ὀλόκληρος ἡ ψυ-
χὴ αὐτῆς ἀφιερωμένη εἰς τὰς εἰκονογραφίας ἀνέκρα-
ξε ζωηρῶς.

— Δούξ, εὔρον τὸν δεῦτερον τόμον τῶν γελοιο-
γραφῶν. Ἰδοῦ!

Καὶ τρώντι εἰς τῶν ὑπηρετῶν τὴν ἠκολούθει φέ-
ρων ἐπὶ δίσκου τὸ βιβλίον, καὶ οὕτω ἐτελείωσεν ἡ
σκηνὴ τῆς τοῦ γάμου προτάσεως.

Ζ'.

Οἱ ἀρραβῶνες (διότι οὕτω πλέον ἐθεωροῦντο) δύο
τόσων σημαντικῶν προσώπων, τοῦ δουκὸς Βάρν-
στεπλ καὶ ἐμοῦ δὲν ἤρρησαν νὰ διακοινωθῶσιν εἰς
τὰς ἀριστοκρατικὰς ἐφημερίδας.

Μῆνες πολλοὶ παρήλθον, ὁ Σέημουρ (τοῦτο ἦτο
τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα τοῦ μέλλοντος συζύγου μου)
καὶ ἐγὼ ἐβλεπόμεθα συνεχῶς, καὶ ὅσον παρήρχετο
ὁ καιρὸς καὶ ἐγνωρίζομεθα καλλήτερον, τόσον περισ-
σότερον ἤρεσκεν ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον. Τὸ θέρος ἐ-
τελείωσεν, ὁ δὲ Σέημουρ μετέβη εἰς τὸ κυνήγιον, ὁ
πάππος μου δὲ καὶ ἡ Λαίδη Κόλουου μετὰ συνώδευσαν
εἰς Δεβονσῆρ πρὸς ἐπίσκεψιν γράϊκς τινος χήρας φί-
λης μου, τῆς Κυρίας Λόμαζ.

Εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην ὄλοι ἠγείροντο μᾶλλον
ἀργὰ τὴν πρωΐαν, καὶ αἱ ἐπιστολαὶ ἔφθανον πολὺ
πρὶν ἐξέλθωμεν τῶν κοιτῶνων μας. Μίαν πρωΐαν ἐνῶ
κατέβαινον διὰ τὸ πρόγευμα ἐξεπλήχθη ἀκούσασα
τὴν Κ. Λόμαζ λέγουσαν μετ' ἀνησυχίας εἰς τινὰ τῶν
ὑπηρετῶν.

— Ἐπῆγες τὰς ἐπιστολάς εἰς τὸ δωμάτιον τῆς
δεσποσύνης Φιτζάδαμ;

— Ὅχι, Κυρία.

— Δόσεμέ τας, δόσεμέ τας, δὲν πρέπει κατ' οὐ-
δένα λόγον νὰ τὰς ἴδῃ.

Τί τάχα ἠκολούθει; Εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐστιατόριον
καὶ εὔρον τὴν Λαίδη Κόλουου ἐξηπλωμένην ἐπὶ τοῦ
ἀνακλιντροῦ καὶ ὀλοζύουσαν. Ὁ πάππος μου ἴστατο
πλησίον τῆς θερμάστρας ὠχρότατος, καὶ ἐκράτει ἐ-
πιστολὴν ἀνοικτὴν εἰς τὰς χεῖράς του.

— Ἀγαπητή μου, ἐφώνασεν ἡ Κ. Λόμαζ, καλ-
λήτερά νὰ μὴν εἰσῆρξες κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν.
Συνωδύσατέ την εἰς τὸν κοιτῶνά της, ἐνόσω νὰ πε-
ριποιηθῶ τοὺς Κόλουου, εἶπεν ἀπευθυνομένη εἰς τινὰ
γῆραλέαν καὶ σεβασμίαν γυναῖκα.

Ἡγνόουν ποῖα ἦτον αὕτη, ἥτις εἶχε φθάσει κα-
τ' ἐκείνην τὴν πρωΐαν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Κ. Λόμαζ.
Μὲ ὠδήγησεν εὐγενῶς μὲν ἀλλὰ καὶ ἐπιμόνως εἰς τὸν
κοιτῶνά μου, ἐγὼ δὲ ἤμην καθ' ὑπερβολὴν ἀνή-
συχος.

— Εἰπέτε μοι, σὰς παρακαλῶ, Κυρία, εἰπέτε μοι
τί ἀκολουθεῖ; εἶπεν πρὸς αὐτὴν παρακλητικῶς ἅμα
εἰσελθούσα εἰς τὸ δωμάτιον.

— Βεβαιωθῆτε ὅτι καὶ ἐγὼ ἡ ἴδια ἀγνοῶ, μετὰ
ἀπεκρίθη καλοκαθάως ἡ ξένη γυνή. Μόλις ἔλαβον
καιρὸν νὰ ἀφίσω τὸν μανδύαν μου καὶ ἐφθασεν ὁ τα-
χυδρόμος ὅτε καὶ ὁ Λόρδος καὶ ἡ Λαίδη Κόλουου ἐ-
φάνησαν αἰφνιδίως προσβληθέντες.

— Κανὲν ἐκ τῶν τέκνων των θὰ ἀσθενῇ ἢ θὰ ἀ-
πέθανε. Σὰς παρακαλῶ πληροφορηθῆτε ἐκ μέρους
μου, πρέπει νὰ τὸ μάθω, ἀγαπητὴ Κυρία. . .

— Ράτκλφρ, ἀπεκρίθη ἡ γραῖα γυνὴ ἡσύχως καὶ
ἐξῆλθε.

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔκκεμε τὴν καρδίαν μου νὰ σκιρ-
τήσῃ, δι' ὃ καὶ ἠρυθρίασα. Καὶ εἶχον δίκαιον διότι
εὐθὺς πάλιν ἐνθυμήθη τὸν Σέημουρ. Ἴσως, εἶπον
καθ' ἑαυτὴν, θὰ ἠκολούθησε δυστύχημά τι εἰς τὸ
κυνήγιον.

— Δὲν εἶναι οὔτε θάνατος, οὔτε ἀσθένεια, εἶπεν
ἡ Κ. Ράτκλφρ ἐπανελθούσα.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! Δόξα σοι ὁ Θεός! ἀνε-
φώνησα.

— Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀφορᾷ ὑμᾶς εἶναι εἰδησις
πολὺ σκληροτέρα.

— Πολὺ σκληροτέρα! τί δύναται νὰ εἶναι πολὺ
σκληρότερον;

— Δεσποσύνη Φιτζάδαμ, ἔχετε δύο θεοὺς ἐμ-
πορευομένους.

— Μάλιστα, τὸν Κάρολον καὶ Δαυῖδ· τί τοὺς
ἠκολούθησε;

— Τὸ παρελθὸν ἔτος ἔλαβον καὶ ἄλλον συνεταί-
ρον εἰς τὸ κατὰστημά των.

— Καὶ λοιπόν;

— Ἀγαπητή μοι Δεσποσύνη, τοὺς περιέπλεξεν
εἰς ἀτυχεῖς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις, ὑπέφερον
ζημίαις μεγίσταις, καὶ προσπαθοῦντες νὰ ἀποφύγωσι
τὴν χρεωκοπίαν ἀπώλεσαν σχεδὸν ὅλην σας τὴν πε-
ριουσίαν.

— Καὶ αὐτὸ εἶναι ὅλον, ἀγαπητή μου Κ. Ράτ-
κλφρ; Ἄ! εἶμαι τόσον εὐτυχῆς, εἶμαι, Ἄ!

Ἀλλ' ἡ καλὴ αὕτη εἰδησις με κατέλαβεν ἐξ ἀ-
προόπτου, καὶ ἔπεσα λειποθυμήσασα.

Η'.

Ὁ δούξ Βάρνστεπλ (διότι πρέπει νὰ πιάσω πλέον
νὰ τὸν ὀνομάζω Σέημουρ) με ἔγραψεν εὐγενῆ καὶ ὠ-
ραϊκὴν ἐπιστολὴν, ἐν ἣ μετὰ διέκοινωνε ὅτι οὐδεμία
μεταβολὴ τῆς τύχης ἠδύνατο νὰ τὸν κάμῃ νὰ ἀνακα-
λέσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του. Ἀλλ' ἐνόμισα ὅτι ἀνεκά-
λυψα εἰς τὰς διαβεβαιώσεις του ταύτας ἴχνη τινὰ
ψυχρότητος καὶ βίας, ὥς ἀπεκρίθη ὅτι, ἂν δὲν ἦτο
βεβαίως ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀγαπήσῃ ἐμὲ αὐτὴν καὶ οὐχὶ
τὴν περιουσίαν μου, ἦτο καλλήτερον νὰ διαλύσωμεν
τὸν ἀρραβῶνά μας.

Τρίτον τι πρόσωπον, φίλος τοῦ δουκὸς, ἐπεμβῆ-
κε καὶ ἤρρησεν ἐκτεταμένην μετὰ τῆς Λαίδης Κό-
λουου ἀνταπόκρισιν. Τὸ τέλος τῆς ἀνταπόκρισεως
ταύτης ἦτο ὅτι ὁ ἀρραβῶν διελύθη, πρὸς μεγίστην
μου εὐχαρίστησιν. — Ἀλλὰ μοι εἶναι ἀδύνατον νὰ
ἐκφράσω ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου τὴν χαρὰν καὶ ἀ-

γαλλίασίν μου ὅτε εἶδον ὅτι περιήλθον εἰς εὐγενή πτωχεῖαν.

Ὅτε ἡ διάλυσις τῆς εταιρίας τῶν θεῶν μου ἔλαβε χώραν, μοι ἔδωσαν πέντε χιλιάδας λιρῶν, ἐπ' ἐλπίδι νὰ λάβω καὶ ἕτερον μέρος. Εἰσελθούσα εἰς ἀπλὴν ἀνοικτὴν ἀμαξάν μετέβην εἰς τὸ ἄστυ εἰς τὸ γραφεῖον τῶν θεῶν μου.

Ἡ συμφορὰ ἣτις ἐπῆλθεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν καὶ ἡ ἐντροπὴ τοὺς μετέβαλεν εἰς δύο ἀγνώριστα καὶ συνεσταλμένα γερόντια. — Μὲ παρετήρησαν ὡς ἂν ἤμην φάντασμα τι.

— Θεοὶ μου Κάρουε καὶ Δαυὶδ, εἶπον περιχαρῶς, ἦλθον διὰ νὰ σὰς εὐχαριστήσω.

— Εἰς τοὺς λόγους μου τούτους μὲ ἀνέβλεψαν χαίνοντες.

— Ἦλθον νὰ σὰς εὐχαριστήσω διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς περιουσίας μου. Ἡ φύσις δὲν μὲ ἔλαμψε διὰ νὰ ἤμην πλουσία. Ἐκείναι αἱ τριακόσιαι πενήκοντα χιλ. λιρῶν, σὰς βεβαίω, μὲ ἦσαν τρομερὸν βῆρος. Σήμερον εἶμαι πτωχὴ ἄνευ στερησεως καὶ ἐντελῶς εὐτυχῆς.

Νομίζω ὅτι οἱ θεοὶ μου μὲ ἐξέλαβον ὡς παραλαλοῦσαν. Ἐπὶ τέλους ὁ θεὸς Κάρουε ἐτόλμησε νὰ λαλήσῃ.

— Ἐνθυμῆσαι ἐκεῖνον τὸν ὑπάλληλον, Λουίτζα, ὅστις σὲ ὠδήγησε πρὸ ἐξ περιπόου ἐτῶν εἰς ἓν ζαχαροπωλεῖον;

— Βέβαια τὸν ἐνθυμοῦμαι. Ἐγὼ μάλιστα τὸν ἐσύστησα ἀκολούθως καὶ εἰς τὴν εὐνοίαν σας.

— Ἄ! ναί! εἶναι ἀληθές, εἶπεν ἀναστενάξας. Τὸ μνημονικόν μου ἀδυνατεῖ ὀλονέν. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ὑπάλληλος ἐστάθη ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς μας. Ἦτο ἄνθρωπος εἰς ἄκρον ἐπιχειρηματίας. Τὸν παραλάβαμεν συνεταῖρόν μας καὶ μᾶς κατήντησεν ἐξουθενήμα τοῦ κόσμου, εἶπεν ὁ θεὸς Δαυὶδ.

— Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, εἶπον, ὁ Κ. Φόρλωγη ἔχει τὴν ἐντελὴ συγγνώμην μου. Ἄλλ' εἰπῆτέ μοι, ἐνυμφεύθη ποτὲ τὴν νέαν ἐκείνην ἢ ἡγάπα;

— Μάλιστα, καὶ ἡ πρὸς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰς διασκεδάσεις βροπὴ τῆς ἐστάθη ἡ αἰτία, ἣτις τὸν ἐσπρωξεν εἰς τὴν κερδοσκοπίαν.

— Πόσον δύσκολον εἶναι νὰ πράττῃ τις τὸ καλὸν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον! ἐψιθύρισα.

Ἐφθασεν ὁμῶς ἡ ὥρα διὰ νὰ δώσω τέλος εἰς τὴν ἱστορίαν μου. Οἱ θεοὶ μου Κάρουε καὶ Δαυὶδ κατάρθωσαν νὰ ἀρχίσωσιν ἐκ νέου μικρόν τι καὶ ἀσφαλὲς ἐμπόριον, καὶ ἤδη ἐργάζονται καλὰ ἀναλόγως τῆς θέσεώς τῶν. Ὁ Κ. Φόρλωγη εἶναι εἰς τὴν Ἀμερικὴν.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ ἐμὲ αὐτὴν ἔγεια στενὴ τῆς Κ. Ράτκλφ φίλη, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς γνωριμίας μας ταύτης ἀνεκάλυφα ἓν μυστικόν.

Τὸ μυστικόν τοῦτο ἦτο ὅτι πρὸ πολλῶν μηνῶν εἶχα ἐμπνεύσει μεγίστην πρὸς τὸν υἱόν τῆς συμπά-

θειαν, ἀλλ' ἐκεῖνος μὴ τολμών νὰ κάμῃ πρότασιν τινα εἰς νέαν τόσον βελούπλουτον ὡς ἐμὲ, ἀπεφάσισε νὰ καταπιῇ τὸ πάθος τοῦ κυνηγῶν λέοντα εἰς τὴν Ἀλγερίαν.

Δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ συμπεράνῃ ὅτι τὸ ἄλλο μυστικόν, ὃ καὶ ἐγὼ ἀκολούθως ἐνεπιστεύθην εἰς τὴν σεβασμίαν φίλην μου Κ. Ράτκλφ, ἦτο φύσεως τοσοῦτον ἐνθαῦροντικῆς διὰ τὸν υἱόν τῆς, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ὁ Κάρουε Ράτκλφ ἦλθεν ὁ ἴδιος νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρά μου, προσεχῶς δὲ θέλουν τελεσθῆ καὶ οἱ γάμοι.

ΠΛΙΝΙΟΣ Ο ΦΥΣΙΟΛΟΓΟΣ.

Γνωστὸν ὅτι ἤκμασαν καὶ διεκρίθησαν δύο Πλίνιοι, θεῖος καὶ ἀνεψιός. Ὁ θεῖος, ὃ καὶ ἀρχαῖος ἐπικαλούμενος, δὲν ἦτο μόνον φυσιολόγος, ὡς τις ἤθελεν ὑποθέσει ἐκ τῆς φήμης καὶ τοῦ κυριωτέρου συγγράμματος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς καὶ στρατιώτης. Γεννηθεὶς ἐπὶ Τιβερίου καὶ ἀποθανὼν τὸ αὐτὸ ἔτος καθ' ὃ καὶ ὁ Τίτος, ἤκμασεν ἐπὶ Κλαυδίου καὶ τινῶν ἄλλων αὐτοκρατόρων, ὑπηρετήσας καὶ ὡς στρατιώτης καὶ ὡς πολιτικός. Νέος ἔτι, δι-οικῶν μοῖραν ἵππικῶν ἐν Γερμανίᾳ, συνέγραψε περὶ τῆς τέχνης τοῦ ἐξαγορτίζειν τὸ δόρυ ἀπὸ τοῦ ἵππου· ἐξεπόνησε δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν πολέμων τῆς Γερμανίας ἐν εἰκοσι βιβλίοις, ἐπὶ δὲ Νέρωνος διστάζων ἔτι ἂν ἔπρεπε νὰ μετεωρισθῆ ὅπου ἀνυψώθη μετὰ ταῦτα, ἠσχολήθη εἰς γραμματολογικὰ γυμνάσματα, γράψας περὶ ῥητορικῆς καὶ γραμματικῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νομικὴν ἐνεκύψε καὶ δικηγόρου ἔργα μετέβη. Μὴ θαυμάσωμεν δὲ διὰ τὴν ποιικιλίαν τῶν μελετῶν καὶ τῶν ἐπαγγελμάτων περὶ ἃ ἠσχολήθη ὁ Πλίνιος, διότι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἐτιμᾶτο καὶ ὡς ἰσχυρὸς ἐθεωρεῖτο. Ὅτε δὲ ἐγένετο παρανάλημα τῆς ἐκρήξεως τοῦ Οὐεσουβίου τὴν ἡλικίαν ἔχων πενήκοντα ὀκτὼ ἐτῶν, ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ περὶ Μισένα στόλου. Πλὴν τῆς μεγάλης φυσικῆς ἱστορίας, ἔγραψε περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ τὴν *Σύγχρονον πολιτικὴν ἱστορίαν*.

Περίεργος ἦτο ὁ τρόπος τοῦ ἐργάζεσθαι τοῦ ἐνδόξου φυσιολόγου, ὅπως περιέγραψεν αὐτὸν ὁ ἕτερος Πλίνιος. Ἐγειρόμενος πρὸ τῆς ἡμέρας, κατεγίνετο ἰδίως εἰς τὰ ἔργα ἃ τινα ἡγάπα ὑπὲρ τὰ ἄλλα, λέγων ὅτι αἱ ὥραι ἐκεῖναι ἦσαν ὥραι σχολῆς. Τὴν δὲ ἡμέραν ἠσχολεῖτο εἰς τὰ δημόσια καὶ τὴν νύκτα ἐκοιμᾶτο ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγότερον. Τὸ *ζῆν*, ἔλεγεν, εἶναι ἴσον πρὸς τὸ *ἀγρυπνεῖν*· διὸ εἰ καὶ ἀπέθανε προῶρος, ὀλίγοι ἐξῆσαν ὅσον αὐτός. Ἐνὶ λόγῳ οὐδὲ λεπτόν κατέτριβεν εἰς μάτην.

Οἱ Ἕλληνες ἐδογματίζον « φείδου χρόνου » καὶ « πολυτελὲς ἀνάλωμα ὁ χρόνος. » Νεώτερός τις δὲ Γάλλος ἔλεγεν ὅτι « ὁ μὴ γινώσκων τὴν ἀξίαν τοῦ χρόνου δὲν ἐγεννήθη διὰ τὴν δόξαν. » Τὰ ἀποφθέγματα ταῦτα ἦσαν οἱ ἀπαράβατοι κανόνες τοῦ βίου τοῦ Πλίνιου. Ἀνεγίνωσκεν ἀδιακόπως μόνος ἢ ἠκουεν ἄλλον ἀναγινώσκοντα. Ἐλάμβανε σημειώσεις καὶ ἀποσπάσματα. Ἐδόξαζε δὲ ὅτι « καὶ ἀπὸ τοῦ χειριστοῦ βιβλίου πορίζομεθα ὠφέλειάν τινα ἔστω καὶ μικράν. » Ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου κατήντα παρ' αὐτῷ μέχρι γλισχρότητος. Καὶ ποτε γινόμενης ἀναγνώσεως παρουσίᾳ τινὸς τῶν φίλων αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ ἀναγνώστης ἐπανελάθε κατ' αἴτησιν τοῦ φίλου φράσιν τινὰ κακῶς ἀπαγγελθεῖσαν, ὁ Πλίνιος ἠρώτησε τοῦτον· « Δὲν εἶχες ἐννοήσει; » Καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἀπεκρίθη καταφατικῶς· « Λοιπὸν, ἐπανελάθεν ὁ φυσιολόγος, διατὶ ἐζήτησες νὰ ἀναγώσῃ καὶ δευτέρον τὴν φράσιν; ἔνεκ τῆς διακοπῆς ἐστερηθήμεν δέκα γραμμῶν. » Ἐθεώρει εἰς μάτην ἀναλωθέντα τὸν χρόνον ὅς τις δὲν ἀφιερῶτο εἰς μελέτην. Αἱ περὶ πάσης καὶ παντοίας ὕλης σημειώσεις αὐτοῦ ἦσαν ἀναριθμητοί. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ βεβαίω ὅτι εἶχεν ἑκατὸν ἐξήκοντα βιβλία περιέχοντα διάφορα ἐκλεκτὰ τεμάχια, πάντα γεγραμμένα τῇ ἰδίᾳ τοῦ Πλίνιου χεῖρὶ.

Εὐκόλως ἄρα ἐννοῦμεν ὅποια ἡ κατὰ τοιαύτην μέθοδον γεγραμμένη *Φυσικὴ ἱστορία* περιέχει οὐ μόνον ὅσα εἶδεν ὁ συγγραφεὺς, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ὅσα ἤκουσεν. Ὁ Πλίνιος δὲν ὁμοιάζει τὸν Ἀριστοτέλην, ὅστις μόνος παρετήρησε καὶ ἠρεύνησε καὶ ἀνέλυσε τὰ ἀντικείμενα, καὶ μόνος ἐσπούδασε περὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν νόμων τῆς φύσεως· καθ' ὅλους τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰς μόνος Ἀριστοτέλης ἐγένετο, μόνος αὐτὸς ἀξίος καὶ τὸν μέγιστον τῶν θνητῶν καὶ ὀλόκληρον τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος νὰ διδάξῃ· εἶναι ἀπλοῦς ἀλλ' ἐπιμελέστατος παρατηρητῆρς, ἐντὸς τοῦ γραφείου αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐμελέτα τὰ περίεργα. Γνωσταὶ αἱ δοκιμαὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἄσματος τοῦ κύκνου, καὶ περὶ τῶν φυτῶν τῶν συντελούντων εἰς τὴν ἱατρικὴν, ἅτινα εἶδεν εἰς τὸν κῆπον αὐτοῦ ὃ τότε περίφημος Ἀντώνιος Κάστωρ. Τὴν περιέργειαν δὲ τοῦ Πλίνιου μαρτυρεῖ καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ, ὅστις συμβᾶς ἐν Οὐεσουβίῳ ὅπου μετέβη ἵνα παρατηρήσῃ τὴν ἐκρήξιν, ἀπέδειξεν ὅτι καὶ ἀκαταγώνιστος παρατηρητῆς καὶ μάρτυς γενναίως θυσιασθεὶς ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ὑπῆρξε.

Τὸν Πλίνιον δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν μᾶλλον φιλόλογον, πολυμαθῆ, θαυμάζοντα καὶ μελετῶντα τὴν φύσιν ἐν ταῖς πραγματείαις καὶ τοῖς πονήμασι τῶν ἄλλων, ἐξ ὧν ἐκλέγει καὶ ἀπανθεῖ μετὰ χάριτος τὰ σπουδαιότερα καὶ ἀληθέστερα, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰς πλάνας. Εἰς τὴν ἀχαρῆ αὐτοῦ ἐγκυκλοπαιδεῖαν

τὴν ἐξ ἑπτὰ καὶ τριάκοντα τόμων συγκειμένην, ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἀνένδοτος δύναμις τοῦ λόγου, καὶ ἡ σπουδὴ περὶ λεπτομερείας τὰς ὁποίας, ὡς καταντῶσας φορτικὰς, φροντίζει νὰ καλλύη δι' ἱστορικῶν ἀνεκδότων καὶ συντομίαις. Καὶ ὁσάκις μάλιστα ἐκ τῶν λεπτομερειῶν τούτων ἐξάγεται ἠθικὸν συμπέρασμα ἔστω καὶ τετριμμένον, δὲν πρκαμελεῖ νὰ καταδείξῃ αὐτό.

Ἀναγινώσκων τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ πεισθῆς ὅτι ὁ Πλίνιος ἦτο φιλόσοφος καὶ νοῦς ἐξοχος. Περιγράφων φέρ' εἰπεῖν τὸν ἡλιον, τὴν ψυχὴν τούτην τῆς φύσεως, λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ὀμιλήσῃ περὶ Θεοῦ καὶ λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος « ἐν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτοῦ παριστᾷ πάντοτε τὸν Θεὸν ὑπὸ τινα μορφήν καὶ εἰκόνα. » Καὶ μεταφορικῶς μὲν, προστίθῃσι, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι « ὁ κυριώτερος διευθυντῆς ἢ ἡ κυριωτέρα θεότης τῆς φύσεως »· πρᾶγματι ὁμῶς, δὲν πρέπει νὰ δίδωμεν τῷ Θεῷ μορφήν, οὔτε νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὑπάρχουσι πολλοί. Ἀποκρούων δὲ τὴν κοινῶς παραδεγμένην δόξαν τοῦ χρόνου καθ' ἣν ἤκμαζε, δὲν πιστεύει εἰς τοὺς μυθικοὺς θεοὺς· περὶ δὲ τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἡμιθέων πρσεβύει ὅτι « ὁ ἄνθρωπος βοηθῶν τὸν ἄνθρωπον γίνεται Θεός, καὶ ἀνοίγει τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσιν αὐτὸν εἰς τὴν αἰώνιον δόξαν. » Ἄνευ ταύτης τῆς ἠθικῆς ἐρμηνείας, οὔτε ὁ Θεὸς Ἀθηνῶν, οὔτε ὁ Θεὸς Καῖσαρ τιμῶνται παρ' αὐτοῦ ὡς τοιοῦτοι. Ὁ Πλίνιος καταριθμεῖται μεταξὺ τῶν πεφωτισμένων καὶ ἐξόχων ἐκείνων ἀνδρῶν τῆς πρὸ τοῦ Χριστοῦ ἀρχαιότητος, « οἱ τινες ἐταύτιζον μὲν τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς ἰδέας τῆς οἰκουμένης νομίζοντες αὐτὰς ἀδιαιρέτους, συγκρατεῖσθαι ὁμῶς, ὡς ἐν κοινῶν ζῶντες, εἰς τὰς παραδεδεγμένας δοξασίας. » Καλὸν, ἔλεγε νὰ πιστεύωσιν οἱ ἐν τῷ κόσμῳ ὅτι οἱ θεοὶ μεριμνῶσι περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. . . Ἡ θρησκεία, λέγει πολλαχού, εἶναι ἡ βῆσις τοῦ βίου. » Ἐνῶ δὲ λέγων θρησκείαν ἐννοεῖ αὐτὴν ὄλως πολιτικὴν ὡς οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ Ῥωμαῖοι, ὁμῶς δὲν διστάζει νὰ καταγράψῃ πολλάκις λεπτομερείας δεισιδαίμονας. Οὕτω, παραδείγματος χάριν, ὀμιλῶν περὶ ὀνείρων καὶ κομητῶν καὶ οἰωνῶν καὶ κερυνῶν, καὶ ἀπορῶν πῶς νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ φαινόμενα ταῦτα, κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ὑπολαμβάνει αὐτὰ οὐχὶ ὡς αἰτίαι, ἀλλ' ὡς συμπτώματα ἄλλων γεγονότων, μεθ' ὧν ὑποθέτει αὐτὰ μυστηριωδῶς συνεχόμενα. Ἀποδίδει δὲ εἰς τινα ἐμφυτον δύναμιν τῆς φύσεως, εἰς εἶδος θείας τινὸς ὁρμῆς καταλαμβανούσης αὐτὴν ἐνίοτε, τὰς φυσικὰς ἀνωμαλίας, τὰ ἀλλόκοτα γεννήματα, τὰ ὄψιν θαύματος ἔχοντα γεγονότα, ὅσα ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ διὰ τῶν φυσικῶν νόμων. Καὶ ὁμῶς ἀναντίρρητον εἶναι ὅτι ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σφωτέρων ἀνδρῶν τοῦ αἰῶνος ἐκεῖ-

νου ὁ Πλίνιος, μετ' οὗ καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς σοφοὶ δύ-
κναι νὰ συνεννοηθῶσι καὶ νὰ συζητήσωσιν ὡς μετὰ
ἴσου.

Λατρεύει δὲ μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἐπιστήμην,
θαυμάζει τοὺς ἐνδόξους ἐφευρετὰς, αἰσθάνεται ὅτι
ἀδιάκοπος εἶναι ἡ πρόοδος τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων,
καὶ λυπεῖται ὅτι ἕνεκα παθῶν καὶ συμφερόντων εὐ-
τελῶν παραμελεῖται ἡ ἀναβάλλεται. Δαλῶν περὶ με-
τεώρων καὶ ἀνέμων, ὁμολογεῖ καὶ ἐκθειάζει τὴν ὑ-
περοχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. « Εἰς ἄκρον θαυ-
μάζω, λέγει, βλέπων ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ, σπαρασσο-
μένῳ πάλαι ὑπὸ διχονοιῶν καὶ διηρημένῳ εἰς βασι-
λεια ὅσα καὶ τὰ μέλη τοῦ ἀνθρώπου, ἠσχολήθησαν
εἰς ἀνεύρεσιν τοσοῦτῳ δυσκόλων πραγμάτων, χωρὶς
νὰ ἐμποδισθῶσιν οὔτε ὑπὸ τῶν πολέμων, οὔτε ὑπὸ
τῶν πειρατῶν, οὔτε ὑπὸ τῶν ἀπίστων φιλοξενιῶν,
καὶ μετὰ τοσαύτης μάλιστα ἐπιτυχίας, ὥστε πλείο-
να μανθάνει τις παρ' αὐτῶν περὶ τόπων, τοὺς ὁποίους
οὐδέποτε ἐπεσεκέθησαν, ἢ παρὰ πάντων τῶν κατοί-
κων τῶν τόπων τούτων. Ἐξ ἐναντίας ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς
χρόνοις, ἐνῶ ἔχομεν παγκόσμιον εἰρήνην, καὶ ἡγεμόνα
ἀγαπῶντα τὴν πρόοδον τῶν περὶ τὴν φύσιν καὶ τὰς
τέχνας, οὐ μόνον οὐδὲν προστίθεται εἰς τὰς ἀρχαίας
ἀνακαλύψεις, ἀλλ' οὔτε νὰ φθάσωμεν δυνάμεθα εἰς
τὰς γνώσεις τῶν ἀρχαίων. Τότε αἱ ἀμοιβαὶ δὲν ἦ-
σαν σπουδαιότεραι, καθόσον τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν
διεχειρίζοντο πολλοί· καὶ ὅμως οἱ πλείστοι ἐξηρεῦ-
νσαν τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, μόνον ἀμοιβὴν ἔχον-
τες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ φανῶσιν ὡ-
φέλιμοι εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. *Τὰ ἦθη παρῆκ-
μασαν οὐχὶ δὲ αἱ ἀμοιβαὶ* » Τοὺς εὐγλώττους αὐ-
τοὺς πόθους ἐπαναλαμβάνει πολλάκις ὁ ἐνδοξὸς φυ-
σιολόγος, εἰ καὶ ὁμολογεῖ ἐν ταύτῳ τὰς εὐκολίας
καὶ τὰς εὐεργεσίας τὰς προερχομένας ἐκ τῆς εἰρη-
νικῆς ἐνότητος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Τὸν αἰῶνα
ὅμως ἐκεῖνον κατεγίνοντο πρὸ πάντων εἰς τὰ τῆς
πολυτελείας, τῆς τραπέζης καὶ τῆς μαλακότητος·
εἰς ταῦτα συνεκεντροῦτο πᾶσα ἐνέργεια. Τοῦ δὲ
Πλινίου κατεγέλων ὡς ἀσχολουμένου, αὐτοῦ στρα-
τηγοῦ ὄντος καὶ ναυάρχου, εἰς ἐρεύνας μικρὰς καὶ
κενοσπούδους, εἰς παρατηρήσεις φυτῶν καὶ συγγρα-
φῆν συνταγῶν, τὰς ὁποίας εἶδε πρὸς Κάτωναν τὸν
ἀρχαιότερον. « Οἱ ἀνθρώποι, ἔλεγε, χλευάζουσι τὰς
μελέτας μου καὶ περιγελῶσι τὰ ἔργα μου. Ἐγὼ ὁ-
μως αἰσθάνομαι μεγίστην παραμυθίαν ὅτι τὴν κατα-
φρόνησιν ταύτην συμμερίζομαι μετὰ τῆς φύσεως περὶ
τὴν ὅποιαν καταγίνομαι. »

Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι ἔχει ἐνίοτε καὶ ὄγκον ῥή-
τορος, ὅτε καταδύκων ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, τῶν ἀ-
στέρων καὶ τῶν μετεώρων ἵνα περιγράψῃ τὴν γῆν,
μεταχειρίζεται ἀληθεῖς κοινούς τόπους, ποτὲ μὲν
μεγαλοῤῥημονῶν περὶ τῆς ἀξίας τῆς γῆς, ποτὲ δὲ

λεπτολογῶν τὰ περὶ αὐτῆς. Ταχέως ὅμως ἐπερχό-
μεναι αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι, ἀνυψοῦσιν ὅ,τι εἶχε ταπεινώ-
σει ὁ ῥητορικὸς στόμφος. Συγκρίνων, λόγου χάριν,
τὴν εὐτελεῖ ἐκτασιν τῆς γῆς πρὸς τὸ ἀχανὲς πέλα-
γος τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν θαλασσῶν (σημειωτέον δὲ
ὅτι καὶ σήμερον ἐτι, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοσοῦτων
νέων χωρῶν, ἡ σύγκρισις αὕτη δὲν εἶναι ἄτοπος),
καταδεικνύει μετ' εἰρωνείας τὸ θέατρον αὐτὸ τῆς δό-
ξης, τῆς φιλοδοξίας καὶ τῶν παθῶν ἡμῶν. Αἰσθάνεται
δὲ καὶ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀτέλειαν τοῦ ἀνθρώ-
που. « Ὁ ἀνθρώπος, λέγει, εἶναι τὸ μεγαλο-
πρεπέστερον ἅμα δὲ καὶ τὸ ἐλεεινότερον τῶν ὄντων. »

Γεννηθεὶς εἰς αἰῶνα διαφθορᾶς καὶ συμφορῶν, ἐ-
κυριεύθη ὑπὸ ἠθικῶν ἐντυπώσεων αἵτινες δικαιολο-
γοῦσι τὴν μεμφιμοίριαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγανάκτησιν
κατὰ τῆς κοινωνίας. Ἐν τῷ Ζ' βιβλίῳ, ἐν ᾧ πραγ-
ματεύεται περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ζωγραφεῖ πίνακα
εὐγλωττον μὲν καὶ σφοδρὸν, ἀλλὰ ζοφερὸν, ἀνακα-
λοῦντα τὸν ποιητὴν Λουκρέτιον καὶ προπαρασκευά-
ζοντα τὰς σκέψεις τοῦ Πασκάλ. Δεικνύει τὸν ἀνθρω-
πον, ὡς μόνον μετὰ τὸ πάντων τῶν ζῶων ῥιφθέντα
γυμνὸν ἐπὶ τῆς γυμνῆς γῆς, εἰσερχόμενον ἐνδακρυν
εἰς τὸν κόσμον καὶ ἀγνοοῦντα τὸ γελᾶν πρὸ τῆς
τεσσαρακοστῆς ἡμέρας, καὶ ζητεῖ νὰ ἐξελέγξῃ αὐτὸν
τὸν οἰκτρὸν κύριον τῆς γῆς, ὡς ὃν ἀσθενὲς, πολυ-
σύμφορον, ἀποστρεφόμενον καὶ μετὰ τῶν ἡδονῶν
τὴν ζωὴν.

Ταύτην τοῦ Πλινίου τὴν θεωρίαν παρεδέχθησαν
καὶ ἀνέπτυξαν μετ' αὐτὸν καὶ ἄλλοι. Ἰπάρχουσι
νόες, καὶ ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων, μεγαλοποιοῦντες τὰς
δυσκολίας καὶ πλάττοντες ἐναντιότητας, ὅπως κα-
ταβάλλοντες κόπους εἰς ἐξομάλυνσιν αὐτῶν ἀναδει-
χθῶσι νικηταί. Ἐτέροι ὅμως φιλόσοφοι, συμβιβαστι-
κώτεροι καὶ παρατηρητικώτεροι διίσχυρίζονται « ὅτι
δὲν ὑπάρχουσι ἐν τῇ φύσει ἐναντιότητες. » Δύσκο-
λον ὅμως, ὅσον καὶ ἂν εἶναι τις συγκатаβατικὸς, νὰ
μὴ ἀνακαλύψῃ τοιαύτας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὁποῖον
βλέπομεν αὐτὸν σήμερον. Τὰς ἐναντιότητας ταύτας
κατέδειξε μὲν ὁ Πλίνιος, δὲν ἐνεδιέτριψεν ὅμως εἰς
αὐτάς.

Τὸ περὶ ἀνθρώπου βιβλίον εἶναι περιεργότατον.
Συλλέξας πρῶτον παντοίων εἰδῶν φυσιολογικὰς ἀνω-
μαλίας, μεταβιβάζει ἀκολούθως εἰς τοὺς μεγάλους
ἀνδρας τοὺς ὅπως δὴποτε διακριθέντας. Κατ' αὐτὸν
ὁ Καῖσαρ ὑπῆρξεν, ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς ἐνεργείας, ὁ
πρώτιστος τῶν θνητῶν. « Φρονῶ, λέγει, ὅτι ὁ ἀν-
θρώπος ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἔχων νοῦν ἰσχυρό-
τατον εἶναι ὁ δικτάτωρ Καῖσαρ. Δὲν ὁμιλῶ περὶ τῆς
ἀνδρίας καὶ τῆς σταθερότητος καὶ τῆς ἰκανῆς νὰ ἐν-
αγκαλισθῇ πάντα τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν μεγαλοφυῆς
αὐτοῦ· ἀλλὰ περὶ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ ἰσχύος ἴσης
τὴν ταχύτητα πρὸς τὸ πῦρ. » Προστίθῃσι δὲ καὶ

ταῦτα· « Ἐπολέμησεν εἰς πεντήκοντα μάχας ἐκ πα-
ρατάξεως, ὑπερτερῆσας καὶ αὐτοῦ τοῦ Μ. Μαρκέλλ-
λου, συνάψαντος τριάκοντα ἐννεά. Ἐξαιρουμένων τῶν
θριάμβων αὐτοῦ κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους,
1,192,000 ἀνδρῶν ἔπεσαν κατὰ τὰς ἀνωτέρω μά-
χας. Καὶ ταῦτα λέγων δὲν θεωρῶ ὡς τίτλον δόξης
τὸ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου γένους τοῦτο κακούργημα
καὶ ἂν ἐπράχθη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης· αὐτὸς οὗτος, μὴ
σημειῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις
ἀποθνήσκοντων συνομολογεῖ τὴν ἀλήθειαν ταύτην. »

Τὸ ἠθικὸν καὶ φιλόανθρωπον τοῦτο αἶσθημα τοῦ
Πλινίου εἶναι ἄξιον σημειώσεως· πολλαχοῦ τοῦ συγ-
γράμματος ἐπαναλαμβάνει αὐτὸ, θαυμασιώτατα δὲ
ὅταν ὁμιλῇ περὶ Σύλλαν. « Ὁ μόνος, λέγει, ὅστις μέ-
χρι τῆς σήμερον ἀπένευμεν ἑαυτῷ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐθ-
τυχοῦς εἶναι ὁ Α. Σύλλας, βεβαίως διότι ἠγόρασεν
αὐτὸ διὰ τοῦ αἵματος τῶν πολιτῶν καὶ τῆς δι' ἐ-
φόδου ἀλώσεως τῆς πατρίδος. Ποῖα δὲ τὰ δικαίω-
ματα αὐτοῦ ὅπως ἀποκαλεῖται εὐτυχῆς; Μήπως
διότι ἐξωστράκισε καὶ ἔσφαξε μυριάδας Ῥωμαίων;
Ὁποῖον ἀποτρόπαιον δικαίωμα, οὐ ἕνεκα ἔπρεπε
μᾶλλον νὰ ὀνομασθῇ κακοδαίμων! Καὶ δὲν εἶναι
πλέον ζηλωτὴ ἡ τύχη τῶν θυμάτων ἅτινα οἰκτεί-
ρομεν σήμερον, ἐνῶ πάντες ἀνεξαιρέτως ἀποστρέφον-
ται τὸν Σύλλαν; Ἀλλὰ μὴ καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ, οὐ
τινος τὰς σάρκας κατέτρωγε τρομερὰ νόσος, δὲν ὑ-
πῆρξε σκληρότερον τοῦ τῶν παρ' αὐτοῦ ἐξοστρακι-
σθέντων; » Ὁ Σύλλας, ὡς γνωστὸν, ἀπέθανεν ὑπὸ
νόσου, « ὑφ' ἧς, λέγει ὁ Πλούταρχος, καὶ τὴν σάρκα
διαφθάρεισεν εἰς φθίρας μετέβαλε πᾶσαν. » Βεβαίως
δὲ ὁ Πλίνιος ὅτι ἐνῶ ἔθος ἐπεκράτει ἐν Ῥώμῃ νὰ
καίωσιν τὰ σώματα τῶν τεθνεώτων, τὰ μέλη τῆς
οἰκογενείας τῶν Κορνηθίων εἰς τὴν ὁ Σύλλας ἀνήκεν,
ἐθάπτοντο. Οὗτος ὅμως, φοβούμενος μὴ ἀνασκά-
ψωσι τὸ πτώμα αὐτοῦ, ὡς ἔπραξε διὰ τὸ τοῦ Μα-
ρίου, ἀπήτησε νὰ καῖ μετὰ θάνατον.

Τὸν Κικέρωνα ἐπικαλεῖ ὁ Πλίνιος *Λαμπάδα* τῶν
γραμμάτων. Μετὰ πόσου καὶ ὁποῖου ἐνθουσιασμοῦ
ἐξυμνεῖ τὸν μεγαλοφυῆ αὐτὸν ἄνδρα! « Προσαγο-
ρεῖω, ἀναφωνεῖ, σὲ τὸν πρῶτον ὀνομασθέντα πα-
τέρα τῆς πατρίδος, σὲ ὅς τις πρῶτος φέρων ἐτι τὴν
τῆθενον, ἐγένεσο ἄξιος θριάμβου. »

Ἐκ τοῦ Πλινίου μανθάνομεν ὡσαύτως ὅτι ὁ υἱὸς
τοῦ ἐνδόξου ῥήτορος ἦτο ἀναίσχυντος οἰνοπότης,
ὅτι καυχώμενος ἔλεγεν ἑαυτὸν ἰκανὸν νὰ βοφήσῃ ἀ-
μυστὶ μεγίστην ποσότητα οἴνου, καὶ ὅτι ἔρριψέ ποτε
μεθύων κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγρίππα κύαθον.
« Βεβαίως, λέγει εἰρωνευόμενος ὁ Πλίνιος, ὁ Κικέρων
οὗτος ἤθελε ν' ἀρπάσῃ ἀπὸ τοῦ φονέως τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ Ἀντωνίου, τὴν δάφνην τοῦ οἰνοπότου. »

Τὸ περὶ τοῦ ἀνθρώπου πόνημα τοῦ Πλινίου βρι-
θει λεπτομερειῶν καὶ περιέργων ἀνεκδότων, ἅτινα

εἰς μόνον αὐτὸ εὐρίσκομεν. Ἐν αὐτῷ μανθάνομεν
ὅτι Μένανδρος, ὁ ἡγεμὼν τῶν κωμικῶν ποιητῶν,
τὸν ὁποῖον τιμῶντες οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας
καὶ τῆς Αἰγύπτου ἔσταλλον στόλους καὶ πρέσβεις
ἵνα μεταβῇ πρὸς αὐτοὺς, ἀπέρριψε τὰς προσφο-
ρὰς καὶ ἐτίμησεν ἑαυτὸν ἐτι πλέον προτιμήσας τὸ
φιλολογικὸν αἶσθημα, ἢ, ὡς λέγει ὁ ἡμέτερος φυσιο-
λόγος, τὴν συνείδησιν τῶν γραμμάτων, τῆς εὐνοίας
τῶν βασιλέων.

Ἐνῶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπολιόρκουν τὰς Ἀθήνας,
πολλάκις ἐφάνη, λέγει ὁ Πλίνιος, κατ' ὄναρ τῷ
Λυσάνδρῳ ὁ Βάκχος προτρέπων αὐτὸν νὰ μὴ παράξῃ
τὴν κηδεῖαν ἐκεῖνου ὅστις ἠύφραινεν αὐτὸν, τὸν Βάκ-
χον, οὐ τινοῦ αἱ πανηγύρεις συνεχέοντο κατ' ἀρχὰς
μετὰ τῶν ἑορτῶν τοῦ θεάτρου. Τότε εἶχεν ἀποθά-
νει ὁ Σοφοκλῆς. Ὁ Λύσανδρος ἠρεύνησε ποῖος ἀπέθανε
τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐνοήσας ὅτι ὁ
θεὸς ἐνόει τὸν μέγαν ποιητὴν, ἐπέτρεψε νὰ τελε-
σθῇ ἀνενοχλήτως ἡ κηδεῖα.

Ἐπίστευεν ἄρα ὁ Πλίνιος εἰς τὸν Βάκχον; οὐχὶ
βεβαίως. Ἀλλ' ἐὰν τὸ ἀνεκδοτὸν δὲν εἶναι ἀληθές,
εἶναι ὅμως ἀντάξιον τοῦ Ἀθηναίου τραγωδοῦ· ὁ δὲ
Πλίνιος, ὅς τις ἠσθάνετο ὅπως καὶ ἡμεῖς σήμερον,
ἀπεταμίευσεν αὐτὸ εἰς τὸ ἴδιον σύγγραμμα.

(*Ἐπεταί τὸ τέλος.*)

ΣΥΛΛΟΓΗ ΛΕΞΕΩΝ

ἐν χρῆσει ἐν τε Αἰγύλῃ καὶ Κρήτῃ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλ. 468.)

Συροθέτω, καθιερῶν ἐπὶ τινοῦ ἐπώνυμόν τι.
Ἀνηκυρόω, φέρω εἰς ἀνησυχίαν τὴν γειτονίαν·
Ἐγκάρδι, ἄξων περίξ τοῦ ὁποῖου τυλίττεται τὸ
ὑφασμα εἰς τὴν ὑφαντικὴν.

Ἐπιόρκος.

Σαμὸ, σημεῖον (δωρισμός.)

Ἐξαιθερίζω, ἐκλέγω τὸ καλῆτερον ἐνὸς φαγητοῦ
κτλ. τουτέστι τὸν αἰθέρα.

Ἐθδίασεν, ἐκαθάρισεν ὁ οὐρανός. Λέγεται καὶ εἰς
Κύθηρα.

Ἐξάμων, μέτρον ἐνδυμάτων, ὑποδημάτων ἢ καὶ
ξυλικῆς ἐξ οὗ καὶ τὸ ῥῆμα ἐξάμων.

Κοθρέας, κιθουραϊκὴ λέξις, ἀκαμάτης· ἴσως ἀπὸ
τοῦ Κόθουρος κατὰ μετάθεσιν τῶν στοιχείων· τὸ δὲ
Κόθουρος κατὰ τὸν Ἡσίοδον εἶναι ἐπίθετον τῶν κη-
φῶν κατὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν σημασίαν τὸ μετα-
χειρίζονται. Ἰδε Ἡσίοδ. ἔργα ζ'. 304.

Ἀποθέτω, θέτω καὶ παρακαταθέτω.

Ἐξέλειπεν, ἐλειψεν· ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία·

Σάββατο καὶ Κυριακὴ
Φεγγάρι δὲν ζελεῖται.

Βροχᾶται, ἐπὶ θαλάσσης.

Ἐργατικὴ, ἐργάσιμος ἡμέρα.

Παχνίλει, βίπτει πάχνην.

Κακουργία.

Ὀξυαῖς, γραμμαὶ ἐξέχουσαι, saillantes. Ὄταν ἡ σελήνη ἔχη ὀξυαῖς, ἀναγγέλλει, κατὰ τοὺς ἐγγωρίους, δυστυχήματα.

Γίταις, ἶναι, προσθήκη τοῦ αἰολικοῦ διγάμματος.

Κακουρίταις, χωρικοὶ ἢ ὄρεινοί. Ἴσως ἐκ τοῦ κακός, ἢ ἔχει τινὰ σχέσιν μετὰ τοὺς Κουρίτας τῆς Ἰδης.

Ἰψέλη, τὸ κρέας τῶν προβάτων ἢ καὶ ἡ κεφαλοποδιά.

Συγκόκαλα, ἡ ἐβδομάς τοῦ ἀρτζιβουρίου.

Στάμενος, γέρων ἢ προῦχων.

Κρουστοῦρι, κόπανος διὰ τοῦ ὁποῦ κρούουν τὴν χορδὴν τοῦ τόξου δι' οὗ κόπτεται τὸ βραμβάκιον.

Διάνοια.

Συναλλήλοις μας.

Ἐξώρθρωσε, μαθητὴς γραμμάτων ἢ τέχνης, ταχέως ἀποξυόμενος διὰ τὴν ἐπιμέλειαν. Τὸ ἀλλαχού ἐξισχόλισεν. Ἐκ τοῦ ὄρθρου.

Σεισουραδεῖ, ἐπὶ κυνὸς σαίνοντος.

Ἀναβρίγιδες, ἀνατριχίλαις.

Πρόβουλος, προϊστάμενος ἢ ἀρχηγὸς στρατιωτικός ἢ πολιτικός.

Πρόβουλος, ἐρίφιον, ἢ ἀρνίον, εὐρωστότερον τῶν ἄλλων.

Ἐπίνομον, ἐπόνυμον. Καὶ εἰς Κύθηρα.

Συνάμπελος ἢ Δέτης, λιθία παρ' ἡμῖν.

Πομποφανίαις, ἐπιδείξεις μετὰ πομπῆς.

Χυματέρα, ἀπαγγελία ἄνευ ψαλμοδίας.

Πατάρι, θεωρεῖον, καὶ σοφρᾶς. Ἰδὲ καὶ Ἐρωτ.

Κλεπταποδόχος, καὶ κλεπταποδοχία.

Γρωμάτας, ὅ,τι εἶναι εἰς τὴν γνώμην, ἢ διάθεσιν.

Μυλωνῶ, κάμνω τὸν μυλωνᾶ.

Ἀπαλλάγω, ἀνταλλάσσω ζῶα.

Οὐδενός.

Πυκτὴ, gelatine.

Γλίνα, τὸ χυμένον πυχὸ τοῦ χοίρου ἢ τὸ κολούμενον sans doux, τὸ παρ' ἡμῖν ἀνάλατο.

Πασήμεια ἢ

Πανσήμεια, συμπτώματα ἀσθενείας.

Μοροκοιλιδύττικα, δίδυμα τέκνα.

Ταλαποδέρω, ἀνησυχία καὶ κίνησις τῶν ποδῶν τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὴν κλίνην, ἴσως ὁ τάλας πόδας δέρει.

Συναγωνῶ, ἀγωνίζομαι, ἐπὶ ἀσθενοῦς.

Χυλόπτα, ζυμαρικὸν εἰς εἶδος ταινίας πρὸς φαγόν.

Ἦθος καὶ φυσιογνωμία.

Θεώρησε τὸ ἦθος μου
Πῶς εἶναι σὰν τὸν χέρον.

Ἐξέχει, κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν.

Παράσημος, ἐπὶ ἀνθρώπου. Στρεβλός, τὸ ἀλλαχοῦ σημειωμένος.

Πλακόπη ἢ

Ἀνθόπη, ἄρτος ψυμένος ἐπὶ θερμῆς πλακός, ἢ ἀλλαχοῦ πιπτοπούλα.

Ἀλουσία, lessive.

Συνηρῶ, ἀντὶ τοῦ παρατηρῶ.

Μεσοδόκι, μεγάλη δοκός, ἣτις ἐνώνει πάσας τὰς δοκούς καὶ ἐπιστηρίζεται εἰς στήλην, ἢ μαίστρα.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΛΑΚΩΝΙΚΑ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλ. 468.)

Α'. Παροιμίαι.

«Τὸ ἐλάφι νὰ χρωστάη
καὶ σ' τὸ λόγγ' ἄς περπατήη.»

Ἦτοι ὁ ὄφειλων, ὅπου καὶ ἂν πηγάινη, ὅσω καὶ ἂν ἐναντιοῦται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ ἑαυτοῦ χρέους, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφύγῃ τὴν πληρωμὴν τῶν ὄφειλομένων. Ἐν Ἠπειρῷ ὑπάρχει ἄλλη ταυτοσημαντικὸς ἢ ἐξῆς:

«Παλιρὸς πλοκὸς σέπεται, παλιρὸ χρέος ὄχι.»

«Κὶ ἡ ἀμάχη

Δίχη πρέπει νάχη.»

Ἦτοι καὶ αὐτὸς ὁ πόλεμος, πρέπει νὰ ἔχη τὸ δικαίον ὑπὲρ ἑαυτοῦ.

«Τὸ λωβὸ μου τὸ παιδί

Κληρονόμος θὰ γερῆ.»

Ἦτοι ἐκ τοῦ τέκνου, ὃ περ δὲν ἐλπίζει ὁ πατὴρ νὰ γίνῃ καλὸς υἱός, γηροκομεῖται, παρ' οὗ δὲ ἐλπίζει, καὶ κακὰ ἀπολαμβάνει. Ἐν Ἠπειρῷ περὶ τοιαύτης περιστάσεως ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος:

«Κακοῖμιό μου παιδί

Καλέ μου νοικοκύρη.»

Β'. Μυρολόγια.

Νὰ πιάσω ἀπο τὴν ἀρχή,

Ἀπὸ τὸ ἄλφα ὡς τὸ μῦ.

Ἐ! Καπετάνιε μου Βοειδῆ!

Πῶ διάηκες νὰ γροικηθῆς

Νὰ πάρῃς ὅλη τὴν τιμῆ.

Γιὰ νὰ τὸν ἐχαλάσωσι

Μὰ Μπεζαντὲς ἦταν σοφός

Κὶ ἤξερε τὰ πολιτικὰ

Καὶ τὸν ἀπελοθήθη (1)

Πῶς ἦν ἐχθροῦ μου τοῦ Βοειδῆ

Καὶ ἂν δὲν με πιστεύετε

Ῥωτήσθε Τούρκους καὶ Ῥωμηούς

Καὶ Κορωνηούς καὶ Μοθωνούς.

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΑΝΗΣ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ. Ἦρξαντο γινόμενα ἀνασκαφαὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον γάδιον ἀνεκαλύφθησαν δὲ μέχρι τοῦδε μάρμαρα, τεμάχια στηλῶν, βαθμίδες καὶ τὰ τοιαῦτα. Εὐρέθη πρὸς τούτοις καὶ ἐπιγραφή ἐπιτύμβιος τοῦ Ε' ἢ Σ' αἰῶνος, ὡς λέγεται, μ. Χ. Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς ἠγόρασε φιλοτίμως ἐξ ἰδίων τὴν παρακειμένην γῆν ὅπως γίνωσι μεγαλύτεραι ἀνασκαφαί.

ΑΠΟΧΗ ΑΠΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Εὐρώπης, οἷον εἰς τοὺς Παρισίους καὶ τὸ Λονδίνον, ἐνίοτε οἱ ἐργατικοὶ ἔχοντες παράπονα ὅτι ἢ οἱ μισθοῦντες αὐτοὺς δὲν δίδουσιν ἀρκετὸν μισθόν, ἢ ἡ κυβερνήσις ὑπερτιμᾷ ἢ ὑποτιμᾷ τὰ εἶδη ἐκεῖνα περὶ ὧν ἐκδίδονται συνήθως διατιμήσεις, συνεννοοῦνται πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀπέχουσι ἀπὸ τῆς ἐργασίας ὅπως ἀναγκάσωσι ταύτην ἢ ἐκείνους νὰ ἐνδώσωσιν. Ἐσχάτως ὁμως ἐγένεον ἐν Παρισίοις καινοφανῆς τις τοιαύτη σύστασις, οὐχὶ χειρωνάκτων, ἀλλὰ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ἐργαστηρίων τῶν χειροτεχνημάτων. Ἄλλ' οἱ ἐργαστηριάρχαι, παρέλαβον ἀντ' αὐτῶν γυναῖκας. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ ἐτήσιοι μισθοὶ τῶν τοιούτων ὑπαλλήλων εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνώτεροι, καὶ κατὰ πολὺ μάλιστα, τοῦ μισθοῦ τῶν ἡμετέρων ὑπουργῶν. Οἱ μὲν λαμβάνουσιν ἐξ χιλ. φρ. καὶ τὴν τροφήν, οἱ δὲ δέκα, ἄλλοι δεκαπέντε καὶ πολλοὶ εἴκοσι, ἦτοι δραχμὰς εἰκοσιτρεῖς περίπου χιλιάδας κατ' ἔτος.

Οἱ ὑπάλληλοι αὐτοὶ συνέλαβον τὸ σχέδιον νὰ συστήσωσι μεγίστην ἐταιρίαν, κεφάλαιον ἔχουσαν δέκα ἑκατομμυρίων, ὅπως γίνωσιν αὐτοὶ ἐργαστηριάρχαι.

Ἡ περίεργος αὐτὴ σύστασις ἢ συνωμοσία ἐνθυμίζει ἐτέραν τινὰ πολὺ πλέον παράδοξον συμβῆσαν πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐν Νεοεβοράκῳ, σύστασιν τῶν ἐν ὄρῳ γάμου παρθένων. Συνεννοηθεῖσαι ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ὑπανδρευθῶσιν, ἐὰν πρῶτον δὲν ὑποχρεώσωσι τοὺς ἀνδρας νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὅτι εἶναι κατώτεροι τοῦ γυναικείου φύλου. Ἐπὶ τούτῳ συνέταξαν σύνταγμα, ἐνῶ τὰ μὲν δικαιώματα τῶν γυναικῶν καθιερούοντο,

τῶν Μαυρομιχαλλάνων, Ἰλιάς, κὶ ἕκαμες ὄρδι, Μὲ σ' τοῦ Μανιάκη τὰ βουνὰ Ἀπᾶν' σ' ταῖς ἔρμαις ταῖς κορφαῖς. Δὲν φταίει ἄλλος τίποτες Γιαμὰ ὁ Φλέσσας ὁ παππᾶς Πάντεχε νᾶναι μπρουλάς. Ἐδιάης καὶ σ' ἐγέλασε Τὴ νύχτα τὰ μεσάνυχτα Ἐπιασε κὶ ἕκαμες φανούς Γιὰ νὰ σὲ ἰδῆ ὁ Μπραχίμπασας. Κὶ ἐκείνος τὸ παληρόκυλο Ἰβᾶναι κολώνικς τῆς νυχτὸς Καὶ χῶρικ οἱ καθβαλαροὶ Κὶ οἱ Ἀρβανίταις τὰ σκυλιὰ Κὶ ἕνα γιουρούσι (1) κάμασι Καὶ σ' τὸ ταμπούρι (2) κόψασι. Ἐτότες ἕκαμες φυγὴ Κῆρθες σ' τὴν ἄκρη τοῦ λογγοῦ Μὲ δύο Βλάχους μοναχὰ Καὶ σ' ἐκατάφθασ' ὁ ἀτλῆς (3) Καὶ σ' ὄρβιψε μὴ κουμπουριὰ (4), Κ' εὐγαλες τ' ἄργυρο σπαθὶ Καὶ τῶν βλαχῶνε τῶδονες Νὰ φέρουνε φανέρωσι Κάνε (5) μου σ' τὴ γυναῖκά σου. Κεῖνοι δὲν σ' ἐκυτάζανε Καὶ σ' ἐπερίλαβ' ὁ ἀτλῆς, Κὶ ἐπῆρε τὸ κεφάλι σου Ἰπῆρε καὶ τ' ἄργυρο σπαθὶ Μαῦρε Πιέρο μου (6) Βοειδῆ Ποῦ δὲν ἐχόρταινες τιμῆ. Ἦ τὸκανε πεπεργωτῆς (7) ὁ Μπεζαντὲς (8) νὰ χαλασθῆ ὅπου σκλαβὸ τὸν εἶχασι Κάτω σ' τὰ Μοθοκώρωνα Θυμήθης τὰ παλαικὰ Ποῦχατε πὸ τοὺς πρῶτους σας. Τί συμφωνία εἶχασι Μπραῖμης καὶ Πετρόμπεης Στράτεμα γιὰ νὰ μὴ ἐλθῆ σ' τὴ Μάνη καὶ σ' τὸ Μωρεᾶν. Τὸν Μπεζαντὲ τὸν διάησαν νὰ βρέκουσι (9) τὴν ἀφορμὴ

(1) Τουρ. — ἔφεδον.

(2) Ὀχύρωμα.

(3) Ἰππεός.

(4) Βολὴ πιστολίου.

(5) Κᾶν, καὶ μετὰ τοῦ κᾶνε τὸ ἐν Μάνῃ λαμβάνεται εἰς πολλὰς λέξεις ὡς προσχηματισμός.

(6) Πιέρος ὁ Πέτρος.

(7) Ἐπίτηδες.

(8) Εὐρίσκουσι.

(9) Ὁ Γεώργιος υἱὸς τοῦ Μπέη, αἰχμάλωτος Ἰμβραήμη.

(1) Ἀπελογήθη, ἀπεκρίθη.

περί δὲ τῶν καθηκόντων οὐδὲ λόγος. Ἐκαστον μέλος τῆς γυναικείας ταύτης πολιτείας ὤμοσεν, ὅτι οὐδέποτε ἤθελεν ὑπανδρευθῆ ἂν ὁ ζήτων αὐτὴν δὲν ὑπέσχετο μεθ' ὄρκου, ὅτι ἤθελε συμμορφωθῆ πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ γυναικείου χάρτου. Οἱ κυριώτεροι δὲ τῶν ὄρων τούτων ἦσαν, νὰ περιέρχωνται ὅπου καὶ μεθ' οὗ τινος θέλουσιν αἱ γυναῖκες, χωρὶς νὰ δίδωσι λόγον εἰς τοὺς συζύγους, νὰ μὴ ἐνασχολῶνται εἰς τὰ τῆς οἰκίας εἰμὴ κατὰ θέλησιν, νὰ μὴ γαλουχῶσι τὰ ἴδια τέκνα, πρὸ πάντων δὲ νὰ ψηφοφορῶσιν οἱ ἄνδρες κατὰ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν.

Δυστυχῶς δὲν εὐδοκίμησε μέχρι τέλους τὸ σύνταγμα τοῦτο· διότι πολλαὶ νέαι, εὐροῦσαι ἄνδρας συμφέροντας αὐταῖς, παρέβησαν, ὡς οἱ ἡμέτεροι βουλευταὶ, τοὺς ὅρους τοῦ πολιτεύματος, καὶ μεταβῆσαι εἰς ἄλλην πόλιν συνήλθον εἰς γάμου κοινωνίαν. Μία τις μάλιστα ἐπιβῆσεν μετὰ τοῦ μνηστῆρος εἰς ἀερόστατον, ἔχουσα δὲ συνοδοιπόρους ἱερέα καὶ δύο μάρτυρας, συνέδεσε τοὺς γλυκεῖς τοῦ ὕμεναίου δεσμοὺς μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς.

ΑΛΑΣ. Τὸ 1864 καὶ 1865 ἡ Αὐστρία κατασκεύασε	
καντάρια ἄλατος	8,300,000
Αἱ τῆς βορείου Γερμανίας ὁμόσπονδοι χῶραι	6,000,000
Μεσημβρινὴ Γερμανία	1,800,000
Ἀγγλία	32,400,000
Γαλλία	12,600,000
Ἰταλία	5,900,000
Ῥωσσία	8,400,000
Νορβηγία	65,000
Ἐλβετία	530,000
Πορτογαλλία	4,300,000
Ἰσπανία	7,900,000

Σημειωτέον ὅτι οὔτε ἡ Ὀλλανδία, οὔτε τὸ Βέλγιον, οὔτε ἡ Δανιμαρκία, οὔτε ἡ Σαξωνία ἔχουσιν ἀλικίας, ἀλλὰ τὸ ἀνγκαῖον ποσὸν ἄλατος περὶ οὗ ἐνταῦθα δὲν γίνεται λόγος εἰσάγεται ἐξ ἄλλων μερῶν. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὑπολογισμοὺς ἡ ἐνιαύσιος παραγωγή τοῦ ἄλατος ἐν πάσῃ τῇ Εὐρώπῃ ἀναβάνει εἰς 95,000,000 καντάρια, ἀξίας 577,000, φράγκων, ἡ δὲ κατανάλωσις, ὑπολογιζομένων τῶν κατοίκων εἰς 274,000,000, εἰς 45 περίπου ἑκατομμύρια καντάρια. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ ποσοῦ 50 ἑκατομμύρια καταναλίσκεται διὰ τὴν κτηνοτροφίαν, πρὸς κατασκευὴν σόδας καὶ ἐν γένει εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ὁ κοινοποιήσας τὴν στατιστικὴν ταύτην προσθέτει ὅτι ἡ κατανάλωσις τοῦ ἄλατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην αὐξάνει κατ' ἔτος ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων, τῶν κτηνοτροφῶν καὶ τῆς προόδου τῆς βιομηχανίας, ἧτις ἀπαιτεῖ, διὰ τὴν σόδα λόγου χάριν, τὴν ὑλοποιάν, τὴν σαπωνοποιάν καὶ καθ' ἑξῆς ποσὸν τόσον ἄλατος, ὅσον καταναλίσκουσιν οἱ ἀπάσης τῆς Εὐρώπης

κίτικοι. Ἐπειδὴ ἡ Ὀλλανδία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Σαξωνία δὲν ἔχουσιν ἀλατωρυχεῖα οὔτε σπουδαίας ἀλατούχους πηγὰς, ἢ μὴ παραγωγή ἄλατος ἐξηγεῖται· δυσεξηγήτος ὁμως εἶναι διατὶ ἡ Σουηδία, ἡ Δανιμαρκία χῶραι περικλυζόμεναι ὑπὸ θαλασσῶν δὲν κατασκευάζουσι τὸ διὰ τὰς χῶρας ταύτας ἄλας, ἐνῶ μέγιστον ποσὸν πρὸς ἀλατισμὸν τῶν ἰχθύων καταναλίσκεται. Ἡ αἰτία τῆς μὴ παραγωγῆς ἀποδίδεται εἰς τὰς κλιματικὰς περιστάσεις τῶν ἐπικρατειῶν τούτων, καθότι ἀλικαὶ καθὼς εἰς τὰ μεσημβρινὰ μέρη ὑπάρχουσιν ἕνεκα τοῦ ψύχους δὲν ἐφαρμόζονται καὶ τὰ διὰ τεχνιτῆς θερμάνσεως ἐξοδα πρὸς ἐξάτμισιν τοῦ θαλασίου ὕδατος πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ἄλατος ὑπερβλίνου τὴν ἀξίαν τοῦ ἄλατος, δι' ἧς δύναται νὰ προμηθευθῆ ἐκ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν.

Ξ. ΑΑΝΔΕΡΕΡ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ.	Στήλ.	Στίχ.		
441	6'	42	Τίτιον	γρ. Τίτον.
442	α'	49	Ἡπεῖρον	» Ἡπεῖρω
443	6'	27	Πρὸς ἄλλοις	» Πρὸς τοῖς ἄλλοις
444	α'	18	Ἀκατοίκητοι	» Ἀκατοίκητα
»	»	28	Σίπτρια	» Σίπτρια
»	6'	6	Δελιανοῦ	» Δολυανοῦ
»	»	27	Βυζίνη	» Βυζίνη
445	α'	49	Μιλακίσιοι	» Μιλακίσιοι
»	6'	16	1346 1456	» 1346—1356
»	6'	24	Προβολαῖς	» Προβολαῖς
42	α'	2	Προθύμως	» Ἰπερτίμως
»	»	47	Σύμφυλοι	» Σύμφυλοι
»	6'	27	Ἀπὸ Ἄρεως	» Ἀπὸ Ἄρτης
43	α'	26	Βαλοχάδους	» Βαλαχάδης
»	»	38	Λογιοί τε	» Λόγοι τε
44	6'	18	Διὰ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν συνειδήσεως	γρ. Διὰ τὸ ἀμετάβλητον τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν συνειδήσεως
»	»	46	Τοῖς τὰ δεξιὰ	γρ. Τοῖς πρὸς τὰ
45	α'	2	Τυρνόβου	» Τυρνέβου [δεξιὰ
»	»	17	Ἀπέκτησαν	» Ἀπήτησαν
»	6'	20	Ἀρωγὴν	» Ἀγωγὴν
42	6'	21	Ὅσα τῶν περὶ	» Ὅσα περὶ
»	»	23	Καὶ τῶν παρὰ	» Καὶ παρὰ
43	α'	4	Ἀλβανοβλάχαιοι	γρ. Ἑλληνοβλάχαιοι
44	»	43	Σίπτοκος	γρ. Σίπτιας [βλάχαιοι
»	6'	46	Κράτσοβον	» Κρίτσοβον
45	α'	8	Βιλεσοῦ	» Βελλᾶς.